

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Jaan Helmdorf

EESTI POLITSEI VÄLISMISSIOONIDEL

Lõputöö

Juhendaja:
Ülle Vanaisak, MA

Tallinn 2011 a.

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja piirivalve kolledž	Kuu ja aasta: Aprill 2011.a
Töö pealkiri: Eesti politsei välismissioonidel	
Töö autor: Jaan Helmdorf	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöös antakse ülevaade politsei välismissioonidest, vaadeldes kuidas toimub rahvusvaheline tsiviilkriiside ohjamine.</p> <p>Eesti osalemine rahvusvahelistes tsiviilkriiside ohjamises. Ülevaade valdkonda reguleerivatest õigusaktidest ning võrdlus Soome ja Rootsi sama valdkonda reguleerivate õigusaktide ning praktikaga.</p> <p>Ekspertintervjuud Eesti politseieksperidega. Ülevaade, mis motiveerib Eesti politseinikke välismissioonidel osalema.</p> <p>Kokkuvõttes on väljatoodud ettepanekud, kuidas muuta hetkel toimivat missioonidele lähetamise süsteemi paremaks.</p>	
Võtmesõnad: Politseimissioon, tsiviilmissioon, tsiviilkriis, tsiviilkriisiohje, ÜRO, OSCE, EL, Eesti osalemine tsiviilmissioonil, Välisministeerium, Siseministeerium, Kaitseministeerium, PPA, rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus, kvalitatiivne uurimisviis, politseiekspert, välislähetus	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Police Mission, Civilian Mission, Civilian Crisis, Civilian Crisis Management, UN, OSCE, EU, Estonia participating on Civilian Missions, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Interior, Ministry of Defence, Police and Border Guard Board, Estonian Law of Participating in International Civilian Missions, qualitative research, Police Expert, Secondment (deployment to the mission)	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	1
KASUTATUD LÜHENDID	3
SISSEJUHATUS	4
1. RAHVUSVAHELINE TSIVIILKRIISIDE OHJAMINE.....	8
1.1 Tsiviilkriisi ohjamine.....	8
1.2 Eesti Vabariigi kogemus politseimissioonidel osalemisel.....	15
1.3 Rootsi Kuningriigi kogemus.....	22
1.4 Soome Vabariigi kogemus.....	23
1.5 Eesti, Rootsi ja Soome tsiviilmissioonidel osalemise praktika võrdlus	25
2. INTERVJUUD TSIVIILEKSPERTIDEGA	27
2.1 Uurimismeetodid ja tehnika.....	27
2.2 Ekspertide intervjuerimine.....	28
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	44
VIIDATUD ALLIKAD	48
LISAD	50

KASUTATUD LÜHENDID

AI - Amnesty International

CEPOL - Euroopa Politsei Kollidž

CIVCOM - Committee for Civilian Aspects of Crisis Management

CMPD - Crisis Management and Planning Directorate

CSCE - the Conference on Security and Co-operation in Europe.

CSDP - Common Security and Defence Policy

CPCC - Civilian Planning and Conduct Capability

DVI - Disaster Victim Identification

ESDP - European Security and Defence Policy

EUJUST LEX Iraq - European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq

EULEX Kosovo - The European Union Rule of Law Mission in Kosovo

EUMM Georgia - European Union Monitoring Mission in Georgia

EUPM - European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina

EUPOL Afghanistan - European Union Police Mission in Afghanistan

MFA - Ministry of Foreign Affairs

MSB - Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSF - Medecins Sans Frontieres

MTO - Motor Transport Officer

NGO - Non Governmental Organizations

OSCE - the Organization for Security and Co-operation in Europe

PSC - Political and Security Committee

RC - Red Cross/ Crescent

S.O.F.A. - Status of Forced Agreement

SOMA - Status of Mission Agreement

SPOPCOP - Senior Police Officer Planning and Command Course for Crisis Management

SWEDINT - The Swedish Armed Forces International Centre

UN CivPol Comm. – United Nation Civilian Police Commissioner

UNMIBH IPTF - United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina International Police Task Force.

UN SRSG - United Nations Special Representative of the Secretary-General.

SISSEJUHATUS

Saksamaa Liitvabariigi Suursaadik Bernd Mützelburg on öelnud, et rahvusvahelisest koostööst ei tohi kujuneda üleüldine suurriikide dirigeerimine, vaid tuleb luua usaldusväärsed, kõigile võrdsed raamtingimused ja mängureeglid. Selleks peavad rahvusvahelised institutsioonid nagu Ühendatud Rahvaste Organisatsioon, Maailmapank, Maailmakaubandusorganisatsioon jne. olema ülimalt teovõimelised. Ka väikeriikidel on selles protsessis võimalik võrdsena kaasa lüüa. Suveräänne ei ole mitte see, kes peab täitma ilma kaasaraäkimiseta suurte korraldusi, vaid see, kes istub läbirääkimiste laua taga ja aitab kaasa probleemide lahendamisele.

Väikese Eesti riigi jaoks on osalemine rahvusvahelistes projektides võimalus olla võrdne suurte seas. Eesti sõdurid on juba aastaid olnud kõrgelt hinnatud *North Atlantic Treaty Organisation* (edaspidi NATO) partnerite seas. Samuti on hinnatud Eesti meedikute ja päästeametnike oskused ja teadmised päästetöödel. Ka Eesti politseinikud ja piirivalvurid on juba aastaid osalenud rahvusvahelistel politseimissioonidel, kus on väliskollegide seas kogutud tunnustust ja tuntust oma professionaalse käitumise, oskuste ja teadmistega.

Teema käsitus on vajalik ja aktuaalne, sest peale ühinemist Euroopa Liiduga on Eesti Vabariik endale võtnud kohustuse panustada Euroopa Liidu rahvusvahelistesse projektidesse, kas siis rahaliselt või inimressursiga¹ ning osaleda NATO tsiviilmissioonidel. Kuna Eestis ei ole varasemalt politseinike osalemist tsiviilmissioonidel kajastatud ja puuduvad sellekohased uurimistööd, siis valis autor lõputöö teemaks „Eesti politsei välismissioonidel“.

Töö aktuaalsus seisneb uudes teemakäsitluses, sest varem ei ole politseimissioonidega seonduvat terviklikult käsitletud. On probleemne, et puudub ülevaade Eesti välismissioonidel osalemisega seonduvast, st. ei teata tsiviilkriiside olemust ning liigitamist, tsiviilkriise ohjavate rahvusvaheliste organisatsioonide toimimise aluseid, põhimõtteid ja praktikat, sh. ka õiguslikku regulatsiooni. Senini puudub tsiviilkriisi definitsioon. Autorit häirib levinud väärarusaam, et eestlastest politseinikud käivad missioonidel ainult „suure“ raha pärast (majanduslikel põhjustel vms) ja leiab, et lahendamist vajab küsimus, kuidas kajastada

---

¹ CONCLUSIONS OF THE PRESIDENCY - FEIRA EUROPEAN COUNCIL 19 AND 20 JUNE 2000. http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

missioone realistlikult ning kuidas politseiorganisatsioon peaks omandatud kogemust enese arendamiseks paremini ära kasutama.

Kahjuks pole Eestis ega maailmas politseimissioonide temaatika leidunud laiemalt käsitlest. Internetis leidub hulgaliselt viiteid erinevatele ajalehtede ja ajakirjade artiklitele, kuid teaduskirjandust valdkonna kohta ei leidu.

Ainsateks allikateks lõputöö kirjutamisel on Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi – ÜRO), Rootsi Kuningriigi rahvusvahelise õppekeskuse *Swedish Armed Forces International Centre* (edaspidi: SWEDINT), Euroopa Liidu (edaspidi EL) institutsioonide ning Euroopa Politsei Kolledži (edaspidi: CEPOL) koostatud tsiviilmissioonideks ettevalmistavaid õppematerjale.

Töö eesmärk on

- Uurida politsei välismissioone.
- Selgitada, kuidas toimub Eesti osalemine rahvusvahelises tsiviilkriiside ohjamisel.
- Anda ülevaade, mis motiveerib Eesti politseinikke välismissioonidel osalema.

Töös püstitab autor järgmised uurimisküsimused:

1. Kas praegu Eestis, märtsis 2011, kehtivad politseimissioonidel osalemist käsitlevad õigusaktid on keerulised ja vastuolulised?
2. Kas Eestis kasutatakse politseimissioonidelt laekuvat informatsiooni Politsei- ja Piirivalveameti organisatsiooni tõhusamaks arendamiseks?
3. Mis motiveerib Eesti politseinikke osalema välismissioonidel?

Autor püstitab alljärgnevad uurimisülesanded:

1. Koostada ülevaade politsei välismissioonidest. Selleks vaatleb autor, kuidas toimib rahvusvaheline tsiviilkriiside ohjamine ning millised organisatsioonid on kriisiohjamisega seotud;
2. Koostada ülevaade Eesti Vabariigi tsiviilmissioonidel osalemist reguleerivatest õigusaktidest, selgitamaks, kas esineb puudusi ja vastuolusid;
3. Koostada ülevaade Eesti osalemisest politseimissioonidel;
4. Vaadelda ning koostada ülevaade Eesti lähinaabrite Rootsi KR-i ning Soome VR-i tsiviilmissioonidel osalemisest ning võrrelda seda Eesti praktikaga;

5. Teaduskirjanduse ning lõputöös kasutatud materjali analüüsi tulemuste põhjal defineerida mõiste „tsiviilkriis“;
6. Viia läbi kvalitatiivne uuring tsiviilmissioonidel osalenud politseiekspertidega, eesmärgiga selgitada välja:
  - a. Kas on vaja täiendada õiguslikku regulatsiooni missioonidel osalemiseks?
  - b. Millised on tsiviilmissioonide erinevused ja lähetustega seonduvad probleemid ning kuidas ja milline lahendus on tekkinud probleemidele leitud?
  - c. Kuidas paremini ära kasutada missioonidelt saadud teadmisi ja kogemusi politseiorganisatsiooni arendamisel?
  - d. Mis motiveerib välismissioonil osalema?

Selleks peab autor vajalikuks

- Küsitleda Siseministeriumi, Välisministeriumi ja Kaitseministeriumi ametnikke tsiviilmissioonidel osalemise õigusliku regulatsiooni ja väljakujunenud praktika vastavuse kohta;
- Analüüsida küsitluste materjali lähtuvalt lõputöö eesmärkidest ja võrrelda teoreetilisi seisukohti saadud tulemustega;
- Teha omapoolsed ettepanekuid, kuidas parandada ning muuta tõhusamaks tsiviilmissioonidel osamine ja saadud kogemuse kasutamine.

Lõputöö tulemusel selgub

- Kuidas on otstarbekam politseiametnike erinevatel politseimissioonidel saadud teadmisi talletada ja rakendada ning politseiorganisatsiooni arendamiseks kasutada.
- Mis ajendab politsei- ja piirivalveametnikke politseimissioonil osalema.
- Kas kehtivad õigusaktid vajavad täiendamist, reguleerimaks piisavalt tsiviilmissioonide valdkonda.

Lõputöö jaguneb kaheks osaks: teoreetiline „Rahvusvaheline tsiviilkriiside ohjamine“ ning kvalitatiivne uuring „Intervjuud tsiviilekspertidega“.

Lõputöös kasutatakse kombineeritud uurimismetoodikat. Uurimismeetoditest kasutatakse Meri-Liis Laheranna raamatus „Kvalitatiivne uurimisviis“ välja toodud metoodikat – eksperdiintervjuud.²

Intervjueeritavate sihtgruppi kuuluvad missioonidel osalenud politseieksperdid ning Välisministeeriumi, Kaitseministeeriumi ning Siseministeeriumi ametnikud, kes on seotud rahvusvahelistele politseimissioonidele tsiviilekspertide lähetamisega.

Lõputöö tulemusi on võimalik kasutada politseiorganisatsiooni arendamisel ja välismissioonide paremaks ettevalmistamiseks ning läbiviimiseks. Samuti erinevate siseriiklike organisatsioonide koostöö parandamiseks välismissioonidel osalemise ettevalmistamisel ning läbiviimisel.

---

² Laherand, M-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis/ OÜ Infotrükk/Tallinn/lk.15, 199, 279, 355

1. RAHVUSVAHELINE TSIVIILKRIISIDE OHJAMINE

1.1 Tsiviilkriisi ohjamine

Selleks, et rääkida politsei välismissioonidest, tuleb lähemalt uurida tsiviilkriise ning nende olemust. Veebruaris 2011 võttis Riigikogu vastu rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse (edaspidi - RTsMOS), mis hakkab kehtima alates 01.04.2011. Uus seadus annab küll mõiste tsiviilkriisi ohjamisele ja humanitaarabi andmisele, aga ei ava tsiviilkriisi mõistet. Seega puudub selgus, mis on tsiviilkriis. Kuna Eesti Vabariigi jaoks on tegemist täiesti uue valdkonnaga, siis on lõputöö autori eesmärk tutvustada rahvusvahelise praktika kaudu tsiviilkriiside ohjamise protsesse, lahates rahvusvaheliste organisatsioonide toimimise aluseid, põhimõtteid ja praktikat. Selle kaudu vaadelda ka politsei rolli tsiviilkriiside ohjamisel ning tutvustada erinevaid politseimissioone.

Esmalt vaatleb lõputöö autor tsiviilkriiside olemust ning liigitamist.

Militaar-tsiivilkriis

Tsiviilse kriisiohjamise teemalisel seminaril, 29. novembril 2007.a. Tallinnas³ lahati põhjalikult tsiviilkriiside tekke põhjuseid ning võimalusi, kuidas on parim viis tekkinud kriise ohjata. Riigikogu liige Mati Raidma tõi oma esitlusel välja erinevad aspektid, millest nähtus, et olenemata sellest, kas tegemist on looduskatastroofi või sõjalise konfliktiga, esineb kõikidel kriisidel nii militaar- kui ka tsiviilkriisi tunnuseid. Mati Raidma rõhutas oma sõnavõtus turvalisuse tähtsust: „Saab rääkida teatud tingimustega kriisist, kus võtmesõna on turvalisus.“ Siit võib järeldada, et militaarkriis on tsiviilkriisi üks osa, mis tingib militaar-tsiivil koostöö, kus militaar-komponent tagab turvalisuse ja logistika ning tsiviilkomponent ekspertteadmised ja oskused kriisi likvideerimisel.

Tsiviilmilitaarne sekkumine

Sellest, kas tsiviilmissioonil on juhtrollis sõjaline või tsiviilne pool, sõltuvalt tulenevad ka missioonide erinevad juhtimisstiilid, mis omakorda toovad kaasa erinevad arusaamad.

Eespool mainitud tsiviilse kriisiohjamise teemalisel rahvusvahelisel seminaril rõhutas Riigikogu liige Mati Raidma juhtimisstiilide erinevust: „Militaarse sekkumise puhul on tegemist jäiga tsentraaljuhtimisega, kus toimib klassikaline käsuliin ehk püramiid juhtimine.

---

³ Tsiviilse kriisiohjamise teemaline rahvusvaheline seminar, 29. novembril 2007 Tallinnas Sokos hotell Viru

Tsiviilse sekkumise puhul toimub „pehme“ juhtimine ehk koordineerimine, kus põhirõhk on omavahelisel suhtlemisel ehk infovõrgustikul.“

Kriisipiirkonnas erinevate tsiviilmissioonide tegutsemisel on missioonidevaheline koordineerimine ülioluline, seda tsiviilmissiooni ja militaarmissiooni vahel. Näiteks: ÜRO – EL - mitteriiklikud organisatsioonid (*Non Governmental Organizations* - NGO), Punane Rist/Poolkuu (*Red Cross/Crescent* - RC), Piirideta Arstid (*Medecins Sans Frontieres* - MSF), *Amnesty International* (AI)- NATO koostöö.

Septembris 2010 Pariisis CEPOL-i kriisijuhtimise seminaril rõhutas brigadikindral Manione⁴: „Juba erinevatest juhtimisstiilidest tekivad organisatoorsed vääritimõistmised ning lisaks veel tsiviil- ning militaarsõnavara erinevused. See eeldab kõikidel tsiviilmissioonitasanditel väga tihedat koostööd“⁵. Vääritimõistmise vältimiseks on vajalik kaasata nii tsiviil- kui ka militaar-komponenti ja mõlema organisatsiooni eripärasid tundvaid eksperte moodustades ühiskomisjone nii tegevuse juhtimiseks ja koordineerimiseks.

Tsiviilmissiooni õnnestumiseks on vaja tagada eelkõige kriisipiirkonnas töötavate tsiviileksperptide julgeolek, elutingimused ning logistiline tugi. Üldjuhul suudab seda kiiresti pakkuda militaar-komponent. Seega on tsiviilmissiooni toimimise üks olulisemaid osasid militaar-tsiviilkoostöö, kus on vajalik militaar-komponendi poolne sõjaline kaitsetegevus ning logistiline tugi.

Politsei tsiviilmissioonidel

Politsei osalemist tsiviilmissioonidel saab liigitada missioonide eripära järgi. Edaspidi nimetab autor politsei osalemist tsiviilmissioonil politseimissiooniks.

Kokkuvõtvalt saab politseimissioone liigitada kolmeks⁶:

1. sekkuvad - täidesaatvad politseimissioonid
2. mittesekkuvad - nõustamise ja väljaõppe politseimissioonid
3. mittesekkuvad - vaatlus ja väljaõppe politseimissioonid

Politseimissioonide 3 põhitüüpi saab omakorda liigitada relvastatud ja relvastamata missioonideks.

EL-is liigitatakse missioone veel kaheks⁷:

---

⁴ Brigadikindral Giovanni Manione on Euroopa Komisjoni Crisis Management and Planning Directorate (edaspidi CMPD) asedirektor

⁵ EU comprehensive approach. Gal. MANIONE. CEPOL SPOPCOP 2, Pariis, Prantsusmaa 18.09.10-09.10.10

⁶ Kaasik Joosep. (2009). Eesti politsei ja missioonid. Politseileht nr.3 [38] 2009. Lk.7

⁷ THE EU OPERATIONS AND MISSIONS AND THEIR LINKS WITH OTHER CRISIS ANAGEMENT ACTORS. Mr. Savary. CEPOL SPOPCOP 2, Pariis, Prantsusmaa 18.09.10-09.10.10

- täidesaatvad,
- mittetäidesaatvad (inglise k. *executive ja non-executive*).

Sekkuvad politseimissioonid, EL liigitamise järgi täidesaatvad politseimissioonid, on alati relvastatud, sest missiooni mandaadi kohaselt täidab politseimissioon täidesaatva võimu ülesandeid. Üks rahvusvahelise politsei põhiülesandeid on avaliku korra tagamine kriisipiirkonnas. Näitena võib tuua ÜRO politseimissiooni Kosovos ning hiljem EL-i politseimissiooni Kosovos, kus puudus kohalik politsei ning ÜRO politseimissioon täitis algselt kohaliku politsei rolli nii korrakaitse kui ka kriminaalpolitsei funktsioonides. ÜRO politseimissioon asus kõigepealt värbama ning seejärel koolitama kohalikke politseiametnikke.

Nõustavad politseimissioonid on mittesekkuvad missioonid, EL-i liigitamise järgi nimetatakse neid mittetäidesaatvateks. Missioon on üldjuhul relvastamata ja tegeleb on kriisipiirkonnas kohaliku politsei koolitamise, nõustamise ja toetamisega. Sõltuvalt julgeoleku olukorrast võivad politseimissiooni politseiametnikest liikmed olla relvastatud, kuid relva kasutamine on lubatud ainult enesekaitseks. Näiteks Afganistani EUPOL-i missioonil on politseiametnikel relvade kandmine enesekaitseks riigis valitseva ebakindla julgeoleku tõttu kohustuslik⁸.

Vaatlusmissioonid on üldjuhul relvastamata ning on samuti mittesekkuvad missioonid, EL-i liigitamise järgi on need mittetäidesaatvad. Kriisipiirkonnas toimib omariiklus ja politsei. Politseimissioon on kohaliku politsei tegevuse vaatlemine. Vaatlusmissioonide käigus pakutakse kohalikule politseile ka koolitusi. Näitena võib tuua ÜRO tsiviilpolitsei missiooni Bosnia ja Hertsegoviinas, kus kohalik politsei toimis hästi, kuid sõjalise konflikti järgselt oli probleeme inimõiguste järgimise ning seaduste täitmisega.

Ka vaatlusmissioonidel võib juhtuda, et missioonipiirkonnas valitseva ebakindla julgeoleku tõttu peavad rahvusvahelised politseieksperdid enesekaitseks relvi kandma.

Rahvusvahelised katusorganisatsioonid

Maailmas juhtub erinevaid looduskatastroofe ning toimub ni riikidevahelisi kui ka siseriiklikke konflikte, mille tulemusena on ohus tsiviilelanike elud ning mis vajavad rahvusvahelist sekkumist. Järgnevalt vaatleb autor rahvusvahelisi organisatsioone ning nende funktsioneerimise aluseid.

---

⁸ Article 9.3. Security. AGREEMENT BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE ISLAMIC REPUBLIC OF AFGHANISTAN ON THE STATUS OF THE EUROPEAN UNION POLICE MISSION IN AFGHANISTAN, EUPOL AFGHANISTAN. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:294:0002:0008:EN:PDF>

Tsiviilmissioonide mandaadi määrab ÜRO Julgeolekunõukogu ning see kuulub täitmiseks kõikidele konflikti osapooltele. ÜRO, doonorriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide mandaat või missioonileping sõlmitakse poolte läbirääkimiste tulemusena. Kui läbirääkimised ei anna tulemusi, siis kohaldatakse ÜRO poolt sundi.⁹

Ühendatud Rahvaste Organisatsioon

26. juunil 1945. aastal moodustasid 51 riiki San Franciscos rahvusvahelise organisatsiooni ÜRO, mille eesmärk on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku, inimõiguste ning rahvusvahelise koostöö tagamine ning majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ja humaanse iseloomuga rahvusvaheliste probleemide lahendamine. Organisatsiooni tegevuse aluseks on ÜRO põhikiri (Harta)¹⁰. Organisatsiooni peakorter asub New Yorgis. Põhikiri jõustus 24. oktoobril 1945. Seda päeva tähistatakse ÜRO päevana. ÜRO liikmesriike on 192.

ÜRO töökeeled on inglise, prantsuse, hispaania, hiina, araabia ja vene keel. ÜRO Julgeolekunõukogu on asutus, mille ülesandeks on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamine. Julgeolekunõukogu on ainus ÜRO asutus, mis saab vastu võtta kohustuslikke otsuseid (resolutsioone) täitmiseks. Julgeolekunõukogul on viis alalist liiget (Vene Föderatsioon, Hiina Rahvavabariik, Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia ja Prantsusmaa) ning kümme roteeruvat liiget. Igal alalisel liikmel on otsuste vastuvõtmisel vetoõigus, mistõttu sageli ei suudetagi otsusteni jõuda. Roteeruvad liikmed valib ÜRO Peaassamblee kaheks aastaks. Igal aastal valitakse ümber viis roteeruvat liiget.

Rahutagamise saavutamiseks sobivad meetmed otsustab ÜRO Julgeolekunõukogu ning kutsub vajadusel ellu rahuvalvemissiooni (*Peace Keeping Operation*). Rahuvalvemissiooni ellukutsumiseks sõlmitakse vaenupoolte ja ÜRO vahel leping/kokkulepe (S.O.F.A. – *Status of Forced Agreement*), milles reguleeritakse eesõigused, puutumatus, vahendid-meetmed ja liikmed rahuoperatsiooni funktsioonide täitmiseks ja/või rakendamiseks.¹¹

Selle alusel koostatakse ÜRO rahuvalve operatsiooni kava ja ülesanded, mida tuleb konkreetselt kriisipiirkonnas lahendada. Koostatakse missiooniplaan, eelarve, inimressurss poliitilisel tasandil lepingud ja alustatakse missiooni elluviimist. ÜRO tsiviilmissiooni juhib ÜRO peasekretäri eriesindaja ehk *United Nations Special Representative of the Secretary-*

---

⁹SWEDINT UNPOC II (1999). United Nations Police Officers Course in Sweden. Legal Aspects lk.5

¹⁰ United Nations Department of Peace-keeping Operations 1995. United Nations Civilian Police Handbook. Chapter 1. The UN Charter. United Nations Peace-keeping. lk.3

¹¹SWEDINT UNPOC II (1999). United Nations Police Officers Course in Sweden. Legal Aspects lk.7

General – UN SRSG. Politseimissiooni juhiv ÜRO tsiviilpolitsei komissar *UN Civilian Police Commissioner* (edaspidi CivPol Comm), kes allub otse UN SRSG-le.¹²

Vastavalt ÜRO politseimissiooni inimressursi vajadustele esitab CivPol Comm ÜRO Julgeolekunõukogule nimekirja spetsialistide/ekspertide vajaduste kohta. ÜRO Julgeolekunõukogu esitab liikmesriikidele kutse missiooni politseiekspertide kohtade täitmiseks ning iga liikmesriik otsustab, kas ja kuidas missioonil panustatakse.

Vastavalt ÜRO põhikirja VII peatükile, võivad ÜRO nimel kriise lahendada ka teised organisatsioonid või riigid¹³.

Euroopa Julgeoleku ja Koostööorganisatsioon

Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (*The Organization for Security and Co-operation in Europe*, edaspidi OSCE, kuni 1995. aastani Euroopa Julgeoleku- ja Koostöökonverents - CSCE) tegevuse põhivaldkonnaks on julgeolekualane koostöö riikide vahel. OSCE tekkis diplomaatilise konverentsi järel 1975. aastal Helsingis vastu võetud lõppaktiga. Rahvusvaheliseks organisatsiooniks muutus, aga 1994. aastal. OSCE tegeleb lisaks traditsioonilistele inimõigustele ka vabade valimiste ja demokraatia kaitsega. Inimõiguste seisukohast on oluline, et kuigi OSCE väljendab riikide poliitilist taht, rõhutatakse tema dokumentides, et inimõiguste kaitset ei vaadelda riigi siseasjana.¹⁴

OSCE läbirääkimisi pidav ja otsuseid vastuvõttev tervik koosneb neljast tasandist. Esimene ja kõige kõrgemal tasandil toimib Ministrite Nõukogu, kus osalevad OSCE liikmesriikide riigijuhid. Seal võetakse vastu kõrgeimal tasandil poliitilised otsused. Teine otsuseid vastuvõttev töögrupp on Alaline Nõukogu, mis koguneb iga nädal Viinis, kus arutatakse OSCE erinevates valdkondades käimasolevaid protsesse ja võetakse vastu vastavaid otsuseid. Samuti koguneb Viinis igal nädalal OSCE Julgeoleku koostöö foorum, kus otsustatakse organisatsiooni usaldusvääruse üle ja arutatakse turvalisust tõstvaid küsimusi ning samas toimub ka majandus ja keskkonna foorum.

Politseinikud osalevad põhiliselt OSCE vaatlus- ning koolitusmissioonidel.

Euroopa Liit

Euroopa Liidu põhidokument ühtse välis- ja julgeoleku poliitika kujundamisel on Ühtne julgeoleku ja kaitsepoliitika (CSDP – *Common Security and Defence Policy*), varem nimetati

¹² United Nations Department of Peace-keeping Operations (1995). United Nations Civilian Police Handbook. Department of Peace-Keeping operations. Lk.11-15

¹³ The UN Charter. Chapter 7. United Nations. <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>

¹⁴ Rahvusvahelised organisatsioonid – OSCE. http://www.eesti.ee/est/inimoigused/rahvusvahelised_organisatsioonid/osce/

seda Euroopa julgeoleku ja kaitsepoliitikaks (ESDP – *European Security and Defence Policy*). Ametlikult asub CSDP Euroopa Liidu Nõukogu haldusalas ning on riikidevaheline asutus, kus on kõik liikmesriigid esindatud.

Otseselt juhib EL-i tsiviilmissioone CSDP alluvuses asuv CPCC - *Civilian Planning and Conduct Capability*. Missioonid raporteerivad CPCC-ile, kes edastab kõikide EL-i missioonide ettekanded Euroopa Nõukogu komisjonidele, kus on esindatud EL-i liikmesriigid: PSC - *Political and Security Committee* ning CIVCOM - *Committee for Civilian Aspects of Crisis Management*.¹⁵ Mõlemal komisjonil on oluline roll EL-i välispoliitika kujundamisel. PSC kui ka CIVCOM kujutavad endast EL-i liikmesriikide ümarlauda, kus otsustatakse EL-i välisabi andmine ning suunad. Eesti Vabariiki esindab nii PSC kui ka CIVCOM juures alaliselt üks Eesti Välisministeeriumi diplomaat. Tegemist on poliitiliselt keerulise kooslusega, millel on põhiline roll nii tsiviilmissioonide alustamisel kui ka läbiviimisel. Tsiviilmissioonide alustamisel sõlmib Euroopa Liit missiooni sihtriigiga lepingu (SOMA – *Status of Mission Agreement*), kus märgitakse ära poolte õigused ja kohustused ning missiooni põhisuunad.

19-20 juunini 2000 toimus Santa Maria Da Feira Euroopa Nõukogu tippkohtumine¹⁶, kus üks teemasid oli rahvusvaheline tsiviilkriiside ohjamine. Tippkohtumisel pandi alus tsiviilkriisi ohjamise komiteele ning toodi välja kriisiohjamise neli põhisuunda: politsei, seadusandluse tugevdamine, kohaliku omavalitsuse (tsiviiladministratsiooni) tugevdamine ning tsiviilkaitse. Nelja põhisuuna rakendamisele on mõeldud Euroopa Liidu juhitud missioonidel, kuid saab kasutada ka teiste katusorganisatsioonide (ÜRO ja OSCE) juhitud tsiviilmissioonidel.¹⁷ Samas märgiti, et liikmesriigid osalevad tsiviilkriiside ohjamisel vabatahtlikult ning 2003. aastaks peaks olema saavutatud võimekus rahvusvahelistel politseimissioonidel osalemiseks välja panna 5000 politseiametniku. Liikmesriigid on vajadusel kohustatud 30 päeva jooksul koguma ning lähetama kriisipiirkonda 1000 politseiametnikku.

Eesti julgeolekupoliitika oluline osa on panustamine ELi sõjalise ja tsiviilse kriisiohje võime väljaarendamisele. ELi puhul tuleb esile tõsta just tsiviilvõimete arendamist, muu hulgas

---

¹⁵Sebastien Babaud. (January 2009). Survey of the European Union's arrangements for monitoring and evaluating support to security sector reform. <http://www.saferworld.org.uk/images/pubdocs/EUDonorSurvey.pdf>

¹⁶CONCLUSIONS OF THE PRESIDENCY - FEIRA EUROPEAN COUNCIL 19 AND 20 JUNE 2000. http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

¹⁷Civilian crisis management. Security & Defence. Policies. EU Consilium Homepage. (15.02.2010) <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1346&lang=EN>

pakub see lisaväärtust NATO tegevusele ning aitab kahel suurel organisatsioonil teineteist täiendada, mistõttu Eesti on NATO ja EL-i vahelise tihedama koostöö veendunud toetaja.

Eesti politseinikud, piirivalvurid, tolliametnikud ja teiste tsiviilvaldkondade eksperdid jätkavad tegevust Lääne-Balkanil, Moldovas, Georgias ja Afganistanis.

Riikidevaheline kriisiohjamine ja arengukoostöö

Siseriiklikus kriisis olev riik palub kriisiohjamisel abi teistelt riikidelt. Antud juhul ei ole oluline, kas tegemist on looduskatastroofi või inimtegevuse tagajärjel juhtunud kriisiga.

Tsiviilmissiooni ellukutsumiseks sõlmitakse leping/kokkulepe abivajava riigi ning doonorriikide vahel, kus reguleeritakse poolte õigused, puutumatus ning vahendid-meetmed ja liikmed, mida vajavatakse oma funktsioonide täitmiseks ja/või rakendamiseks.

Arengukoostöö ehk arenguabi (*development co-operation*) on üldtermin, mis hõlmab endas arenguriikidele suunatud rahalist abi, oskusteabe edasiandmist (tehniline abi) ning materiaalselt abi¹⁸. Arengukoostööd viiakse ellu nii kahepoolse kui ka mitmepoolse koostöö korras. Sellest tulenevalt jaotatakse arengukoostöö kaheks:

- kahepoolne (bilateraalne) arengukoostöö – arenguabi, mida doonorriik või doonorriigid annavad koostöös abisaajariigile või mida doonorriik annab sihtotstarbeliselt rahvusvahelise abiorganisatsiooni kaudu;
- mitmepoolne (multilateraalne) arengukoostöö – arenguabi, mida annavad abisaajariigile rahvusvahelised organisatsioonid.

Arengukoostöö vajalikkuse laiem tähendus avaneb tuntud ütluse kaudu, mille järgi iga kett on just nii tugev, kui tugev on tema kõige nõrgem lüli. Selleks, et kinnitada ühist soovi ja vastastikust kohustust anda probleemide lahendamiseks oma võimalustele vastav panus, võtsid kõik ÜRO liikmesriigid, sh. Eesti, 2000. aastal vastu aastatuhande deklaratsiooni. Selles esitatud eesmärgid on arengukoostööga seotud aspektides sõnastatud ÜRO aastatuhande arengueesmärkidena (*Millennium Development Goals, MDG's*) ja neist on saanud rahvusvahelise arengukoostöö alustalad.¹⁹ Enim levinud on humanitaarmissioonid nälja ja haiguste ohjamiseks ning päästemiisioonid looduskatastroofi tagajärgede likvideerimisel.

Eesti on osalenud mitmes sellises operatsioonis.

---

¹⁸ Välisministeerium (07.11.2009). Välispoliitika. Mis on arengukoostöö. Arengu koostöö ja humanitaarabi.

¹⁹ Välisministeerium (07.11.2009). Välispoliitika. Mis on arengukoostöö. Arengu koostöö ja humanitaarabi. <http://www.vm.ee/?q=et/node/4527>

Eesti päästeametnikud ning arstid on abistanud looduskatastroofide ohvreid ning likvideerinud katastroofi tagajärgi. Samuti on Eesti politseiametnikud-kriminalistid osalenud looduskatastroofi – tsunami ohvrite tuvastamisel (*Disaster Victim Identification, DVI*) Tai Kuningriigis.²⁰

Eesti politseiametnikud on osalenud USA korraldatud Iraagi politseinike väljaõppemissioonil Jordaania Kuninglikus Politseiakadeemias.

Eesti arstid, Eesti Erimissioon Afganistanis koosseisus, ehitavad üles ning koordineerivad tervishoidu Afganistanis Helmandi provintsis.

1.2 Eesti Vabariigi kogemus politseimissioonidel osalemisel

Ülevaade politseimissioonidel osalemise praktikast

Eesti politseiametnikud on osalenud erinevatel tsiviilmissioonidel juba aastast 1996.

Esimesed Eesti politseiametnikud lähetati Bosnia ja Hertsegoviinasse ÜRO politseimissioonile (*United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina International Police Task Force - UNMIBH IPTF*). Politseiamet lähetas politseinikud otse ÜRO missiooni alluvusse ning Välisministeerium oli ainult ÜRO kutse vahendajaks. Politseiseadusega ettenähtud sotsiaalsed tagatised säilisid ning ÜRO missiooni poolt pakuti veel lisaks elu-, tervise- ja varakindlustust. Ekspertide leidmine toimus „külatelefoni meetodil“ ning soovijad esitasid oma andmed Politseiameti välissuheteosakonnale. Kokku osalesid Eesti politseinikud Bosnias ÜRO missioonil 5 aastat. Kevadest 1996. suveni 2001.

Kuna tegemist oli politseimissioonidel osalemisega, siis tundus, et tegemist on politseisisese asjaga ja teisi see ei puuduta. Alates 1999. aastast, kui ÜRO avas Kosovos relvastatud politseimissiooni, vajati teiste ministeeriumide kaasabi relvade toimetamiseks kriisipiirkonda.

Välisministeerium hakkas politseimissioonidele lähetamist otseselt koordineerima alles 2005. aastal, Euroopa Nõukogu Feira tippkohtumisel vastuvõetud otsuste elluviimise tulemusena. Seega kuni 2005. aastani oli politseiametnike politseimissioonidele lähetajaks Politseiamet.

Viieteistkümne aastaga on erinevatel politseimissioonidel osalenud üle 50 politseiametniku²¹, kellest ligi pooled on osalenud mitmel politseimissioonil. Politseimissioonidel osalemise

---

²⁰ Lall Annika. (2009). Eesti DVI – üksus – katastroofiohvrite tuvastajad. Politseileht nr.3 [38] 2009. Lk.25-27

²¹ Autor arvestas ainult politsei ja piirivalve ametnike, kes ajavahemikul 01.01.1996 a. kuni 31.12.2010 a. on osalenud politseimissioonidel.

kohta koostas töö autor põhjaliku ülevaate (vt tabel nr.1). Peamiseks missiooni piirkonnaks on kujunenud Balkani poolsaar.

2010. aasta detsemberi seisuga on Eesti lähetanud politseimissioonidele 20 politsei ja piirivalve ametnikku, 14 politseinikku ja 6 piirivalvurit.

Eestile olulisemad Euroopa Liidu tsiviilmissioonid on:

Afganistanis *EUPOL Afghanistan*. Missiooni üks tähtsamaid prioriteete Afganistani stabiliseerimise seisukohalt on sisejulgeolekusektori arendamine, kuid sealne keeruline julgeolekuolukord pakub Euroopa Liidule tõsise väljakutse. Missioon tegeleb Afganistani politseisüsteemi ülesehitusega ja selle tööst võtavad osa seisuga jaanuar 2011. neli Eesti politseiametnikku.

(lisainformatsioon: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1268&lang=EN>)

Afganistanis *NTM-A - NATO Training Mission in Afghanistan* on USA juhitud Afganistani politsei baaskoolitus programm (*Operation Enduring Freedom - Afghanistan OEF-A*). Oktoobrist 2010 osaleb Eesti nelja politseiametnikuga *NTM-A Train the Trainer* programmis, kus põhirõhk on afgaanidest politseiinstruktorite koolitamisel. (lisainformatsioon: <http://www.ntm-a.com/index.php>)

Kosovos *EULEX Kosovo* 2008. aasta detsembris käivitunud õigusriigi missiooni tegevusvaldkonnana on ette nähtud õigussüsteemi, politsei, tolli, piirivalve ja karistusametnike töö juhendamine ja jälgimine. Sellele missioonile on Eesti lähetanud 6 eksperti. (lisainformatsioon: <http://www.euinkosovo.eu/>)

Bosnia ja Hertsegovina *EUPM* on kõige esimene ESDP tsiviilmissioon, mis tegutseb aastast 2003. Peamiseks ülesandeks on abi ja nõustamine politseireformi läbiviimisel. Eestist osaleb missioonil kaks politseiametnikku. (lisainformatsioon: <http://www.eupm.org/>)

Georgia *EUMM* on Prantsusmaa presidendi Sarkozy rahuplaani täitmise jälgimiseks ja kontrollimiseks oktoobris 2008. Georgiasse saadetud EL politsei vaatlusmissioonil töötab kaks Eesti politseiametnikku.

(lisainformatsioon: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1512&lang=EN>)

Iraagi *EUJUST LEX* missiooni eesmärgiks on pakkuda väljaõpet Iraagi kriminaal- ja õigussüsteemi ametnikele. Missiooni peamine väljund on kursused ja praktika, mida liikmesriigid oma maades korraldavad. Eesti on seni saatnud lektori Taanis korraldatavatele

kursustele ja 2009. aastal viidi Eesti vanglates läbi praktiline õpe kahele Iraagi vanglaametnikule.²²

(lisainformatsioon: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=823&lang=EN>)

Tsiviilmissioonidel osalemist reguleerivad seadused

Tsiviilmissioonidel osalemist reguleeriva seaduse vastuvõtmisest on räägitud juba aastast 2006. Esimesed tõsised sammud selleks võeti ette suvel 2007, kui tekkisid tõrked Eesti politseieksperti lähetamisega Afganistani EL-i politseimissioonile. Põhjusteks puudused ministeeriumide vahelises koostöös ning valdkonda reguleerivates õigusaktides.

2007. aasta suvel moodustati Välisministeeriumis töögrupp, kes kaardistas tsiviilmissioonidel osalemise probleemid ning pakkus ka üleskerkinud probleemidele lahendusi. Oktoobris 2007 saadeti Eesti Välisministeeriumi poolt justiitsministeeriumile ettepanek väljatöötada rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seaduse eelnõu ja esitada kooskõlastamiseks²³, mis kahjuks aga saadeti Välisministeeriumile täienduste tegemiseks tagasi. Oktoobris 2010. võttis Riigikogu menetlusse rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse eelnõu (829 SE II-1). Seaduse esimesel lugemisel Riigikogus põhjendas välisminister Urmas Paet selle vajalikkust järgnevalt: „...*kuid praegu kehtivate õigusaktidega ei ole tsiviilmissioonil osalemine siiski piisavalt reguleeritud. Puudub ühtne süsteem, kuidas eksperte missioonidele lähetada, reguleerimata on rida olulisi küsimusi, näiteks eksperti lähetamine missioonile ja tema tagasikutsumine sealt, aruandlus, sotsiaalset tagatiseid. Tsiviilmissioonide seaduse vastuvõtmisega täidetakse need lüngad õiguslikus regulatsioonis. Eksperti sotsiaalsete tagatiste regulatsioon annab inimestele ka suurema kindlustunde, mis suurendab ekspertide huvi missioonil osalemise vastu.*“²⁴

Seadus võimaldab luua ühtse süsteemi, mis seab tsiviilmissioonidel osalemisel ühtsed raamtingimused ja õigusliku baasi. Selle abil on võimalik lahendada missioonil osalevate ekspertidega seotud küsimusi, mis seni olid selgelt reguleerimata, ja luua aluse ekspertide võrdseks kohtlemiseks. Samas määrab tsiviilmissioonidel osalemise seadus Välisministeeriumile juhtrolli, mis oluliselt korrastab senist praktikat. Samal teemal on ka arutanud Välisministeeriumi staažikas diplomaat Arti Hilpus: *Ministeeriumide vastutusala*

²²Välisministeerium (04.03.2009). Välispoliitika. Eesti osalemine Euroopa Liidu missioonidel. <http://www.vm.ee/?q=et/node/8037>

²³ Rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse esitamine kooskõlastamiseks. Välisministeeriumi kiri 11.10.2007 nr 8.1/5380 Justiitsministeeriumile. http://eoigus.just.ee/?act=dok&subact=1&DOK_W=196600

²⁴ EV välisminister hr. Urmas Paet. 10.11.2010.a. Rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seaduse 1 lugemine, XI Riigikogu VIII istungjärk.

*selge piiritlemisega vältida riigiasutuste vahelist dubleerimist ja lisakulusid nii sobivate isikute kui ka neile vajaliku varustuse leidmisel.*²⁵

Senini nõudis missioonile lähetamine väga tihedat koostööd ministeeriumide vahel. Sageli jäi informatsioon kuskil toppama ning see tõttu venis missiooniks valmistumine pikaks. EL-i antud kandidaatide esitamise tähtajad ületati ning sageli ei jõudnud informatsioon eksperdikandidaatideni. Peale kaheaastast seaduse eelnõu ettevalmistamist ning korduvat muutmist võttis Riigikogu 09.02.2011.a. rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse ühehäälselt vastu. Seadus jõustus 01.04.2011.a. Nii Välisministeeriumi ametnikud kui ka diplomaadid ning tsiviileksperdid loodavad, et jõustuv seadus muudab senise missioonile lähetamise ja osalemise oluliselt lihtsamaks ning läbipaistvamaks. (Sellest, kuidas toimus eksperdi leidmine ning missioonile lähetamine ennem RTsMOS kehtima hakkamist vaata lähemalt lisa nr. 1).

Järgnevalt vaatleb lõputöö autor, milliste õigusaktidega on senini olnud reguleeritud tsiviilmissioonidel osalemine. Selleks on koostatud tabel nr.2 „Eestis tsiviilmissioonidel osalemist reguleerivad õigusaktid“.

Välisministeeriumi tegevuse aluseks ekspertide lähetamisel rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele on välissuhtlemisseadus (vt tabel nr.2). Selle kohaselt koordineerib Välisministeerium rahvusvaheliste organisatsioonide korraldavatel ja teistel kriisireguleerimismissioonidel osalemist ning riiklike ekspertide lähetamist välisriikidesse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse. Nimetatud kohustuse täitmiseks on välisminister oma käskkirjaga kehtestanud rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise korra ja rahastamise põhimõtted. Politseiametnikke lähetati politseimissioonidele Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi ATS) alusel (vt tabel nr.2), mis sätestas, et välislähetuseks loetakse teenistuja lähetamist välisriiki. Lähetuse korra, välislähetustasu, hüvitise suuruse ja maksmise korra ning sotsiaalsed tagatised kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Kehtestatud kord oli kahjuks ebapiisav ning ei andnud selget juhust, kuidas toimida. Valdavalt on lähetamine toimunud ATS § 43 ning Vabariigi Valitsuse määruse nr.108 "Teenistuselähetuse kulude hüvitamise ja päevaraha maksmise tingimused, ulatus ja kord" alusel. Selline praktika võimaldas maksta teenistujale välislähetustasu ja säilitada tema teenistuskoha, kuigi sisuliselt on tegemist teenistussuhte peatamisega ja teenistuja andmisega missiooni korraldava

---

²⁵ Arti Hilpus (09.10.2009). Eesti Päevaleht. 09.oktoober 2009/ <http://www.epl.ee/artikkel/479796>

organisatsiooni käsutusse.²⁶ Senine praktika on tekitanud suured käärid Eesti riiklikes välisprojektis osalevate ekspertide ning rahvusvahelise organisatsiooni käsutusse komandeeritud ekspertide päevarahade maksmisel ning majutus- ja reisikulude katmisel. Uue seadusega on seda probleemi arvestatud ning ka lahendus leitud (vt tabel nr.2).

Rahvusvahelistel päästetöödel osalemist reguleerib Päästeseadus ning Vabariigi Valitsuse määrus nr 207 "Rahvusvahelistel päästetöödel osaleva meeskonna moodustamise, selle valmisoleku tagamise, päästetöödele lähetamise ja kulude katmise kord", mis näeb ette päästemeeti ja Välisministeeriumi koostöö abipalvete hindamisel ja meeskonna päästetöödele saatmise korraldamisel.²⁷ Otseselt see õigusakt politseinike osalemist missioonidel ei reguleeri. Kui siis juhul, mil politseiametnik lähetatakse missioonile päästemeeskonna koosseisus (vt tabel nr.2).

Probleemiks on kujunenud erasektoris töötavate tsiviilekspertide lähetamine missioonile. Kuna tsiviilmissioonidel osalevad eksperdid ei ole ainult avaliku sektori teenistujad, vaid ka erasektori ja kolmanda sektori töötajad ning vabakutselised, siis senini ei olnud võimalik olemasolevate õigusaktidega tagada ühetaolist kohtlemist kõigile ekspertidele. Seetõttu on uus RTsMOS aluseks kõigi ülalnimetatud aspektide õiguslikuks reguleerimiseks. Siia alla kuuluvad ka politseipensionärid, kelle pikaajalisi kogemusi saab kasutada erinevates valdkondades ning erinevatel politseimissioonidel.

Arvestades Eestis kiiresti kasvavat politseipensionäride hulka, saaks nende teenistusperioodi jooksul kogutud teadmisi ja oskusi ära kasutada politseimissioonidel ekspertteadmistega. Teistes Euroopa Liidu riikides kasutatakse politseipensionäride politseimissioonidele lähetamist laialdaselt. Politseimissioonil viibides on politseipensionäridel samasugused õigused ning kohustused, kui teenistuses olevatel politseiametnikel. Nende kogemuste abil saaks leevendada Eesti tsiviilekspertide põuda. Selleks on vajalik RTsMOS eraldi välja tuua politsei ja piirivalve seaduse (edaspidi – PPVS) muudatusettepanek PPVS § 34 politseiametnik, kus tuleb sätestada politseipensionäri staatus tsiviilekspertina ning § 37¹ lg 2-le lisada politseipensionär tsiviilekspertina ning muuta siseministri määrust „Politsei vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjelduse ja kandmise kord“ selliselt, et politseipensionäridel on missioonil olles õigus vormi kanda koos viimase teenistusastme tähistusega.

---

²⁶ Rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse esitamine kooskõlastamiseks. Välisministeeriumi kiri 11.10.2007 nr 8.1/5380 Justiitsministeeriumile.

²⁷ Rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse esitamine kooskõlastamiseks. Välisministeeriumi kiri 11.10.2007 nr 8.1/5380 Justiitsministeeriumile. http://eoigus.just.ee/?act=dok&subact=1&DOK_W=196600

Paljude missioonipiirkondade kliima erineb kardinaalselt Eesti kliimast, samas tuleb arvestada ka julgeolekufaktorit ning ümbritsevat keskkonda (nt. kliimat, kaitsevõlvust ja erimaterjalide mis on mitte süttivad, kerged, hästi ventileerivad jne.). Selleks on vaja siseministri määrust „Politsei vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjelduse ja kandmise kord“ täiendada selliselt, et see võimaldaks politsei ja piirivalve tsiviileksperdidel missioonil kasutada Eestis kehtestatud vormirõivastest erinevaid vormielemente. Praegu kehtib suusõnaline kokkulepe, et missiooni tarbeks on võimalik Välisministeeriumi eraldatud missiooneelarve alusel erivarustust soetada.

Sama kehtib ka politseirelvastuse kohta. Kuna mõned politseimissioonid on relvastatud, siis tuleb kasutada relvastuse kohale toimetamisel kaitseväge logistikat ning vajadusel varustust laenata. Näiteks kaitseväge sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord muudeti seoses EUPOL-i Afganistani missioonile lähetatud politseiametnike relvadega varustamisel tekkinud probleemide tõttu. Relvaseadusest²⁸ tulenevalt kasutab Kaitseväge sõjarelvi ning politsei tsiviilrelvi. Kaitseministri määrus nr.4 25.03.2003.a. „Sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord“ sätestab, et sõjaväerelvade ja laskemoona kandmise õigus on Kaitseministeeriumi valitsemisalas asuvate asutuste ja kaitseväe kaitseväelastel ja teenistujatel teenistusülesannete täitmise ajal.²⁹

Välisministeeriumi ning Siseministeeriumi taotlusel alustas Kaitseministeerium kaitseministri „Sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord“ muutmist.

Novembris 2008 kohtus lõputöö autor Afganistanis EUPOL missioonil olles Eesti Kaitseministeeriumi delegatsiooniga, kuhu kuulusid kaitseminister J. Aaviksoo ning kantsler R. Terras. Kohtumisel oli üheks teemaks ka kaitseministri määruse muutmise, et lihtsustada missioonil viibivate politseiametnike varustamist vajalike relvade ja laskemoonaga juba missiooni piirkonnas oleva kaitseväge varudest. Märtsis 2009 muudeti Kaitseministri määrust nr.4 „Sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord“ ning see hakkas kehtima alates 19.04.2009.a. (vt tabel nr.2).

Juunis 2009 ning märtsis 2010 EUPOL-i Afganistan politseimissioonile lähetatud Eesti politseiekspertidid said juba missioonipiirkonnas kasutamiseks teenistusrelvad Afganistanis asuva Eesti Kaitseväge kontingendi arsenalist.

---

²⁸ Relvaseadus § 3. Sõjaväge-, teenistus- ja tsiviilrelvad ning laskemoon.

²⁹Sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord. RTL 2007, 27, 478 – jõustunud 06.04.2007.a.

Selleks, et saada paremat ülevaadet Eesti tsiviilekspertidest asutas Välisministeerium tsiviilekspertide andmekogu "Ekspert". Sinna kogutakse kõikide Eesti Vabariigi tsiviilekspertide andmed, mida saab vajadusel kasutada.³⁰ Andmekogu asutamine oli natuke oma ajast ees, kuna puudus seadus, mis tagaks tsiviilekspertide leidmise ning lähetamise korra. Aprillis 2011 kehtima hakkava rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse kohaselt viiakse pikaajalisel välismissioonil viibiv ekspert Välisministeeriumi koosseisuväliseks töötajaks (ATS ning PPVS muudatused vt. tabel nr.2). Juhul, kui tsiviilekspertid on seaduse kohaselt Välisministeeriumi koosseisuvälised töötajad, on neile lihtsam anda rahvusvaheliste regulatsioonide kohaselt diplomaatilist puutumatus, mis kolmandatesse riikidesse reisimise puhul on oluline kaitsefaktor. Seejuures muutub selgeks ka alluvuse suhe, mis käesoleval hetkel on veel kahene. Politseiekspertid alluvad nii Välisministeeriumile kui ka Siseministeeriumile. Seega ATS-i ning PPVS-i muutmine tagab politseiekspertidele missioonil olles seadusega sätestatud garantiid, mis hetkel on mingil määral tagatud Välissuhtlemisseadusega, Vabariigi Valitsuse määrustega ning ministeeriumide vaheliste kokkulepetega (vt. tabel nr.2). Ekspertina pikaajalisel rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osaleva ametniku teenistussuhte peatamise erisused sätestatakse RTsMOS-es.

PPVS seadusega on tagatud politseiekspertidele tema töökoha säilimine, tööstaaž ning ka teenistusastme vanus (vt. tabel nr.2). Probleem tekib PPA poolt edutamise aluseks seatud normatiivide täitmisega, millega muudetakse missioonil viibiva politsei- ja piirivalve ametniku õigus edutamisele võimatuks. Samas ei sätesta PPVS-i § 54, et saada edutatud peab täitma PPA poolt seatud normatiive. PPVS-i § 55 lg 4 sätestab, et teenistusastme vanuse hulka arvestatakse aeg, mil politseiametnik teenis ametikohal käesoleva seaduse § 66 alusel. Seega on ka politseimissioonil töötaval politsei- ja piirivalveametnikul võimalus edutamisele. Kui rahvusvahelisele politseimissioonile kvalifitseerunud politsei- ja piirivalveametnik vastab kõrgematele rahvusvahelistele standarditele, siis peaks ta ka vastama PPVS-i § 54 lg 2 p 1 nimetatud tasemetele.

Edutamise küsimus on vaja kindlasti Politsei- ja Piirivalveameti siseselt lahendada, kuna politseieksperti töötamine välislähetuses, rahvusvahelisel politseimissioonil on samuti tööülesannete täitmine ning mis kõige tähtsam - Eesti Vabariigi esindamine.

---

³⁰Välisministri 8.juuni 2009.a. Määrus nr.6. Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele, välisriikidesse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse lähetatavate ekspertide andmekogu «Ekspert» asutamine ning andmekogu põhimäärus. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13190069>

Kuidas Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus tegelikult missioonidel osalemist mõjutama hakkab, seda näitab praktika ja aeg.

1.3 Rootsi Kuningriigi kogemus

Rootsi Kuningriik on erinevatel rahvusvahelistel rahutagamissioonidel osalenud juba alates 1950-ndatest aastatest. Esialgu ÜRO rahuvalve missioonidel ning hiljem, lisades tsiviilelementi, missiooni piirkondade ülesehitamisel.

Pikka aega on Rootsi Kuningriigi tsiviilmissioonidel osalemist reguleerinud seadus *Lagen om utlandsstryka* (Rootsi k.) – *The Swedish law of an overseas force* (Inglise k), seadus jõukasutamise kohta välismaal, mis andis seadusliku aluse osaleda ÜRO või teiste rahvusvaheliste organisatsioonide kutsel rahuvalvemissioonidel välismaal.³¹

Myndhigeten för samhällsskydd och beredskap – MSB-s, Inglise keeles *Swedish Civil Contingencies Agency*³², administraatorina töötav Lina E. selgitas Rootsi tsiviilmissiooni keskuse MSB tööpehmohteid. MSB allub pöösteametile, mis toimib Siseministeeriumi haldusalas ning kelle igapäevane siseriiklik tegevus on sarnane Eesti Kriisireguleerimiskeskusele. Välistegevuse korral on MSB-el ülesanne koordineerida kõikide tsiviileksperptide lähetusega seonduvaid küsimusi. Alates missiooni planeerimisest kuni tsiviileksperdi missioonijärgse debriifinguni. Politseinikud lähetab missioonile Rootsi kriminaalpolitsei juures asuv koordineerimiskeskus, õigusriigi eksperdid lähetatakse missioonile Folke Bernadotte Akadeemia kaudu, rahastamine toimub Rootsi Välisministeeriumi kaudu. MSB ülesanne on pidada ka tsiviileksperptide registrit ning talletada ja analüüsida koostöös Folke Bernadotte Akadeemiaga ekspertide missiooni kogemusi ja informatsiooni. Kõikide erinevate ministeeriumide haldusalas töötavate, samuti erasektoris töötavate tsiviileksperptide andmed on registrist vajadusel kättesaadavad, mis teeb spetsiifilise valdkonna spetsialistide leidmise lihtsaks. Kõik politseieksperdid läbivad missiooneelse koolituse, mis viiakse läbi Rootsi Kuningriigi Kaitseministeeriumi haldusalas olevas rahvusvahelises koolituskeskuses (*Swedish Armed Forces International Centre* –

---

³¹ SWEDINT, UNPOC II (1999). Legal Aspects lk.5. United Nations Police Officers Course in Sweden.

³² Täpsemat informatsiooni Rootsi Tsiviilmissioonide keskuse kohta nende kodulehelt <http://www.msb.se/en/>

SWEDINT)³³. Vahetult enne missioonile asumist korraldatakse politseieksperptidele infotund, kus jagatakse kõige värskemad informatsiooni missioonipiirkonna kohta. Missioonil olles koostavad politseieksperdid MSB-le regulaarseid ettekandeid, mille tihedus määratakse vastavalt missioonipiirkonna eripäradele.

Peale politseimissiooni lõppu on kõikidele tsiviileksperptidele kohustuslik 3 päevane debriifingu periood SWEDINT koolituskeskuses, kus koostatakse põhjalik ülevaade missioonil saadud kogemuste kohta. Missioonilt naasnud politseieksperdid läbivad meditsiinilise kontrolli ning vajadusel teostatakse füsio- ja psühhoteraapiat. Rootsisis kehtiva tsiviilmissioonidel osalemise korra kohaselt peavad politseieksperdid iga missiooni järgselt, enne uuele missioonile kandideerimist viibima kodus vähemalt 3 aastat. Esiteks aitab see jälgida politseieksperptide psüühilist seisundit ning teiseks tagab kõikidele missioonidele kandideerijatele võrdsed tingimused. Samas on jäetud võimalus teha erandeid, vajaduse puhul lähetada suurem arv politseieksperpte.

1.4 Soome Vabariigi kogemus

Soome Vabariigil on üle 20-aastane kogemus rahvusvaheliste tsiviilkriiside ohjamisel. Kuni 1990-ndate aastate alguseni puudus neil tsentraliseeritud süsteem missioonidel osalemiseks. 1995. aastal, koos päästealase keskse õppeasutuse loomisega, pandi alus ka tsiviilmissioonide keskusele. Soome tsiviilmissioonide keskuse juhi Ari Kerkäneni sõnul tegutseb Soome kriisijuhtimiskeskus Siseministeeriumi haldusalas Kuopios asuva päästekooli alluvuses ning tegevus on reguleeritud peamiselt Soome päästekooli seaduse kui ka seadusega tsiviilelanikkonna osalemisega kriisijuhtimises³⁴. A.Kerkänen soovib külastada Soome kriisijuhtimiskeskuse kodulehekülge www.cmcfinland.fi, kus on detailselt kirjeldatud keskuse tegevusvaldkondi. Samuti leiab sealt viited koostööpartneritele. Soome kriisijuhtimiskeskus koos Soome kaitsejõudude rahvusvahelise keskusega moodustab riikliku kompetentse ja kõikehõlmava kriisiohjamise keskuse (*The Finnish Centre of Expertise in Comprehensive Crisis Management*). Kriisijuhtimiskeskus peab tagama Soome tsiviiloperatsioonide

---

³³About SWEDINT. Swedish Armed Forces International Centre. <http://www.forsvarsmakten.se/en/Organisation/Centres/Swedish-Armed-Forces-International-Centre/About-Swedint/> (23.02.2010.a.)

³⁴. Laki Pelastusopistosta 21.7.2006/607.§ 2 Pelastusopiston tehtävät. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060607?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Pelastusopisto>

võimekuse. Selleks eksisteerib rahvusvaheline koolituskeskus, kus haritakse kõiki tsiviileksperte, ka politseid. Mõned Eesti politsei ja piirivalve tsiviileksperdid on läbinud Soome kriisijuhtimiskeskuses missioonieelse koolituse. Kriisijuhtimiskeskuse üks põhiülesanne on ka tsiviilekspertide värbamine ning ekspertide registri pidamine.³⁵ Niisamuti teadus- ja arendustöö, mis tegeleb erinevate uuringutega. Teine väga oluline ülesanne on missioonide logistika korraldamine. Soome kriisikeskus on välja töötanud kompaktsed ja hästitoimiva süsteemi, kus kõiki vahendeid haldab Siseministerium. Välisministeriumi roll tsiviilmissioonide puhul on poliitiline. Koostöö ministeriumide vahel on väga tihe, seega tagatakse kõikide kerkinud probleemide kiire lahendus. Soome seadus tsiviilelanikkonna osalemise kohta kriisijuhtimises (*Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan*) võeti vastu 30.12.2004. Seadus koosneb 4 osast. Seaduse esimene peatükk kirjeldab seaduse reguleerimisala. Ka Soome tsiviilmissiooni seadus ei anna definitsiooni tsiviilkriisile. Seaduse §1 kirjeldab Soome osalemist rahvusvahelisel kriisiohjamisel, kus punkt 1 sätestab kriisiohjamise: konfliktide ennetamine ja tõkestamine ning tekitatud kahjude likvideerimine ja ühiskonna normaalse elutegevuse taastamine. Lõige 2 sätestab looduskatastroofi tagajärgede leevendamise ning lõige 3 EL-i ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide kriisivalmiduse tõstmise. Seaduse teine peatükk määratleb teenistussuhtes olevate isikute õigused ja kohustused. Teenistussuhte peatamise ja töökoha säilimise, puhkused, haiguspuhkuse, puhkuse kompensatsiooni, kindlustuse, pensioni õiguse, päevaraha ning palgad. Erinormide puhul on viidatud vastavale seadusele, mis täpse tähenduse annab. Näiteks pensioni õiguse puhul viidatakse Soome pensioniseadusele. Seaduse kolmas peatükis määratakse tsiviilekspertide registri pidamine. Seaduse kohaselt on Soomes tsiviilekspertide registri pidajaks Siseministeriumi haldusalas olev päästekolledž. Samuti määrab seadus, et päästekolledž peab ette valmistama koolitama tsiviileksperte, koguma, talletama ja jagama informatsiooni. Seaduse neljas peatükk sätestab seaduse rakendussätteid ning nende jõustumise korra.

Soome tsiviilmissiooni seadus on kogum, kus kogu valdkond on reguleeritud viidetega eriseadustele ning juhul, kui erinormi ei leidunud kehtestati tsiviilmissiooni seadusega regulatsioon.

---

³⁵Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan 30.12.2004/1287/3.§17 Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041287>

1.5 Eesti, Rootsi ja Soome tsiviilmissioonidel osalemise praktika võrdlus

Rootsil on üle poolesajandipikkune ja Soomel aastakümnetepikkune kogemus rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemises, Eestil on seda ainult 15 aastat.

Eestil ei ole oma väiksuse tõttu võimalik Rootsi Kuningriigi ning Soome Vabariigi tsiviilmissioonidel osalemise kogemusi ära kasutada. Rootsis ja Soomes asuvad Siseministeeriumi haldusalas päästeameti juures rahvusvahelist tsiviilmissioonidel osalemist koordineerivad tsentraliseeritud kriisireguleerimise keskused. Aasta jooksul osaletakse mitmekümnes tsiviilprojektis, kus juures nende maksumus ulatub miljonitesse eurodesse. Hetkel suudab Eesti lähetada missioonile 20 politseieksperti aastas³⁶ ja panustada vaid mõnisada tuhat eurot. Seepärast ei ole otstarbekas luua eraldi teenistust ega Vabariigi Kriisireguleerimiskomisjoni juurde üksust, kes peab registrit, koordineerib tsiviilekspertide ettevalmistamist, koolitust ning missioonile lähetamist. Omaette keskuse rajamine Eestisse nõuaks liiga suuri kulutusi. Arvestades Eesti mastaape nii Soome, kui Rootsi, ei ole meil võimalik ka sama suurelt rahvusvahelisi tsiviilkriise ohjata. Otstarbekam ja oluliselt odavam on Eesti tsiviileksperte koolitada meie heade partnerite Soome ja Rootsi kriisireguleerimiskeskuste õppeasutustes. Eesti riigi võimekust arvestades on ekspertide lähetamiseks otstarbekam pidada ekspertide registrit Välisministeeriumi juures. Samas võimaldab Eesti RTsMOS koondada kõik tsiviilmissioonid ühe katuse alla, mis vähendab erinevate ministeeriumide vahelise koordineerimise ajakulu ning välistab väärti mõistmised. Kuna tsiviilmissioonil osamine on otseselt seotud riigi välispoliitikaga, siis on loogiline, et seda protsessi juhib Väliministeerium.

Soome seaduse koostamisel võeti arvesse sarnaseid probleeme, mis on Eestiski üles kerkinud. Kehtiv regulatsioon oli väga keeruline, poolte õigused ja kohustused ei olnud üheselt mõistetavad. Tsiviilekspertide seisukohalt olid segased nii töö ja puhkeaja kui ka sotsiaalsete tagatiste ning alluvussuhtega seonduvad küsimused. Selle parandamiseks reguleeriti iga valdkond eraldi peatükiga, mis viitas vastavale erinormile kas seaduses või määruses.

Eesti RTsMOS on ka sarnase ülesehitusega. Võrreldes Soome tsiviilmissiooni seadusega (*Laki siviilhenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan*), mis koosneb 4 peatükist ja 23 paragrahvist, koosneb Eesti RTsMOS 5 peatükist ning 37 paragrahvist. Eesti seaduses on soovitud põhjalikumalt määratleda tsiviilmissioonide eripärasusi ning on defineeritud

---

³⁶Välisministeerium. (04.03.2009). Välispoliitika.Eesti osamine Euroopa Liidu missioonidel. <http://www.vm.ee/?q=et/node/8037>

tsiviilmissiooni mõiste: *rahvusvaheline tsiviilmissioon – missioon, mis täidab humanitaarabi või rahvusvahelise tsiviilkriisiohje ülesandeid* ³⁷. Seda, mida tähendab tsiviilkriis, ei ole kahjuks ka tsiviilmissiooni seaduses välja toodud, küll aga annab uus seadus mõiste tsiviilkriisi ohjamisele: *tsiviilkriisiohje – mittesõjaliste meetmetega sekkumine kriisi, mis võib puhkeda või mis on tekkinud konflikti või loodus- või inimtegevuse tagajärjel toimunud katastroofi tõttu, eesmärgiga takistada kriisi laienemist ning kaasa aidata selle lahenemisele* ³⁸.

Uurides Soome VR-i ning Rootsi KR-i õigusakte selgus, et räägitakse küll tsiviilkriisi ohjamisest, kuid ei defineerita tsiviilkriisi. Ka läbitöötatud kirjalikud või trükitud ning Interneti allikad ei defineeri tsiviilkriisi olemust. Lõputöö kirjutamise käigus kogutud materjalidele tuginedes defineerib lõputöö autor tsiviilkriisi järgmiselt: tsiviilkriis on loodusjõudude või inimtegevuse tagajärjel toimunud katastroofi tõttu tekkinud olukord, kus tsiviilelanikkonna elukeskkond on muutunud elamiskõlbmatuks ja/või eluohtlikuks ning asukoha riik ei ole suuteline tsiviilisikute põhivajadusi, -õigusi tagama.

Elamiskõlbmatu keskkonnana näeb autor olukorda, kus elanikkonnal puudub peavari, joogivesi, esmaabi, söök ning asukoha riik ei suuda ise tagada elanike julgeolekut.

Eluohtliku keskkonnana näeb autor seisukorda, mis on tekkinud sisepoliitilise tegevuse tagajärjel või siis relvastatud konflikti tõttu ning asukoha riik ei suuda ise tagada tsiviilelanike julgeolekut, põhivajadusi ja -õigusi.

Eesti tsiviilmissioonide seaduse (RTsMOS) loojad on soovinud valdkonda põhjalikult ning arusaadavalt reguleerida ja võimalikult vähe erinevatele viidata. See teeb seaduse lugemise lihtsamaks ja arusaadavamaks. Võrdluse kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus on sarnane Soome tsiviilmissioonidel osalemise seadusele: „*Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan*“, kuid Eesti seadus on paremini õnnestunud, sest reguleeritav valdkond on põhjalikumalt lahtikirjutatud. Soome seaduses on enam kasutatud viitamist erinevatele ning see teeb seaduse lugemise keerulisemaks ja aega nõudvamaks, kuna allikaid on rohkem.

---

³⁷ Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus. §2 p.1. RT I, 04.03.2011, 1. Kehtib alates 01.04.2011.a.

³⁸ Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus. §2 p.12. RT I, 04.03.2011, 1. Kehtib alates 01.04.2011.a.

2. INTERVJUUD TSIVIILEKSPERTIDEGA

2.1 Uurimismeetodid ja tehnika

Empiirilistes uuringutes kasutatakse erinevaid uurimismeetodeid. Uuriija ülesanne on otsustada, milline meetod kindlustab usaldusväärsed andmed. Selleks, et mõista politseimissioonidel osalemise eripärasusi, tuleb teemat käsitleda sotsioloogilisest vaatenurgast. Antud juhul kasutatakse sotsiaalteadusliku uurimise meetodit – kvalitatiivuuringut. Sotsiaalteadustes on kvalitatiivuuringute eesmärgiks kirjeldada ühiskonnas toimuvat ning mõtestada seda teoreetilisest küljest lähtuvalt. Uurimisprobleemile tuleb läheneda loominguiliselt, sest kvalitatiivset uuringut ei saa üheselt sõnastada ja mõista. M-L Laherand kirjeldab oma raamatus kvalitatiivset uuringut kui erilaadsete uuringutüüpide kogumit. Kvalitatiivse uuringu puhul on olulised andmete kogumise meetodid: vaatlus, intervjuu, vestlus; andmete analüüs.³⁹

Kuna Eestis leidub vähe politseimissioonidel osalenud politseieksperte, siis kasutati lõputöös ekspertintervjuud.

Enne vestlusi andis lõputöö autor intervjuueeritavatele tutvumiseks küsimustiku, et ekspertintervjuu tulemus tuleks piisavalt täpne. Ekspertintervjuud viidi läbi vestluse vormis ja salvestati intervjuueeritava loal diktofoniga, mis hiljem transkribeeriti vaid nii palju ja nii täpselt, kui nõuab uurimisküsimus⁴⁰. Kahe intervjuu läbiviimisel koostati vestluse käigus märkmeid, kuna diktofoni ei olnud võimalik kasutada. Hiljem täpsustati vestluse käigus kerkinud küsimusi telefoni ja e-kirja teel. Vastavalt intervjuueeritavate soovile jäävad vestluste salvestused ning lõputöös esitatavad vestluste üleskirjutused anonüümseks. Intervjuueeritavad, kes ei saanud mingil põhjusel vestlusel osaleda, vastasid e-kirja teel.

Otse oli võimalik intervjuud läbi viia ainult ühe politseimissioonil lähetuses viibiva piirivalveametnikuga, kes viibis Eestis puhkusel. Kuna lähetuses viibivate piirivalveametnikega ei saanud läbi viia suulist intervjuud, siis saadeti neile e-posti teel ekspertintervjuu küsimustik. E-posti teel ei vastanud nad saadetud pärimistele. Seega tuleb piirduda hetkel ühe piirivalveametniku arvamusega ja Eestis asuvate vastavat kogemust omavate politseiametnike vastustega.

---

³⁹ Laherand, M. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. OÜ Infotrükk. Tallinn. lk.15

⁴⁰ Laherand, M. (2008). lk.279,281

2.2 Ekspertide intervjuerimine

Kuna lõputöö autor viibis pikema perioodi vältel välislahetuses, siis enamik uurimisprobleeme on kogunenud kahe aasta vältel ning põhiliselt politseimissioonidel osalenud politseiekspertide abiga. Kuna autor alustas lõputöö kirjutamist 2008 aasta kevadel, siis paljud sellel hetkel ajakohased probleemid on leidnud lahenduse ja aastatel 2008-2009 läbiviidud ekspertintervjuusid saab kasutada vaid osaliselt nendes küsimustes, mis praegu on aktuaalsed ja vajalikud.

Valimisse kuuluvad seitse politseiametnikku (nendest üks piirivalveametnik), kes on osalenud erinevatel politseimissioonidel, et tulem oleks mitmekülgsem ja tõesem. Küsitletute hulka kuuluvad veel, Politsei ja Piirivalveameti välissuheteosakonna politseimissioonide eest vastutav ametnik, Välisministeeriumi rahvusvahelise personalipoliitika büroo ametnik, kes vastutab tsiviilekspertide missioonidele lähetamise eest ja Kaitseministeeriumi planeerimisosakonna ametnik. Mõnes küsimuses, mis intervjuude käigus üles kerkisid, võttis lõputöö autor ühendust vastava valdkonna spetsialistidega, saamaks täpset informatsiooni valdkonna reguleerimise kohta. Kuna tegemist oli vaid üksikuid küsimusi puudutavate vestlustega, siis autor neid intervjuudena ei arvesta vaid ekspertarvamustena.

Autor tegi ajavahemikul märts 2008 kuni aprill 2010 kümme ekspertintervjuud.

Tabel nr.3 Aastatel 2008-2010 tehtud intervjuude toimumiskohad, kuupäevad, kestus, intervjuueeritavate vanus, politseiteenistuse staaž ja politseimissioonidel osalemise arv.

Intervjuu järjekorranumber ja toimumiskoht	Kuupäev	Kestus	Intervjuueeritavate vanus	Intervjuueeritavate politseiteenistuse staaž	Mitmel politseimissioonil osalenud
1. E-posti teel	02.03.2008	*/**	36	17	1
2. E-posti teel	19.03.2008	*	30+	15+	2
3. Tallinn***	09.03.2010	15:00-17:30	40+	(15+)**	
4. Tallinn***	11.03.2010	16:00-18:30	40+	15+	1
5. Tallinn*****	13.03.2010	11:00-14:30	37	15+	1
6. Tallinn	26.03.2010	15:30-18:00	40+	15+	2
7. Tallinn***	27.03.2010	11:30-13:00	48	15+	3
8. Tallinn***	29.03.2010	12:30-14:00	34	(10+)**	
9. Tallinn***	30.03.2010	16:30-19:00	40+	15+	-
10. Tallinn	01.04.2010	10:00-12:30	40+	15+	3

* - intervjuu viidi läbi e-posti teel esitatud küsimuste alusel, intervjuu kestvust ei saa mõõta

** - ennem e-posti teel intervjuud toimus politseimissioonide teemaline vestlus
*** - ennem intervjuud arutati korduvalt vestluse teemasid ning transkribeerimise käigus täpsustas autor telefoni teel mõningaid küsimusi
**** - välisministeeriumi töötaja, 09.03.2009.a esimene intervjuu
***** - kaitseministeeriumi töötaja, märts 2008.a - detsember 2008.a regulaarsed kohtumised ja teemaarendused.
***** - hetkel politseimissioonil viibiva politseieksperdiga viidi vestlus läbi Tallinnas ning intervjuu küsimustele vastas ta e-posti teel

Lisaks vesteldi ühe Rootsi tsiviileksperdiga, kellega autor kohtus Afganistani Islami Vabariigis, E-kirjade vahetus toimus Soome kriisireguleerimiskeskuse juhi Ari Kerkäneniga. Samuti küsitleti PPA juriste ja sisekommunikatsiooni osakonna ametnikke.

Kõik uuringu käigus intervjueeritud politseieksperdid on meessoost. Aastate jooksul on Eestit politseimissioonidel esindanud ainult kolm naispolitseieksperti. Nendest kaks on endiselt politseiametnikud, praegu on üks nendest lapsehoolduspuhkusel ning teine osaleb rahvusvahelisel politseimissioonil. Kolmas on politseist lahkunud ning töötab kriisipiirkonnas ühe rahvusvahelise organisatsiooni alluvuses.

Vestluste läbiviimisele tuli kasuks, et tunti üksteist. Kuna teema oli kõigile tuttav leiti ühiseid kogemusi ja seisukohti, mida intervjuu käigus oli põnev käsitleda.

Intervjuu PPA välissuheteosakonna politseimissioonide eest vastutav ametnikuga viidi läbi tema tööruumides. Kohtumine Eesti Välisministeeriumi personalipoliitika ametnikuga leidis aset tema tööruumides. Kaitseministeeriumi planeerimisosakonna ametnikuga kohtuti väljaspool tema tööruume.

Lõputöö autori üks eesmärk uurimisküsimuste püstitamisel on politseieksperptide hulgas välja selgitada, kas müüt, et politseimissioonile minnakse ainult raha pärast, on tõde või leidub selliseid motiive, mida ei saa materiaalselt mõõta.

Reaalse ülevaate tarvis koostas autor politseimissioonidele lähetamise ning Eesti poolsete seaduslike ja organisatoorsete protsesside kohta küsimustiku (vt. lisa nr.2).

Intervjuude transkriptsioonid on väljatoodud lõputöö lisas nr.3.

Küsimuste ja vastuste kokkuvõte on järgmine:

- Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

Neljal juhul tekkis huvi politseimissioonidel osalemise vastu väliskoolitustel. Kuus kuud kuni kaks aastat hiljem ka mindi missioonile. Kolmel juhul saadi informatsiooni siseveebist ja kolleegidelt.

- Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

Seitsmest vestluspartnerist on kuus oma esimese missioonina viibinud Bosnia ja Hertsegoviina Vabariigis. Kuuest neli alustasid ÜRO politseimissioonil ning kaks EL-i politseimissioonil. Üks intervjueeritavatest osaleb Afganistani EL-i politseimissioonil.

Suurima erinevusena toodi välja, et ÜRO missioonid kulgevad kõige suuremalt ja aeglasemalt. Suuna muutused võtavad aega ning missioonid ei ole paindlikud.

Autor kirjeldab intervjuu nr.1 (vt. lisa nr.3), mille kaudu avaneb hästi politseimissiooni olemus ja protsess: *„Plussid: EL-i missioonidel kiirem suuna muutus, mis on missiooni piirkonna muutavas olukorras paindlikum. Bosnia ja Hertsegoviina politseimissioonid on vaatlus-, koolitusmissioonid, kus politseiekspertid jälgivad põhiliselt kohaliku politsei tööd sinna otseselt sekkumata. Samuti on plussiks organisatsiooni väike suurus, mis muudab suhtlemise erinevate tasandite vahel lihtsamaks.*

Miinused: sunnimehhanismid on tagasihoidlikud. (nn. „Bonn powers“ on kõrgel eriesindajal säilinud, kuid seda enam ei kasutata.) See tähendab, et kõik sõltub suhtest kohalike politseijõududega. Negatiivsena ei taha märkimata jätta ka teatud ülepingsutatud bürokraatiat (MTO ja logistika)“.

Intervjuus nr. 7 (vt. lisa nr.3) osaleja on käinud OSCE vaatlusmissioonil Georgias, kus tema põhiülesanne oli Osseetia-Georgia piiri jälgimine ilma otsese sekkumiseta. See oli keeruline missioon. *„Elutingimused rasked, mägedes töötamine ning telgis elamine“.*

Sama intervjueeritav on osalenud ka Jordaania Iraagi õigusriigi ülesehitamise missioonil Iraagi politseiametnike koolitamisel. Positiivsena nimetati USA juhtrolli koolitamisel, kogu väljaõppeprotsess oli lihtsalt ja arusaadavalt ülesehitatud. Puudujääke ei osanud nimetada.

- Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Kõik intervjueeritavad mainisid esimesena silmaringi laiendamist, teiseks sidemeid kolleegidega üle maailma. Taolisi väärtuslikke kogemusi ei ole võimalik mujalt saada. Näiteks: elamine ja töötamine multikultuurses keskkonnas; diplomaatilise suhtlemise kogemuse omandamine, võõrkeelte oskus ja täiendamine. Meeskonna töö väärtustamine, kõige olulisemana mõisteti, kui tähtis on perekond ja nende tugi. Samuti suurenes Eestis elavate sõprade väärtus.

Kõige huvitavamaks kujunes müüt rahast, mis leidis ümberlükkamiseks piisavalt tõendeid. Seitsmest vastanust ei pidanud politseimissioonil osalemisel rahalist kasu kõige tähtsamaks.

Ilmselt olid mittemateriaalsed väärtused esikohal. Kõik vastanud nõustusi, et raha on vajalik, et tagada endale ja oma perele hea elukvaliteet, aga ei ole kindlasti peamine põhjus politseimissioonil käimiseks.

- Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

Tuleb tunnistama, et „missiooni ringkondades“ liikuv müüt, et kes on kord juba missioonil käinud, tahab uuesti minna, vastab tõe. Kõik seitse vestluskaaslast tõdesid, et peale politseimissioonilt naasmist hakkab hinges midagi kripeldama, ja soov taas missioonile minna, aina kasvab.

Summeerides vastused, võib need kokku võtta järgmiselt: Kõik, kes on kord missioonil käinud tahavad sinna tagasi minna. Nii ei oskagi põhjendada, mis neid tagasi tõmbab. Sada protsenti vastanutest arvab, et politseimissioonidel tunnetatakse midagi arusaamatut, mida ei saa rahas mõõta ega osata sõnadesse panna.

- Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Kõik intervjueritavad on seda meelt, et soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist. Enamik tutvustas ka missioonidega seonduvad negatiivsed külgi, mida sageli ei osata arvestada - perest, sõpradest ning kodusest töökollektiivist eemale jäämine, võimalikud tagasilöögid karjääris. Intervjuu nr.1 (vt. lisa nr.3): „*Kõikidele inimestele ei sobi pikalt kodust eemal olek ning elu võõras kultuuriruumis. Seega on vaja välja selgitada motivatsioon, miks kolleeg soovib missioonil osaleda*“.

- Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?

Siin jagunesid vastused enam-vähem pooleks. Enamik täheldas siiski kolleegide ja juhtide positiivset suhtumist, kuid oli ka ebameeldivaid kogemusi, kus juhid püüdsid politseiekspertide missioonile lähetamist igati takistada. On kohatud ka inimlikku kadedust, mõned kolleegid hakkasid „lugema raha“, mida missioonil olles teenitakse. Kuid leidub ka positiivseid kogemusi, kus mõisteti, et on vaja ennast „tuulutada“ ning silmaringi laiendada.

- Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministerium, Välisministerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

Intervjueritavad, kes osalesid ÜRO politseimissioonidel Balkanil ning EL-i ja OSCE missioonidel enne 2005. aastat tõdesid, et ainult Politseiamet tundis nende vastu huvi. Kindlasti tekitas see pettumust, sest esindades Eesti Vabariiki ei tundnud riik sinu, kui riigi esindaja vastu mingit huvi. Olukord paranes, kui Välisministerium asus politseiekspertere lähetama. Suurenes regulaarne suhtlemine, mille tulemusena võis näha ka poliitiliste protsesside edusamme.

- Kuidas hindad Eesti-poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?

Enamik missioonidel osalejaid on saanud koolituse Eesti välispartnerite koolituskeskustes, Soomes või Rootsis (paar inimest ka Ungaris, Itaalias), kuid puudub Eesti-poolne koolitus. Kuna koolituskeskuse ja instruktorite ülalpidamine on kulukas ja Eesti lähetab aastas missioonidele ainult 20 politseieksperti, siis intervjuueeritavad leidsid, et kõige otstarbekam on missioonil osalevatel Eesti politseiekspertidel jagada oma kolleegidele informatsiooni. Intervjuu nr.5 (vt. lisa nr.3): *„Keerulistes missiooni piirkondadesse (Afganistan, Palestiina, Georgia) uute politseiekspertide lähetamisel ei kujuta hästi ette, kuidas saaks uusi missioonile minejaid teisiti ettevalmistuda, kui varem missioonil viibinute kaudu. Küll on vajalik ettevalmistuse koordineerimine ning uutele politseiekspertidele infotunni – briifingu läbiviimine missioonil käinud politseiekspertide poolt ning isikliku kontakti loomine“*. Vestluse käigus tekkis mõte luua PPA siseveebis missiooninurk, kus on kirjas kõik politseimissioonid, kus Eesti osaleb koos politseiekspertide kontaktandmetega.

Arvamuste tulemusel jõudsin järeldusele, et on äärmiselt vajalik Eesti politseiekspertide vahelise jätkuva, missioonipraktika loomine, kus informatsioon liigub eksperdilt eksperdile ja kus saadud kogemused talletatakse ja säilitatakse, ja iga uus kogemus lisatakse informatsiooni täienduseks.

- Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)

See küsimus pakkus kõikide intervjuueeritavate hulgas rohkesti kommentaare. Esimese suurema tähelepanekuna märgiti, et enne 2005. aastat, mil Välisministeerium hakkas politseieksperite lähetama, toimus aruandlus Eestiga ühesuunaliselt. Nn. missioon saatis oma aruande Siseministeeriumisse, kuid mitte keegi ei saanud oma aruannetele tagasisidet. Politseiameti missioonidega tegelev ametnik tundis huvi küll politseiekspertide elu-olu ja olmetingimuste vastu, mis kõnelejate sõnul oli väga innustav, kuid tundus, et see oli pigem üksikisiku initsiatiiv, kui organisatsiooni tugi.

Suhtlemine Välisministeeriumiga toimus intervjuueeritavate sõnul suurepäraselt ning konstruktiivselt. Igale aruandele saabus tagasiside ning Välisministeerium teavitas politseieksperiti käimasolevatest poliitilistest protsessidest, mis puudutavad otseselt missioonipiirkonna arengut. Siin kohal tekkis ka intervjuueeritavatel küsimus, miks tuleb esitada topelt aruandeid, kui realselt vajab missioonipiirkonnast informatsiooni vaid Välisministeerium. Kas poleks otstarbekam suhelda otse missioonile lähetajaga ehk

Välisministeeriumiga? Kuid alati tekib küsimusi rohkem, kui leiab vastuseid. Selle küsimuse juurde pöördume tagasi intervjuus PPA ametnikuga.

- Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Kuna mõned intervjuueeritavad ei ole seni kokku puutunud taoliste valdkondadega, mis nõuavad erinevate ministeeriumide koostööd, siis ei osanud nad mõistagi sellele vastata. Alles alates 2005 aastast saab hakata rääkima tõsisemalt ministeeriumide vahelisest koostööst.

Intervjuueeritavad Bosnia ja Hertsegoviina ning Kosovo politseimissioonidelt tõstsid esile head koostööd Välisministeeriumi ametnikega, ega ei osanud kommenteerida, kas peaks midagi muutma. Afganistanis EL-i politseimissioonil viibivad Eesti politseieksperdid tõid aga välja tuginedes praktikale järgmised nüansid, intervjuu nr.5 (vt. lisa nr.3): *„On oluline, et missiooniga seotud Eesti ametiasutused ja isikud omavahel rohkem suhtleksid. Võrreldes teiste missioonil osalevate riikidega on Eestil oma väiksusest tulenevad eelised. Eesti ametiasutuste asjaajamine peaks võrreldes suurriikidega olema lausa ülikiire. Kahjuks esineb ka Eestis asjaajamise koordineerimatust ja puudulikku suhtlemist, seega ei kasuta Eesti oma väiksusest tulenevaid eeliseid täiel määral ära“*. Samas võib autor enda missioonikogemuse põhjal tõdeda, et kahe aastaga on ministeeriumide omavaheline suhtlemine muutunud oluliselt kiiremaks. Arvatavasti on oluline osa selles muutuses ka „misjonäridel“, kelle probleemidele lahenduste otsimisega on tekkinud otsekontaktid ministeeriumide ametnike vahel, süvenenud on suhtlemispraktika.

- Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)

Sellele küsimusele oskasid vastata ainult EL-i ning OSCE missioonidel osalenud politseieksperdid, need, kes käisid politseimissioonidel peale 2005. aastat. Seda, kas politseiseaduses sätestatud garantiid ka missioonipiirkonnas kehtivad, ei osanud keegi täpselt öelda. Küll olid politseieksperdid teadlikud, et ÜRO, OSCE ning enamikul EL-i missioonidel viibijatega sõlmitakse eraldi elu- ja tervisekindlustus. Töökoha säilimise kohta oli teave olemas ning keegi ülemäära ei muretsenud, kas saab oma vana töö tagasi või ei saa. Kõik olid arvestanud, et politseimissioonile minnes ei ole iga ametikoha säilitamine võimalik kuna juhtivatele ametikohtadele ei saa määrata üheks aastaks asendajat.

- Kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviileksperptide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Autor sai intervjueeritavatelt seaduse eelnõule üllatavalt hea vastukaja. Siinkohal tooks välja lõigu intervjuust nr.4 (vt. lisa nr.3):

„Eelnõu järgi on kõik asjad paremad. Juhul, kui see dokument, sellisel kujul, kui ta praegu on, vastu võetakse, siis ma arvan, et see on väga hea. Tegelikult väga hea on vähe öeldud. Need suurepärased punktid, mis just mind huvitasid olid väga hästi lahti kirjutatud“.

Kuni esimese aprillini 2011 oli üsna palju erinevaid regulatsioone (vt. tabel nr.2) ja teatav segadus on ka ühtsete sotsiaalsete garantiide säilimisega. Kahtlemata korrastab RTsMOS missioonidele saatmise praktikat ning loob selleks üheselt mõistetavad seaduslikud alused.

Kõige suurem probleem politseimissioonidele lähetamisel on läbipaistvus päevarahade maksmisel. Kui EL-i tsiviilmissioonidel Euroopas ettenähtud *per diem on* 100 EUR, siis Eesti seadused võimaldasid maksta 32 EUR (500 EEK) päevaraha ning 19 EUR (300 krooni) eluaseme toetust päevas. Tsiviilmissioonidel osalemise seadus parandab oluliselt Eesti tsiviilekspertide toimetulekut ning võrdsustab nad suurel määral väliskolleegidega.

Kõikide ekspertide ühiseks arvamuseks oli, et alates jaanuarist 2010 käivitunud tsiviilekspertide register „Ekspert“, peab asuma Välisministeeriumi haldusalas. Kuna Välisministeerium lähetab tsiviileksperte, siis on parema ülevaate saamiseks mõistlik seda andmebaasi oma haldusalas ka pidada.

- Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsiviilekspertide registri „Ekspert“ juures?

Ka see küsimus tekitas palju arutelu. Need politseiekspertid, kes on ainult Balkanil EL-i politseimissioonidel osalenud, ei saanud 24/7 missioonitoe (*life support*) vajadusest aru. Kõik politseiekspertid, kes on käinud või osalevad politseimissioonil konfliktikolde, pidasid 24/7 missioonitoe linki ülioluliseks. See, kes missioonituge pakub ei oma tähtsust, oluline on vajalik varustus-abi õigeaegselt kätte saada. Siin kohal tooks välja lõigu intervjuust nr.4 (vt. lisa nr.3): *„See mõte ei ole üldse paha. Kes seda peab ei ole oluline, tähtis on see, et olemas on. aga tsiviilekspertide registri juures oleks see kõigile kättesaadav. Tähtis on see, et ma saaksin kätte need vahendid, selle toe, abi mida ma missioonil vajan, kes, kus ja kuidas seda osutab ei ole oluline. Oluline on see, et keegi sellega vahetult ja kiiresti tegeleb“*

Missioonidelt saadud teadmiste talletamise kohta tuli samuti väga palju ideid. Kõik intervjueeritavad olid nõus, et saadud teadmised (*know how*) on vaja kokku koguda ning säilitada nii, et seda teavet vajadusel saab kasutada. Järgnevalt toob autor välja mõned lõigud intervjuude käigus tekkinud mõtetest.

Intervjuu nr.5 (vt. lisa nr.3): „Kogu info missiooni kohta on kahtlemata vajalik süstematiseerida ning see peab olema hiljem kättesaadav. Kõik missioonil viibinud ametnike kuuaruanded peavad minu arvates olema säilitatud ning katalogiseeritud. Kokkuvõtte peaks olema äärmiselt lühike ja sisutihe; ilmselt oleks vajalik ka kindla vormi välja töötamine.“

Intervjuu nr.1 (vt. lisa nr.3): „Kui aus olla, siis mul oli pea võimatu kuskilt avalikust kanalist infot leida, kes meie inimestest ja kus viibib. Ainuke, kes seda teab, on PPA välissuhete osakond. Tegin ettepaneku, et politsei siselehel võiks olla ametnike nimekiri koos kontaktide ja väikese selgitusega, mida ta missioonil teeb. Samuti võiks regulaarselt meie tegevusi kajastada Pagari-postis ja Politseilehes“.

Intervjuu nr.5 (vt. lisa nr.3): „Politsei intranetis võiks olla missiooniteemaline foorum, kus misjonärid saaksid suhelda ning huvilised informatsiooni kätte saaks. Samas võiksid missioonidel käinud oma kogemused kirja panna ning selle näiteks Välisministeeriumi andmebaas „Ekspert“ juures kättesaadavaks teha“.

Arutelu käigus jõuti arusaamisele, et kõige parem viis informatsiooni talletada on andmebaas „Ekspert“ juures. Kuna politseieksperdid ei ole ainsad, kes tsiviilmissioonidel osalevad, siis on otstarbekas informatsioon kättesaadavaks teha ka Välisministeeriumi juures, kes on ju põhiline tsiviileksperptide lähetaja.

Vestluse käigus tõi intervjuueeritav välja tõsise probleemi PPA edutamise korra kohta, mille ta soovis intervjuule lisada. Intervjuu nr.6 (vt. lisa nr.3): „Kui politseis muutus karjäärisüsteem, siis tekkis ka mul koos tuhande politseiametnukuga subjektiivne õigus saada edutatud. Esimesel aastal mind sinna nimekirja ei pandud, kuna spordinormatiivid olid täitmata. Naeruväärne on mõelda, et kui ma teen töötan Bosnias rahvusvahelisel missioonil, suudan samal ajal Eestis spordinorme täita. Lahendus võiks olla PPA peadirektori KK. muudatus, mis reguleerib edutamisel tehtavatel katsetel missioonil viibivate politsei ja Piirivalveametnike vabastamist neist kohustustest. Seega tuleb muuta Politsei ja Piirivalveameti edutamise korda selliselt, et politseimissioonil viibivad ametnikud oleksid normatiivkatsete sooritamiseks vabastatud.“

Intervjuu nr.9 (vt. lisa nr.3) PPA välissuheteosakonna politseimissioonide eest vastutav ametnikuga. Vestluse käigus esitatud küsimused koostas lõputöö autor lähtuvalt politseieksperptide intervjuude tulemuste analüüsist.

- Eesti poolsest ettevalmistusest missioonile lähetamisel?

„Eestis puudub kaader väljaõppe läbiviimiseks. Politseimissioonide koolitus eeldab laiemate teadmistega eksperte. Olemas olevad on spetsialiseerunud liiga kitsale valdkonnale.“

Kohapealse koolituse läbiviimiseks tuleb tuua väliseksperte, see on liiga kulukas. Aastase lähetamise võimekus, hetkel on 20 tsiviileksperti, toimub umbes viide piirkonda. Odavam lahendus on meie politseieksperptide (nii politseiametnikud kui ka piirivalveametnikud) koolitamine välispartnerite juures, seda Välisministeeriumi kanalite kaudu. Eestis ei ole otstarbekas missiooni ettevalmistust korraldada“.

- Kas on võimalik üks terviklik ettekanne nii Välisministeeriumile, kui ka Siseministeeriumile vältimaks topelt aruandlust?

„Vastavalt Siseministeeriumis kehtivale korrale ja ministri käskkirjale, tuleb politseimissioonil osalejatel esitada missiooniaruanne vastavalt määratud ajaks. Hetkel midagi muuta ei saa. Tsiviilmissioonidel osalemise seaduse vastuvõtmisel tekib võimalus topelt aruandlusest loobumiseks. Hetkel oleks see ministrite vahelise läbirääkimise teema. Lihtsam on topelt aruandlus“.

- Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidele lähetamisel? Mis vajaks muutmist või parandamist?

„Koostööprotsess on juba paika loksunud. Juba mitu aastat on eksisteerinud ministeeriumide vaheline tsiviilmissioonide ümarlaud, kus töötati välja tsiviilmissioonide seadust“.

- Kas missioonil osaledes on sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine Eestis, elu-tervise kindlustus, jne.)

„PPVS-i alusel peaksid kõik õigused ja kohustused ka missioonidele lähetatud ametnikele säilima. Täpse vastuse saamiseks on parem konsulteerida PPA juriidilise osakonnaga“.

Autori poolne kommentaar:

PPA juriidilise osakonna juristide vastuseks oli, et ka välismissioonil olles säilivad kõik PPVS-is sätestatud normid. Isegi, siis kui töösuhe on politseiasutusega peatatud, on politsei või piirivalveametnik Välisministeeriumi teenistuses, ja täidab endiselt PPVS-is sätestatud tööülesandeid. Näitena töid PPA juristid Mart Laane kaasuse, kus politseikomissar täitis väljaspool tööaega politseiseaduses sätestatud politseiametniku kohustusi, ning hukkus kurjategijat kinni pidades. Tema perele laienesid kõik politseiseaduses sätestatud õigused.

- Kas ja kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri rakendamine paremaks missioonidele lähetamist?

„Hetkel ei muuda Siseministeerium protseduure. Regstris on ainult need PPA tsiviilekspertid, kes on juba missioonidel osalenud. Praegu ei saa Välisministeerium otse tsiviilekspertidega ühendust võtta, kuna tekitab PPA süsteemis segadust.“

Kord on järgmine: esiteks saame missiooni kutse, siis ekspert esitab taotluse missioonil osalemiseks, taotlusel peab olema eksperdi juhtide nõusolek, kõikide viisadega taotlus esitatakse PPA peadirektorile kinnitamiseks, edastatakse Siseministeeriumile, kes selle edastab Välisministeeriumile“.

- Kas politseis peab olema süsteem, kus talletatakse missioonidel saadud teadmised, kogemused (*know-how*) ning 24/7 tugi (*life-support*) missioonidele või peaks see olema Välisministeeriumi haldusalas tsiviileksperptide registri juures?

„Kindlasti aruannete talletamine ning võiks koostada näiteks „reisijuhi misjonärile“. Iga uus rotatsioon saaks teha täiendusi, märkuseid reisijuhti. Põhimõtteliselt on PPA- s üks inimene kogu aeg misjonäridele kättesaadav. Kui tema on puhkusel saavad misjonärid suhelda asendajaga“.

- Kas intranetis on võimalik politseimissioonideteemaline foorum, kus kõik missioonidel osalenud politseinikud saavad suhelda ning huvilised nendega kontakteeruda?

„Valmimisel on nimekiri kontaktidega, kes ja kus asub ja see paigutatakse PPA intranetti.

Sellise foorumi loomiseks peaks ühendust võtma PPA sisekommunikatsiooniosakonnaga, et uurida tehnilisi lahendusi.

Võimalik on ka organiseerida näiteks kord kuus PPA raamatukogus kohtumisi ning informatsioonivahetust“.

Autori poolne kommentaar kahele eelnevale küsimusele:

PPA sisekommunikatsiooniosakonna töötaja, kellega autor vestles leiab, et taoline rakendus on võimalik ning ka vajalik. Kuidas seda tehniliselt lahendada, on kokkuleppe küsimus. Kindlasti saab siseveebis ülesse riputada politseimissioonil osalejate kontaktandmed ning määrata moderaatorid, kes kontrollivad ning juhendavad politseimissioonide kohta ilmunud teabe talletamist, jagamist ning täiendamist.

- Kas sooviksid omalt poolt midagi lisada?

„Iga aastaga läheb lähetamine lihtsamaks. On tekkinud juba teine, kolmas ring missioonidel osalejaid, sellega kaasneb aga järjepidevus, praktika“.

Uuringu teises etapis viidi ekspertintervjuu läbi kaitse- ja Välisministeeriumi ametnikega, kes on otseselt seotud tsiviilmissioonidele tsiviileksperptide lähetamisega. Mõlemad omavad rohkem kui aastapikkust välistöökogemust.

Vestluste eesmärk oli välja selgitada:

- Kas Eesti vajab üldse seadust, mis reguleerib tsiviilmissioonidel osalemist?

- Kuidas hindavad erinevad ministeeriumid tsiviilmissioonidel osalemist ning Eesti tsiviilekspertide lähetamist?
- Tsiviilmissioonide rahastamine?
- Ministeeriumite vaheline koostöö, aruandlus?
- Vajadus ühtse tsiviilekspertide registri järele?
- Logistika ja varustuse alane koostöö?

Vestluses rõhutas Välisministeeriumi ametnik vajadust valdkonda korrastava seaduse järele. Intervjuu nr. 3 (vt. lisa nr.3): *„Elkõige on tsiviilmissioonidel osalemise valdkonda reguleerivat seadusandlust vaja, et korrastada lähetuste korda, alluvussuhet lähetuse ajal, tsiviilekspertide rahastamist, erasektoris või vabakutseliste tsiviilekspertide lähetamine ning tagada kõigile võrdsed sotsiaalsed garantiid. Tsiviilmissioonidel osalemise seaduse eelnõu on minemas uuele kooskõlastamise ringile ning Riigikogule esitatakse esialgsete plaanide järgi enne Riigikogu suvepuhkust. Sõltuvalt eelarvest on hetkel Eestil võimekus lähetada 15 tsiviileksperti pikaajalistele missioonidele. Välispoliitiliselt on väga oluline EL politseimissioonidel osamine“.*

Finantseerimiseks pooldab Välisministeerium kesket rahastamispoliitikat Välisministeeriumi tsiviilmissioonide eelarvest. Ministeeriumide vahelist koostööd hindas Välisministeeriumi ametnik heaks. Intervjuu nr. 3 (vt. lisa nr.3): *„Ministeeriumide vaheline koostöö on viimaste aastatega märgatavalt paranenud, kuid hetkel esineb veel topelt aruandlust ning sellega kaasnevat infomüra. Loodame, et tsiviilmissioonidel osalemise seadus parandab olukorda“.*

Välisministeeriumi ametniku sõnul töötab register „Ekspert“ hästi ja ülevaate saamiseks tsiviilekspertide kohta on see väga vajalik. Intervjuu nr. 3 (vt. lisa nr.3): *„Tsiivilekspertide register tegutseb Välisministeeriumi juures juba alates jaanuarist 2010 ning hetkeseisuga märts 2010 on kõik ministeeriumid ka sinna oma tsiviilekspertide kohta andmed sisestanud“.*

Missioonidel osalemisel logistilise toe ja varusutse alast koostöö Kaitseministeeriumiga toimib hästi. Intervjuu nr. 3 (vt. lisa nr.3): *„Logistilise toe kohta on kokkulepitud Kaitseministeeriumiga Kaitseväge logistika kasutamiseks. Samuti muudeti politseimissioone silmas pidades kaitseministri määrust, millega tsiviilisikud saavad missioonil kasutada sõjaväerelvastust“.*

Kaitseministeeriumi ametniku seisukohad olid sarnased Välisministeeriumi töötaja seisukohtadega, intervjuu nr.8 (vt. lisa nr.3): *„Praeguse seisuga on Kaitseministeerium oma kommentaarid seaduse eelnõule lisanud ning veebruari lõpus 2010 saatnud tagasi*

Välisministeeriumile. Kaitseministeeriumile on samuti oluline, et tsiviilmissioonidel osalemise seadus võimalikult kiiresti jõustuks, sest Kaitseministeeriumi haldusalas on palju tsiviileksperte, kes osalevad erinevatel missioonidel“.

Kaitseministeeriumi ametnik leiab, et kindlasti on oluline võrdsustada ekspertide lähetamise tingimusi. Üks asi on rahaline külg, teine aga riiklikud tagatised. Järgmine Kaitseministeeriumi tsiviileksperti lähetamine on planeeritud diplomaatilise passiga, kuid lähetuse raha tuleb Kaitseministeeriumi eelarvest. *„Kaitseministeeriumi seisukohast peaks tsiviilmissioonide rahastamine olema paindlikum. Lõviosa tsiviilmissioonide rahastamisest tuleb Välisministeeriumi vastavast eelarvest kuid ka Kaitseministeeriumil on eraldi eelarve missioonide jaoks“.*

Kaitseministeeriumi ametnik hindas ministeeriumide vahelist koostööd, sarnaselt Välisministeeriumi töötajale, heaks, kuid ta tõi välja mõningaid kitsaskohti: *„Infovahetus ministeeriumide vahel on väga hea, kuid puudu vaid tsiviilmissioonide „lessons learned“-õppetunnid, mida ei ole kuskil talletatud. Kaitseministeeriumilt on teada küll Afganistani õppetunnid, kuid teiste ministeeriumide käest ei ole sellekohast informatsiooni saadud“.*

Samuti pidas ta vajalikuks tsiviilekspertide registrit vajalikuks: *„Kaitseministeeriumi vaatenurgast on tsiviilekspertide register vajalik, sest see annab selge ülevaate, mis meil on ja mida ei ole (erialaste teadmised). Samas saab „õpitud õppetunnid“ säilitada ju andmebaasi „Ekspert“ juures. Kaitseministeeriumile sobib, et registripidajaks on Välisministeerium“.*

Varustuseprobleem lahenes märtsis 2010, kui muudeti kaitseministri määrust, kuhu lisati peatükk eelkõige missioonidel viibivaid politseiametnike silmas pidades. Kaitseväe logistika kasutamisega ei ole samuti takistusi. *„Kargo ning ka personali transportimiseks kaitseväe kanalite kasutamisega ei ole probleeme. Ainuke probleem tekib liitlaste õhusilda kasutades lennukile vabade istekohtade saamisel“.*

Ekspertiintervjuude (Välisministeeriumi ning Kaitseministeeriumi ametnikud) analüüsimisel selgus, et tänu osalemisele „tsiviilmissioonidel osalemise seaduse“ ümarlinal on nii Kaitseministeeriumi, kui ka Välisministeeriumi seisukohad sarnased. Väike erimeelsus esines küll rahastamise küsimuses, mis on aga mõistetav, kuna Kaitseministeeriumi tsiviilekspertid osalevad ka NATO missioonidel, mille rahastamine toimub Kaitseministeeriumi eelarvest.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös leidsid kajastamist teemad, mida varem Eestis ei ole käsitletud. Lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade politsei välismissioonidest. Selgitada, kuidas toimub Eesti osalemine rahvusvahelises tsiviilkriiside ohjamisel ning anda ülevaade, mis motiveerib Eesti politseinike välismissioonidel osalema.

Autori seatud lõputöö eesmärgid täideti ning järgnevalt antakse sellest ka ülevaade. Politsei välismissioonid on osa rahvusvahelisest tsiviilkriiside ohjamisest, mille tegevus on reguleeritud ÜRO põhikirja (harta) seitsmenda peatüki alusel. Vastavalt ÜRO Põhikirja VII peatükile võivad ÜRO nimel kriise lahendada ka teised organisatsioonid või riigid. EL, OSCE, riikide vahelised kahepoolsed ning mitmepoolsed lepingud. Tsiviilpolitseil on oluline roll kriisipiirkonnas normaalse elurütmi taastamisel. Eelkõige elanikkonna turvalisuse ning õigusriigi taastamisel, tagamisel ja ülesehitamisel.

Eesti kogemus politseimissioonidel osalemisel ulatub aastasse 1996, kui Eesti politseiametnikud osalesid ÜRO politseimissioonil Bosnia ja Hertsegoviinas. 15 aastaga on 10 erineval politseimissioonil osalenud üle 50 politsei- ja piirivalveametnikku. 2011.a. jaanuar seisuga on Eesti lähetanud erinevatele tsiviilmissioonidele 20 politsei- ja piirivalveametnikku (16 politseinikku ning 4 piirivalvurit).

Politseimissioonidel osalemine on Eesti Vabariigile oluline ning erinevad ministeeriumid teevad selle nimel tööd, et kõikide Eesti tsiviilekspertide lähetamine oleks võimalikult selge ja lihtne. Arvestades Eesti Vabariigi taasloomisega kaasnenud keerulisi olukordi, on meil, mida saadud kogemustest teistele õpetada. Kõigepealt aidata vältida meie tehtud vigu ning muuta kergemaks ja kiirendada kriisipiirkondade ülesehitamise protsesse. Autor koostas ka tabeli õigusaktide kohta, mis tsiviilmissioonidel osalemise valdkonda reguleerib. Senine missioonidele lähetamise, osalemise ja tagasikutsumise kord ei olnud läbipaistev ega üheselt mõistetav. Palju oli paralleelseid õigusakte, mis valdkonda reguleerisid. Seepärast alustas Välisministeerium 2007. aasta oktoobris rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse väljatöötamist. Eelnõu koostamise jaoks moodustati erinevate ministeeriumide ametnikest koosnev ümarlaud. Ühe põhjaliku seaduse loomine ei saagi olla väga kiire protsess ning kaks

aastat, mis kulus seaduse eelnõu koostamisele, on kindlasti olnud raske aeg. Seadus võeti Riigikogus vastu 09.02.2011.a. ning see hakkab kehtima alates 01. aprillist 2011 aastal.

Lõputöö autor võrdles Eesti tsiviilmissioonidel osalemise kogemust ka Rootsi ja Soomega ning jõudis tulemusele, et väike-olemisel on isegi oma positiivne külg. Nii Rootsil kui ka Soomel on tsiviilmissioonidel osalemisel koordineerimise roll kriisiohjamiskeskustel, mis nõuab erinevate ministriumide vahelist tihedat koostööd. Samuti korraldavad kriisijuhtimiskeskuste juures asuvad õppeasutused ka missioonikoolitusi. Eesti siseselt ei ole finantsiliselt otstarbekas missioonikoolitusi korraldada. Lihtsam ja odavam on meie tsiviilekspertide koolitamine välispartnerite õppeasutustes. Eestis puuduvad vastavad koolitajad, õppehooned ning aastas 20 tsiviileksperti koolitamise jaoks ei ole mõttekas omaette süsteemi luua.

Eesti RTsMOS asetab Välisministeeriumi tsiviilmissioonidel osalemisel juhtrolli, mis on ka loogiline, kuna sellega teostab Eesti Vabariik oma välispoliitikat, Välisministeeriumi ülesandeks ongi välispoliitika teostamine.

Lõputöö teises osas, mis sisaldab kvalitatiivset uuringut, viidi läbi eksperdiintervjuud tsiviilmissioonidel osalenud politseiekspertidega, Välisministeeriumi ning Kaitseministeeriumi ametnikega, kelle tööülesanded on seotud tsiviilmissioonidega ning Politsei ja Piirivalveameti välismissioonidega seotud ametnikuga.

Politseiekspertide ekspertintervjuude tulemusel saab autor teha järeldused, et politseimissioonide teemaatika käsitlemine on aktuaalne ning oluline. Vajalik on PPA-s kolleegide teavitamine missioonidel toimunust. Uuringu käigus selgus, et politseiekspertide arvates kõikidele inimestele ei sobi missioonielu ja pidev stressiseis, kodust eemalolek ning elu võõras kultuurikeskkonnas. Samas tõdesid nad, et kes on vähemalt kord osalenud politseimissioonil, soovivad seda uuesti teha. Põhjust ei osanud keegi sõnastada. Tegemist on sisetundega – vabanemisega paljudest ärritavate stressifaktoritega argiprobleemidest, mis Eestis olles igal pool inimest saadavad. Kõik intervjuueeritavad nõustusid, et raha on vajalik, et tagada endale ja oma perele hea elukvaliteet, aga see pole kindlasti peamine põhjus politseimissioonil osalemisel. Peamine motivaator on teostusvajadus ning uute väljakutsete otsimine. Iseenda, teadmiste ja oskuste proovilepanemine rahvusvahelises keskkonnas ning uute tutvuste loomine, vanade sõprade kohtumine ja kindlasti enda arendamine ning paremaks spetsialistiks saamine on samuti olulised aspektid.

Kriisipiirkondade ülesehitamine on raske, kohati ohtlik ning samas vajalik töö, mis rikastab töötegijat, laiendab silmaringi, loob kontakte, annab uusi kogemusi, teadmisi ja oskusi.

Politseiorganisatsioon saab juurde väliskogemustega spetsialiste, kellega on võimalik parandada ja edasi arendada organisatsiooni töökultuuri, sisekliimat ja välissuhteid.

Intervjuude põhjal võib järeldada, et politseimissioonidel osalevaid politsei- ja piirivalveametnikke ei väärtustata. Niisugust muljet kinnitab ka PPA kehtiv edutamiseks kvalifitseerumise kord. Aastatel 2008 – 2009 intervjueeritud politseinikud leidsid, et politseiorganisatsioon ei toeta neid ning nende saadud kogemusi ei kasutata piisavalt. Aastal 2010 intervjueeritud politseinikud tõdesid, et Politsei ja Piirivalveameti juhtkond tunneb juba suuremat huvi nende tegemiste vastu ning ka organisatsiooni toetus on tõusnud.

Politseimissioonist Parema ülevaate saamiseks tuleb peale lähetuse lõppu koostada detailne ettekande. Sinna märgitakse missiooni riik, läbiviinud organisatsioon, liik ja eripärad, julgeoleku olukord missiooniriigis, *know-how*, mida peab teadma, et „ellu jääda“ (näiteks: kliima, kohalik kultuur, religioon, kohalik valuuta, majutus- ja töötingimused, toitlustamine, turvalisus, transport, jne.). Samuti politseimissioonil vajaminev varustus ja selle eripärad (vajadusel täienduskoolituste läbiviimine, näiteks automaatrelvade kasutamine ja taktikaline ettevalmistus) ning *lessons learned* - õppetunnid tekkinud probleemide ning lahenduste kohta. Informatsioon missioonipiirkonna kohta talletatakse PPA-s, kus see on kättesaadav siseveebi rakenduse kaudu ning Välisministeeriumi andmebaasi „Ekspert“ juures, et lihtsustada järgmiste tsiviilekspertide lähetamist ning ettevalmistamist missiooniks.

Lõputöös esitatud kvalitatiivse uuringu tulemusi ei ole võimalik võrrelda teiste samateemaliste uuringutega, sest neid ei ole varem toimunud.

Käesoleva lõputöö alusel on võimalik parandada Eesti praktikat tsiviilmissioonidel osalemisel järgnevalt:

- Antud töö autor teeb ettepaneku täiendada Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse esimest paragrahvi defineerides tsiviilkriisi järgnevalt:

Tsiviilkriis on loodusjõudude või inimtegevuse tagajärjel toimunud katastroofi tõttu tekkinud olukord, kus tsiviilelanikkonna elukeskkond on muutunud elamiskõlbmatuks ja/või eluohtlikuks ning asukoha riik ei ole suuteline tsiviilisikute põhivajadusi ja õigusi tagama.

Elamiskõlbmatu keskkonnana näeb autor olukorda, kus elanikkonnal puudub peavari, joogivesi, esmaabi, söök ning asukoha riik ei suuda ise tagada elanike julgeolekut.

Eluohliku keskkonnana näeb autor seisukorda, mis on tekkinud sisepoliitilise tegevuse tagajärjel või siis relvastatud konflikti tõttu, kus asukoha riik ei suuda ise enam tagada tsiviilelanike julgeolekut, põhivajadusi ja õigusi.

- Politsei ja Piirivalve seaduse muudatuseettepanek PPVS § 37¹ Vormirietus ja ametitõend. Lõikesse 2 lisada punkt 6 - politseipensionär tsiviileksperdina rahvusvahelises organisatsioonis või tsiviilmissioonil PPVS §66 alusel.
- Muuta siseministri määrust „Politsei vormirietuse ja eraldusmärkide kirjelduse ja kandmise kord“. Täiendades määrust järgnevalt: politsei ja piirivalve ametnikud võivad kanda tsiviilmissioonidel missiooni piirkonna olustikule vastavat vormirietust ja varustust.
- Muuta Politsei ja Piirivalveameti edutamise juhendit ning vabastada kõik pikaajalistel politseimissioonidel lähetuses viibivad politsei- ja piirivalveametnikud normatiivkatsete sooritamisest ning ülendada teenistusastet teenistusastme vanuse täitumisel.

Lõputööst on võimalik edasi arendada uusi uurimisteemasid:

- Kuidas toimub Euroopa Liidus tsiviilmissiooni ettevalmistamine?
- Milline on politseimissioonil osalemise mõju karjäärile politseiorganisatsioonis?
- Politseiametnik, kui diplomaat?
- Välismissioonidega kaasnevad stressitegurid ning nende maandamine.
- Politsei tsentraliseeritud juhtimise mõjutused koostööle kohaliku elanikkonnaga võimalikus kriisiolukorras?

SUMMARY

Estonian Police in Foreign Missions is the basis for this thesis. The author will give an overview of the nature of International Police Missions. The author will examine the background of the International Crisis Management Operations to see how they are regulated and functioning.

The subject of the Thesis has never been examined or analyzed prior to this thesis.

At the present time Estonia's participation in the International Crisis Management Operations is actual and necessary. After joining the European Union, Estonia accepted several responsibilities, such as providing Police Experts to the EU Crisis Management Missions.

To studying the topic closer, the Author will divide the Thesis in two parts: theoretical and practical.

First the author will give an overview about the International Crises Management and how it is regulated. The International Crisis management is based on the United Nations Charter VII, which is the basic document for the International interferences between the crisis areas. According to the UN Chapter VII other players (EU, OSCE, etc.) may act on crisis areas on behalf of UN.

Estonia has only participated in the International Police Missions for the past 15 years starting in 1996 in Balkans during the UN Mission in Bosnia and Herzegovina. The Estonian legislation for participating in the Police Missions was quite complicated, until the 01.April 2011 when the Law for Participation on International Crises Management became valid.

Before this Estonia's participation in the Police Missions was regulated with several laws and government act's which made the whole process very complicated.

To have a better overview regarding the Estonian practice and legislation for Civilian Crisis Management operations, the author compared it with the Sweden and Finland models. The comparisons included;

- The history of the participation on the International Crisis Management Operations
- How participation is regulated (the legal acts)

- The Police Expert's pre-mission training program
- The actual deployment to the missions.

After evaluating the three models, the author came to the conclusion that the Swedish and Finnish Crisis Management model is not suitable for Estonia.

Both Sweden and Finland have a very long history of International Crisis management and a much higher budget and manpower. For Estonia the best solution is when the Ministry of Foreign Affairs is deploying and coordinating the participation in International Crisis Management Operations, they should deal with foreign affairs and participation in the Police Missions as one.

The practical part consists from the qualitative research, the expert interviews with the Estonian Police Experts with the International Police Mission experience, the Civilian Crisis Management experts from the Ministry of Foreign Affairs and Ministry of Defense, who are involved with the deployment of the Police Expert's and with the Police Mission Coordinator from the Police and Border Guard Board.

The goal of the interviews was to get the Police Expert's opinion on several issues, but most important was to find out what is the motivator for the Police Expert to participate in the International Police Missions.

All Police Experts who were interviewed recognized that money is important but not the true reason for participation at the Police Mission. There are more important values including intellectual values, experience, new friends, new environment, new skills, new challenges, etc. As well breaking free from the daily stress factors the Police Officers have back home. The Police Experts stated that everyone is not suitable for the Police missions. The mental state has to be solid and the persons have to be aware of all the risks involved. Being away for long period of time from their family, friends and loved ones is difficult and many people can't handle it.

The Police experts interviewed, from 2008 to 2009, brought up several hot spots. At first the knowledge and experience gathered by Estonian Police Experts is not recorded and saved which caused vast amount of valuable data loss regarding the Police Missions. The Estonian authorities have not accumulated the knowledge from the continuous practice of the Police Experts deployed.

The second issue is promotion. According to the Estonian law of Police and Border Guard all qualified Police Officers are subject for promotion after every 3 years of service. But Police

Experts who are deployed to the International Police Missions cannot perform the qualifications tests and this way they are left out of the promotion process. For the Police Experts it leaves an impression that the Police Organization is not valuing their efforts on the International Police Missions. Police Experts who were deployed to the missions after 2010 mentioned that Police Senior Management is interested in how our Police Experts are doing on the Police Missions and they feel that overall support from the Organization is increasing.

To improve the situation the author suggest, to take necessary steps for collecting, analyzing and filing the information from the Police Missions to the Ministry of Foreign Affairs Civilian Experts database “EKSPERT”. The information can be distributed to the all parties involved in deploying the Civilian Crisis Management Experts to the Missions. The forum for communication can be improved by pre-mission briefing for the new Police Experts provided by the Police Experts from the field and police officers who have recently returned from the Police Mission. To improve the internal communication in the police organization, place an IT solution on the police intranet regarding the Police Missions.

This type of application can offer solutions on how to create accumulated knowledge on the continuous practice of the Police expert’s deployment. Since Estonia doesn’t have a sufficient budget for homeland Crisis Management Centre then the interactive environment is excellent alternative.

There were no possibilities to compare the results of qualitative research with the other researches because this is the first conducted qualitative research about the topic.

After analyzing the practical and theoretical part the conclusion is that with the results of the Thesis we are able to improve Estonian Police Officers participation on the International Crisis Management Operations. Further the author of the thesis is suggesting a number of amendments including;

- Amendment paragraph 1 of the Estonian law of Participation on International Crises Management to define the Civilian Crises.

Civilian Crisis is the situation where due to a natural or human catastrophe caused by acts of aggression the human rights of the civilian population cannot be guaranteed and lives cannot be protected.

- Amend paragraph 37 Police Uniform and Identification badge of the Estonian law of Police and Border Guard to define the status of retired Police Officers in International Police Missions, giving them the right to wear the National Police Uniform.
- Amend the Minister of Interior Act for the description of the National Police Uniform, to allow police officers to wear a uniform suitable for the Mission area climate, conditions, tasks and surroundings.
- Amend the Police and Border Guard Board Director General Act regarding the Regulation of Promotions to release all police officers deployed to the International Police Missions, from the yearly qualification tests and to promote them in accordance with the promotion schedule.

There are several issues related to this Thesis which the author finds necessary to explore more precisely;

- How the preparation of the European Union Crisis Management Operations is regulated?
- How the participation in the International Police missions affects the careers of officers in the homeland Police Service?
- Police Officer as a Diplomat.
- Stress factors that are involved during the participation at the International Police Missions and the stress management techniques used to cope with those factors.
- The Police Centralized Managements influence and relationship with the local population on Crisis Management situations?

VIIDATUD ALLIKAD

Raamatud ja artiklid

Kaasik Joosep. 2009. Eesti politsei ja missioonid. Politseileht nr.3 [38] 2009.

Laherand. M-L. 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. OÜ Infotrükk. Tallinn.

Lall Annika. 2009. Eesti DVI – üksus – katastroofiohvrite tuvastajad. Politseileht nr.3 [38] 2009.

SWEDINT UNPOC II. 1999. Legal Aspects. United Nations Police Officers Course in Sweden. SWEDINT. Almnös

United Nations Department of Peace-keeping Operations 1995. The UN Charter. United Nations Peace-keeping . Chapter 1. United Nations Civilian Police Handbook. New York.

Seadusandlikud aktid

Avaliku teenistuse seadus. Jõustunud 01.08.2010.a. (eelmine redaktsioon) ning jõustunud 01.04.2011.a. (viimane redaktsioon RT I, 04.03.2011, 4)

Eksperti rahvusvahelisele tsiviilmissioonile lähetamise ja tagasikutsumise ning tema kulude katmise kord. Eesti Vabariigi Valitsuse eelnõu kavand 18.01.2010.a.

Laki Pelastusopistosta 21.7.2006/607 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060607?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Pelastusopisto>

Laki siviilhenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan (FINLEX 30.12.2004/1287/) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041287>

Politsei ja piirivalve seadus. Jõustunud 01.01.2010.a. RT I 2009, 26, 159 ... RT I 2009, 62, 405

Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele, välisriikidesse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse lähetatavate ekspertide andmekogu «Ekspert» asutamine ning andmekogu põhimäärus. Välisministri 08.juuni 2009.a. määrus nr.6. RTL 2009, 47, 679... RTL 2010, 6, 111, 13.02.2010.a.

Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus. RT I, 04.03.2011, 1. Kehtib alates 01.04.2011.a.

Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seaduse eelnõu seletuskiri, seisuga 18.01.2010.a.

Relvaseadus. Vastu võetud 13.06.2001.a. seadusega RT I 2001, 65, 377 ... RT I 2009, 63, 408
28.12.2009

AGREEMENT BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE ISLAMIC REPUBLIC
OF AFGHANISTAN ON THE STATUS OF THE EUROPEAN UNION POLICE
MISSION IN AFGHANISTAN, EUPOL AFGHANISTAN. Vastu võetud 14.10.2010.a.
Kabul, Afghanistan.

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:294:
0002:0008:EN:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:294:0002:0008:EN:PDF)

Sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord. Vastu võetud
kaitseministri 25. märtsi 2003.a. määrusega nr. 4 RTL 2003, 46, 677 ... RTL 2009, 35,
450 19.04.2009

The UN Charter. 24.10.1945.a. <http://www.un.org/en/documents/charter>

Välissuhtlemisseadus Vastu võetud 15.06.2006.a. seadusega RT I 2006, 32, 248 ... RT I
2010, 3, 4 1.10.2010

Võrguallikad

Babaud Sebastien. January 2009. Survey of the European Union's arrangements for
monitoring and evaluating support to security sector reform.
<http://www.saferworld.org.uk/images/pubdocs/EUDonorSurvey.pdf> (14.02.2010)

CONCLUSIONS OF THE PRESIDENCY - FEIRA EUROPEAN COUNCIL 19 AND 20
JUNE 2000. http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm (02.02.2010)

Hilpus Arti. Rahvusvahelistel tsiviil missioonidel osalemise seadusest/ Eesti Päevaleht
09.oktoober 2009/ <http://www.epl.ee/artikkel/479796> (02.02.2010)

Eesti osalemine Euroopa Liidu missioonidel. Välispoliitika. Välisministeerium. Viimati
uuendatud: 04.03.2009 <http://www.vm.ee/?q=et/node/8037> (02.02.2010)

EU Consilium Homepage. Policies. Security & Defence. Civilian crisis management.
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1346&lang=et> (15.02.2010)

Kriisihallintakeskus. Etusivu. <http://www.cmcfinland.fi/> (10.03.2010)

Mis on arengukoostöö. Arengu koostöö ja humanitaarabi. Välispoliitika. Välisministeerium.
Viimati uuendatud: 07.11.2009 <http://www.vm.ee/?q=et/node/4527> (02.02.2010)

The Organization for Security and Co-operation in Europe. About. <http://www.osce.org/>
(13.02.2010)

OSCE tegevusvaldkonnad. http://www.eesti.ee/est/inimoigused/rahvusvahelised_organisatsioonid/osce/ (13.02.2010)

Swedish Civil Contingencies Agency. About MSB. <http://www.msb.se/en/About-MSB/> (23.02.2010)

Swedish Armed Forces International Centre. About SWEDINT. <http://www.forsvarsmakten.se/en/Organisation/Centres/Swedish-Armed-Forces-International-Centre/About-Swedint/> (23.02.2010)

The United Nations. Welcome to the United Nation. It's your World/ About the UN. <http://www.un.org/en/> (12.02.2010)

Mützelburg B. Jaanuar 1999 a "Globaliseerumine ja selle mõjud poliitikale, majandusele, kultuurile ja identiteedile. Eesti selles protsessis." <http://www.ekspress.ee/Arhiiv/1999/4/Aosa/Valismaa.html> (Veebruar 2009)

Suulised materjalid

Tsiviilse kriisiohjamise teemaline rahvusvaheline seminar 29.10.2007.a. Sokos hotell Viru, Tallinn

CEPOL SPOPCOP 2 (*Senior Police Officer Planning and Command Course for Crisis Management*) 18.09.-09.10.2010.a. Pariis, Prantsusmaa

LISAD

Tabel nr. 1 Missioonidel osalenud politsei ja piirivalveametnikud

Tabel nr. 2 Eestis tsiviilmissioonidel osalemist reguleerivad seadused

Lisa nr. 1 Kuidas toimub tsiviileksperdi leidmine?

Lisa nr. 2 Intervjuu küsimused

Lisa nr. 3 Ekspertintervjuud

Tabel nr.1 Missioonidel osalenud politsei ja piirivalveametnikud

Aeg	Missioon	Osalejad	Märkused
01.04.1996-01.04.1997	Bosnia ja Hertsegovina ÜRO missioon	9 politseiametnikku	Missiooni pikendati 6 kuud
26.06.1997-27.07.1998	Bosnia ja Hertsegovina ÜRO missioon	9 politseiametnikku	
23.07.1998-02.09.1999	Bosnia ja Hertsegovina ÜRO missioon	5 politseiametnikku	1 politseiametniku missioonil viibimist (Kosovos) pikendati kuni 09.09.1999.a ja 2 politseiametniku missioonil viibimist (Kosovos) pikendati kuni 22.10.1999.a.
22.07.1999-23.07.2000	Bosnia ja Hertsegovina ÜRO missioon	5 politseiametnikku	1 politseiniku missioonil viibimist pikendati kuni 23.07.2001
30.08.1999-31.08.2000	Kosovo ÜRO missioon	5 politseiametnikku	Missioonil viibimist pikendati kuni 28.02.2001 2 politseiniku missioonil viibimist pikendati lisaks kuni 30.08.2001
22.10.2001.-22.04.2002	OSCE missioon Serbias. Politseiinstruktor Lõuna-Serbia Politseiakadeemias	1. politseiametnik	
15.03.2002-05.03.2003	OSCE missioon Kosovos	1. politseiametnik	
22.02.2003-28.05.2004	OSCE missioon Gruusias	1. politseiametnik	
15.06.2004-28.03.2005	OSCE missioon Gruusias	1. politseiametnik	
13.01.2003-12.01.2004	EUPM missioon Bosnia ja Hertsegovinas	2. politseiametnikku	
19.01.2004-19.01.2005	EUPM missioon Bosnia ja Hertsegovinas	2. politseiametnikku	
31.01.2005-23.12.2005	EUPM missioon Bosnia ja Hertsegovinas	2. politseiametnikku	
07.02.2005-15.12.2005	EUPOL PROXIMA missioon Makedoonias	1. politseiametnik	
01.09.2005-01.03.2006	USA poolt korraldatud väljaõppemissioon Jordaania Kuninglikus Politseiakadeemias	1. politseiametnik	
15.01.2006-14.01.2007	OSCE teenistuses politseiekspertina Kirgiisi Vabariigis, Biškekis	1. politseiametnik	Missioonil viibimist pikendati kuni 30.06.2007
13.02.2006-12.02.2007	EUPM missioon Bosnia ja Hertsegovinas	2. politseiametnikku	Missioonil viibimist pikendatud: Nr.1 kuni 31.12.2008 ja Nr.2 kuni 30.06.2008
30.04- 01.11.2006	USA poolt korraldatud väljaõppemissioon Jordaania Kuninglikus Politseiakadeemias	1. politseiametnik	
09.-10.01.2007. 30.04.-02.05.2007.	EUJUSTLEX Iraagi kõrgemate politseiõhvitseride	1. politseiametnik	

19.-21.11.2007. 15.-17.06.2008. 07.-09.12.2008.	koolitus Taanis. Ettevalmistav nõupidamine Kopenhaagenis ja loengute pidamine		
17.02.2008. - 16.02.2009.	EUPOL Afganistani missioon politseinõunik	1. politseiametnik	Missioonil viibimist pikendatud kuni 30.06.2009.
06.04.2008.- 05.04.2009.	Politseinõunik OSCE missiooni koosseisus Serbias	1. politseiametnik	Missioonil viibimist pikendatud kuni 04.10.2009..
07.04.2008.- 28.02.2009.	EL piirivalvemissiooni nõunikuna Gruusias	1. politseiametnik	Missioonil viibimist pikendatud kuni 31.12.2009.
11.06.2008.- 31.12.2009.	EUPM missioon Bosnia ja Hertsegoviinas politseinõunik	1. politseiametnik	Missioonil viibimist pikendatud kuni 31.12.2009.
21.09.2008.- 10.03.2011.	EULEX Kosovo missioon- politseinõunik	1. politseiametnik	Missioonil viibimist pikendatud kuni 10.03.2011.
18.06.2009.- 17.06.2010.	EUPOL Afganistan politseinõunik (<i>Mentor Ministry of Interior</i>)	1. politseiametnik	<i>Helmandi provintsis</i>
25.06.2009.- 31.12.2011.	EUPOL Afganistan politseinõunik (<i>Mentor/Adviser Project Management Expert</i>)	1. politseiametnik	Missiooni pikendati kuni 31.12.2011
05.10.2009.- 04.10.2011.	Politseinõunik OSCE missiooni koosseisus Kõrgõzstanis	1. politseiametnik	Missiooni pikendati kuni 04.10.2011
15.03.2010.- 16.03.2011.	EUPOL Afganistan politseinõunik (<i>Mentor/Adviser Project Management Expert</i>)	1. politseiametnik	Missiooni pikendati kuni 16.06.2011
15.03.2010.- 16.03.2011.	EUPOL Afganistan politseinõunik (<i>Mentor/Adviser Project Management Expert</i>)	1. politseiametnik	<i>Kunduz'i provintsis ning alates 01.01.11 Helmandi provintsis.</i> Missiooni pikendati kuni 16.06.2011
29.04.2010 - 28.04.2011	EUPM missioon Bosnia ja Hertsegoviinas politseinõunik (<i>Crime Adviser</i>)	1 politseiametnik	
29.09.2010 - 30.09.2011	NATO Treeningmissioon Afganistanis (NTM-A) Estonian Police nTraining Team	4 politseiametnikku	
31.10.2010 - 30.10.2011	EUPOL Afghanistan Provintsi meeskondade töö juht ning koordinaator.	1 politseiametnik	

Missioonidel osalevad piirivalvurid (andmed alates 01.01.2010 a.)

Missioon	Ametikoht	Algus	Lõpp	
Euroopa Liidu piirimissioon Moldovas ja Ukrainas (EUBAM)	vaatleja,nõustaja	07.12.2009	30.11.2010	1 piirivalveametnik
Euroopa Liidu Eriesindaja Büroo Lõuna-Kaukaasias, Gruusia	vaatleja,nõustaja	15.09.2009	28.02.2011	1 piirivalveametnik

Euroopa Liidu Politsei- ja Justiitsmissioon (EULEX Kosovo),Kosovo	Piiripolitsei regionaalse ülema asetäitja nõustaja	20.04.2008	19.04.2010	1 piirivalveametnik
EUMM EL järelvalvemissioon, Gruusia	Vaatleja	10.09.2009	15.03.2012	1 piirivalveametnik
Euroopa Liidu Politsei- ja Justiitsmissioon (EULEX Kosovo),Kosovo	Sõjakuritegude uurimine (War Crimes Unit,Intelligence officer)	20.07.2008	05.10.2010	1 piirivalveametnik

Andmed pärinevad Politsei ja Piirivalveameti koordineerimisbüroo rahvusvahelise koostöö talitusest. 30.03.2010 a.

Tabel nr.2 Eestis tsiviilmissioonidel osalemist reguleerivad õigusaktid

Nr	Nimetus	Õigusakti tüüp	Reguleerimisala	Plussid	Miinused	Uue seaduse mõju
1.	Välissuhtlemisseadus	Seadus	Kes koordineerib tsiviilmissioonidel osalemist ning lähetamist. § 9 lg 2 p 8	Määrab Välisministeeriumi vastutavaks.	Liiga üldine. Ei anna selgeid juhiseid. Mõeldud reguleerimaks riiklike diplomaatide lähetamist välisteenistusse	RTsMOS § 36 annab Välissuhtlemisseaduse § 9 lg.2 p.8 täpsema kirjelduse tsiviilmissioonil osalemisel
2.	Avaliku teenistuse seadus	Seadus	ATS § 43 Välislähetus, ATS § 56 Toetus teenistuja surma korral või invaliidistumisel. ATS § 108 lg.4 ² ametikoha, tööstaaži ning ametipalga säilimine.	Tagab lähetuses olles eksperdile töökoha säilimise ning sotsiaalsed tagatised (kindlustus, tööstaaž, jne.)	Kehtis ainult riigiteenistujatele.	RTsMOS § 8 sätestab, kes on ekspert. Võimaldab ka erasektorist ekspertide värbamise. RTsMOS § 19, 20 sätestab eksperdi töö ja puhkeaja missioonil. RTsMOS § 22 tagab hüvitise missioonil hukkamise korral. RTsMOS § 23 tagab hüvitise missioonil tööõimetuse kaotamise korral. RTsMOS § 24 sätestab hüvitise arvutamise ja maksamise korra. RTsMOS § 25 sätestab tervisekontrolli ja vaksineerimise korra. RTsMOS § 27 muudab ATS § 108 ¹ Teenistussuhete paetumine välisesinduses töötamise ja pikaajalisel rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise korral
3.	Päästeseadus	Seadus	Rahvusvahelistel päästetöödel osalemine § 31 lg.1,2,4,5	Selged juhised päästemiisioonidel osalemisel	Kehtis ainult päästetöödel ja demineerimistöodel osalemisel	RTsMOS § 32 muudab Päs § 31, mis muudab täpsemaks rahvusvahelistel päästetöödel osalemise.
4.	"Rahvusvahelistel päästetöödel osaleva meeskonna moodustamise, selle valmisoleku tagamise, päästetöödele lähetamise ja kulude katmise kord"	VV 22. juuni 2001. a määrus nr 207	Rahvusvahelistel päästetöödel osalemine	Selged juhised päästemiisioonidel osalemisel	Kohaldatav ainult päästemiisioonidel ning päästemeeskonnale	RTsMOS § 4 lg.2 kiireloomuliseks missiooniks valmistumine. Seab valmistumise eest vastutavaks Päästeameti. RtmOS § 6 lg.2 kiireloomulise missiooni kulude katmine. RTsMOS § 12, kiireloomulisele missioonile lähetamise erisused.
5.	Teenistuslähete kulude hüvitamise	VV 28.märtsi	Lähetelega seonduvad kulutused.	Määrab lähete päevarahade	Iga missiooni puhul tuleb	RTsMOS § 18 Eksperti

	ja päevaraha maksmise tingimused, ulatus ja kord	2001.a määruse nr.108		maksmise, reisi, kindlustuse, eluaseme kulutused. Täiendab Välissuhtlemisseadust	vastuvõtta eraldi otsus.	tasustamine missioonil, millega võimaldatakse eksperdile kindel seadusega kindel töötasu ning RTsMOS § 21 Eksperti kulude katmine missioonil – seadusega tagatakse missioonil tekkinud kulutuste katmise.
6.	Välisteenistuse seaduse kohaselt teenistuja välisesindusse lähetamise ja välisesindusest tagasikutsumise kord	VV 14.detsembril 2006.a määrus nr.255	Lähetamise ning tagasikutsumise korra.	Täiendab Välissuhtlemisseadust	Kehtib üldjuhul Välisministeeriumi töötajatele. Missioonidel olevad tsiviilametnikud Välisministri määruse alusel.	RTsMOS §9-12 sätestavad eksperti missioonile lähetamise RTsMOS § 13 sätestab eksperti missioonilt tagasikutsumise
7.	Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele, välisriikidesse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse lähetatavate ekspertide andmekogu «Ekspert» asutamine ning andmekogu põhimäärus	Välisministri 8.juuni 2009.a määrus nr.6	Koondab Eesti tsiviilekspertid ühte registrisse.	Annab selge ülevaate Eesti tsiviilekspertidest ning võimaldab paremini planeerida osalemist tsiviilmissioonidel.	Natuke oma ajast ees. Kuni Tsiviilmissioonidel osalemise seaduse kehtima hakkamiseni ei oma reaalsel mõju. Kehtib ainult Välisministeeriumis. Teistel ministeeriumitel ei ole kohustust registrit täita.	Küireloomulise missiooni puhul reguleerib RTsMOS §8 lg.2 p.4
8.	Politsei ja Piirivalve seadus	Seadus	§ 37 ¹ varustus § 55 ja § 108 Politseiametniku tööstaaž § 66 Politseiametniku nimetamine ja määramine muule ametikohale valitsusasutuses ja rahvusvahelises organisatsioonis	Tagab lähetuses olles eksperdile töökoha säilimise ning sotsiaalsed tagatised (kindlustus, tööstaaži jätkumine, puhkus, jne.)	Otseselt ei sätesta tsiviilmissioonil osaleva politseiametniku staatust ning alluvust.	RTsMOS § 30 muudab PPVS §66 lg.1-4 Muudab selgemaks alluvussuhte ning sots. tagatised. Täiendab järgmiseid PPVS §§ 37 ¹ lg.1; 55 lg.4; 108 lg.1 p.5
9.	Relvaseadus	Seadus	ReS § 3 lg.1 Määrab relvaliidid Lg.2 määrab sõjarelvade käitlemise korra kehtestajaks kaitseministri määruse	Määrab sõjarelvade käitlemise korra.	-	Ei oma mõju
10.	Sõjaväerelvade käitlemise ning lahingutehnika väljaveo ja sisseveo kord	Kaitseministri määrus Nr.4 25.03.2003 a Muudatus 09.04.2009.a nr 17	Peatükk 7 ¹ § 40 ² ning §40 ³ sätestab sõjaväerelvade üleandmist Sise-, Justiits- ja Rahandusministeeriumi valitsemisalas asuvatele asutustele	Määrab korra ning tingimused, kuidas tsiviilisikutele antakse üle kaitseväge relvastust	-	Ei oma mõju

Lisa nr.1 Kuidas toimub tsiviileksperdi leidmine?

Euroopa Komisjon ja Euroopa Liidu Nõukogu Peasekretariaat jne otsivad riiklike eksperte ehk *Seconded National Expert* (SNE) läbi liikmesriikide Euroopa Liidu juures asuvate Alaliste Esinduste.

Eelmainitud institutsioonide riiklike ekspertide pakkumised (millele kõik liikmesriigid võivad oma kandidaate esitada) laekuvad Eesti Alalisse Esindusse Euroopa Liidu juures, kust nad edastatakse Välisministeeriumi Rahvusvahelise personalipoliitika büroole.

Välisministeerium annab Riigikantselei juures asuvas Koordinaatsioonikogus (edaspidi: KOK) jooksvalt ülevaateid uute riiklike ekspertide konkursside kohta.

KOKis teavitatakse pakkumistest kõiki ministeeriume ning ministeeriumid omakorda on kohustatud teavitama oma allasutusi. Ministeeriumid esitavad oma kandidaatide CV-d koos kaaskirjaga Välisministeeriumi e-posti aadressile kandidaadid@mfa.ee

Välisministeerium edastab informatsiooni kandidaatide kohta KOKle. KOKis heaks kiidetud kandidatuur esitatakse tulenevalt Vabariigi Valitsuse 8. mai 2008 kabinetinõupidamise otsusest kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele.

Kandidatuuri heakskiidu korral edastab Välisministeeriumi Rahvusvahelise personalipoliitika büroo CV-d vastavale EL institutsioonile läbi Eesti Alalise Esinduse Euroopa Liidu juures.

Kuna Rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seadus ei ole veel vastu võetud, siis Siseministeeriumi haldusalas asuvad asutused ei saa otse tsiviileksperthe andmebaasi „Ekspert“ kanda ning vastavalt Siseministeeriumi välislähetuste korra, Politsei ja Piirivalveametis välissuhtlemise ja välislähetuse korra alusel, kus iga välislähetuse taotlus on vaja kinnitada vastavalt dokumendihalduse korrale asutuse juhtide poolt ning registreerida dokumendihaldusprogrammis Postipoiss.

Väljavalitud kandidaadi esitab PPA Siseministeeriumi kaudu Välisministeeriumile juba konkreetsele tsiviilmissioonile lähetamiseks.

Lisa nr. 2 Intervjuu küsimused

Lugupeetud kolleeg!

Valisin oma SKA lõputöö teemaks Eesti politsei välismissioonid. Üks põhjustest oli teema minimaalne käsitlemine ja sellega tekkinud informatsioonisulg. Teiseks põhjuseks eelkõige teistele kolleegidele teabe jagamine ja võimaluste tutvustamine, mida politseimissioonid endast kujutavad. Kolmas põhjus on Eesti VR puuduv Tsiviilmissioonide seadus.

Intervjuu eesmärgiks on leida põhjus, miks otsustasid osaleda rahvusvahelisel politseimissioonil. Samas ka tuua välja erinevate katuseorganisatsioonide missioonide erinevused ja see, mida sina ise, Politsei, Eesti Vabariik ning missiooni sihtriik ja Missiooni korraldav organisatsioon on võitnud.

Selleks koostasid mõned küsimused ja kui leiad, et need ei ole piisavad või asjakohased, võiksid oma küsimused lisada (head ideed on alati teretulnud).

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)
2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)
3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)
4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)
5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?
6. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?
7. Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?
8. Kuidas hindad Eesti-poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?
9. Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)
10. Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

11. Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud?
(Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)
12. Kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!
13. Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsiviilekspertide registri „Ekspert“ juures?
14. Mida sooviksid omalt poolt veel lisada?

Lisa nr. 3 Ekspertintervjuud

Intervjuu nr.1

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

Informatsiooni hakkasin otsima juba mõned aastad tagasi, kuna tegutsemine rahvusvahelises keskkonnas on mulle mõnda aega huvi pakkunud. Andsin endast, kui võimalikust missioonile soovijast, teada ka Politseiametile. Kuna tegemist on minu esimese missiooniga, oli Eestis üsna raske leida head kontaktisikut, kes mind nõustaks ja ettevalmistamisel toetaks. Sain erinevaid Politseiametlt erinevaid pakkumisi, kuid kuna minu kogemused ja profiil ei vastanud enamasti esitatud nõudmistele, ei kandideerinud. Konkreetsele missioonile (EUPM) sattusin hoopis ühelt Soome kolleegilt saadud info põhjal. Tema soovitas mul kandideerida ja oli ka minu mentoriks alguses. Loomulikult sain ametliku info läbi Eesti ametkondade, kuid pakkusin ennast ise aktiivselt välja. Infot missiooni enda ja selle ülesannete ning struktuuri kohta sain peamiselt EUPM kodulehelt ja ka juba kohapeal viibivatelt Eesti ja Soome kolleegidelt. Tundsin neid varasemast ajast ja see aitas oluliselt saadava info hulka suurendada.

2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

Varasemalt ei ole missioonidel ei ole osalenud, seega ei oska võrrelda ja saan rääkida vaid sellest organisatsioonist, mille teenistuses hetkel olen. EUPM on niinimetatud „nõustav ja monitooriv“ missioon (kui rohkem infot vaja, siis vt www.eupm.org). Minu ülesanne on juhtida regionaalse meeskonna tööd ja nõustada regiooni politsei tippjuhte, ministreid. Olen oma tegevuses suhteliselt iseseisev, enamasti otsustan missiooni üldiste eesmärkide (kolm peamist sammast: võitlus organiseeritud kuritegevusega, politsei usaldusväarsuse tõstmine, politsei reformi jätkamine) ja missiooni tegevuskava alusel, milliseid tegevusi ja kus läbi viin. Plussina tooksin välja, et EUPM püüab oma eesmäärke saavutada läbi kohalike politseiorganisatsioonide, neid nõustades ja toetades. Selline tegevus aitab kohaliku süsteemi üldise intelligentsuse arendamisele kindlasti kaasa isegi siis, kui antud nõuanded ei ole kvaliteetsed. Samuti on plussiks organisatsiooni väike suurus, mis võimaldab lihtsamaks suhtlemise erinevate tasandite vahel. Positiivsena võib mandaadi puhul välja tuua veel selle, et seda toetab riigi enda ja rahvusvahelise kogukonna poolt aksepteeritud Euroopa Liidule

lähenemise kava. St et poliitiline juhtkond peab tagama politseis vajalikud muutused, kui soovib tulevikus EL integreeruda.

Mandaadi nõrkuseks on see, et sunnimehhanismid on tagasihoidlikud (nn „Bonn powers“ on kõrgel esindajal/eriesindajal, kelle poliitilise juhtimise all oleme, säilinud, kuid seda enam ei kasutata). St et kõik sõltub suhtest kohalike politseijõududega. Mõnel pool esineb probleeme ja see muudab üsna raskeks eesmärkide elluviimise. Miinusena võib veel välja tuua ka selle vähese arvu inimeste killustamise liiga paljude osakondade ja allüksuste vahel. Negatiivsena märkimata ei taha jätta ka teatud ülepingutatud bürokraatia probleeme (MTO ja logistika).

Erinevate missioonide struktuuride võrdlemise jätan uustulnukana siinkohal aupaklikult missiooni „raudvara“ ehk siis märksa kogenumate kolleegide teha.

3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Minu enda jaoks on peamise väärtusega saadavad kogemused. Olulisemaks neist on multikultuurse ja rahvusvahelise seltskonna juhtimine, diplomaatilise suhtlemise kogemuse omandamine jne. Eriti kui olen enda jaoks seadnud eesmärgi oma tulevik rahvusvahelise politseitöoga siduda. Politsei jaoks on arvatavasti kasulik omada üht täiendavat rahvusvahelise tegevuse kogemusega juhi kandidaati. Tänapäevases globaliseerivas maailmas peaks arengu jätkumiseks sellele mõtlema. Kindlasti ei saa alahinnata missiooni käigus saadud uute kontaktide väärtust edasises politseitöös. Eesti riigile näen põhilise kasuna minu missioonil olekust seda, et osaletakse jätkuvalt rahvusvahelises tsiviilkriisi reguleerimises siin riigis. EL suhteliselt värske liikmesriigina on üsna oluline näidata oma võimekust panustada teiste arenevate riikide ülesehitamisse. Võibolla on poliitilises mõttes oluline ka teatud võtmeaspektide omamine erinevatel missioonidel. Tuleviku missioone silmas pidades on ilmselt oluline ühe täiendava kogemust omava kandidaadi olemasolu. Missioonile on minust kasu loodetavasti selles osas, et kuna olen osalenud ka Eesti Politsei reformimisel, siis saan seda teadmist siia tuua. Ehk suudan siinsele kohalikule politseile anda edasi oma kogemusi – nii positiivseid kui ka negatiivseid. St et Eesti kui hüppelise arengu läbi teinud riigi esindajana on mul võimalus pakkuda näitena nii meie edusamme kui ka vigu.

4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

Osaleksin kindlasti, sest olen jätkuvalt huvitatud edasiste kogemuste saamisest erinevatelt missioonidelt ja kultuuridest. Samuti tuleb tunnistada, et selline väljakutsete rohke tegevus pakub mulle teatud põnevust ning ma ei ole ilmselt võimeline eriti pikalt tavarutiini taluma. Ilmselt oleks must mõnel järgmisel missioonil rohkem kasu, sest siin kulutasin esimesed paar

kuud sisseelamisele ja õppimisele. Kokkuvõtteks saab öelda veel seda, et mulle lihtsalt meeldib rahvusvahelises meeskonnas tegutsemine.

5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Soovitaksin küll, aga enne vaataksin talle otsa ja püüaksin välja selgitada tema motivatsiooni. Siin olen kokku puutunud mõnede kolleegidega teistest riikidest, kes on otsustanud missiooniga vaid selleks, et oma aega mõnusalt ära veeta ja tavapärasest rohkem raha teenida. Ma ei poolda selliste ametnike missioonile saatmist. Arvan, et inimestes peaks olema tahtmine ka midagi ära teha. Kindlasti üritaksin enne soovitamist selgitada missioonil osalemise negatiivseid külgi: perest, sõpradest ning kodusest töökollektiivist eemale jäämine, võimalikud tagasilöögid karjääris jne.

6. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

See on küsimus, millele vastaksin küsimusega: Mis on piisav? Kõik sõltub, kelle või millega võrrelda. Kuna see on esimene missioon, siis ei ole veel täit selgust saanud. Esialgne mulje on see, et peamine huvi on sinu vastu kui missioonile lähed. St seni kui oled sihtpunkti kohale jõudnud. Edasine huvi sõltub juba sellest, kas kodustel asutustel on sinult midagi vaja või sinul neilt. Samuti täheldasin teatud suhtlemise aktiveerumist kui siin karjääriredelil järgmisele kohale kandideerima hakkasin. Rahul olen sellega, et suursaadik minuga ühendust peab ja aegajalt külastab. Politsei ja teiste asutuste poolt väga suurt huvi ei ole, kui just ise aktiivsem pool ei ole ja midagi välja ei paku. Eriti kui siin ainuke Eesti esindaja oled, ootaks veidi rohkem huvi ja toetust. Samas saan ka suurepäraselt ise hakkama ja erilist tuge ei vajagi. Regulaarne kontakt oleks ilmselt olulisem Eestile, et mitte sidet oma ametnikega kaotada. Olen siin olles suhelnud mõned korrad Välisministeeriumiga, veidi enam Politseiametiga ja Siseministeeriumiga üldse mitte. Teiste riikide praktikat jälgides tundub, et huvi nende toimetamise vastu on siin märksa suurem. Kaks asja, milles Eestil oluliselt ruumi arenda:

- Praktiline ettevalmistav lühitutvustus: Võiks olla kuni 2 päeva umbes nädal enne Eestist lahkumist, kus sind varustatakse taustainfoga riigi ja organisatsiooni kohta kuhu lähed, tutvustatakse olulisi Eesti poolseid kontakte, kommunikatsiooni reegleid ja ootusi. Samuti tuleks kasuks inimeste kontaktid, kes omavad sellest kohast varasemat kogemust (tundsin, et oleksin sellist tutvustust vajanud, oleks lihtsam teele asuda)

- Debriefing pärast: Kuuldavasti on paljude jaoks on veidi raske tagasi tülles normaalse koduse töö ja eluga kohaneda. Paljud riigid korraldavad selleks spetsiaalseid nädalasi

üritusi/kursusi, kus sinuga tegeletakse, selgitatakse, mis muutunud jne. Samuti on see koht, kus saadakse oma suud puhtaks rääkida. Midagi sarnast peaks ka Eestis tulevikus kaaluma.

Kokkuvõttes võib vist öelda, et Eesti poolne huvi minu tegevuse vastu siin väga elav pole.

7. Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?

Väga erinevalt. Kuna loobusin siia tulemise kasuks üsna kõrgest positsioonist Eesti politseis, oldi kohati üllatunud ja hämmingus. Arvati, et rikun oma kodumaise karjääri selle tipphetkel. Mõned leidsid, et Eestile on endal kogemustega ametnikke vaja, miks peaks neid laskma lahkud. Teised jälle veidi kadestasid, et leidsin endas piisavalt otsustusjulgust ja pealehakkamist enda jaoks tundmatusse maailma sukeldumiseks. Mõned arvasid, et õige mõte ja et tuleb kasuks tulevikus. Osa leidis, et lähen rikastuma. Kokkuvõttes tundub siiski, et suhtumine oli mõistev. Eriti oluline oli minu vahetu juhi (prefekti) toetus, kes aitas mul asju Politseiametiga ja peadirektoriga siluda ning neile selgitada, et pikemas perspektiivis võib see kõik Eesti politseile siiski kasuks tulla. Eks näis, milline on suhtumine siis kui tagasi koju lähen.

8. Kas välismissioonile lähetamine on motivatsioon, võimalus, seiklus, karistus, jne ?

Missioonile lähetamine võib olla kõike seda samaaegselt. Eks see sõltub jälle inimesest, tema iseloomust ja sellest mis tal kaotada või võita on. Minule oli see kindlasti motivatsiooniks ja investeringuks tulevikku. Olles suhteliselt noore inimesena jõudnud oma karjääri tippu, kus jõudsin olla veidi vähem kui 5 aastat, tundsin teatud motivatsioonikriisi. See oli üks põhjuseid, miks tahtsin sellemuutuse ette võtta. Arvan, et Eesti suuruses riigis peaks iga juht proovima vahepeal ära käia, et siis värskemana tagasi tulla. Missioon on samuti suurepäraseks võimaluseks ennast proovile panna ja uusi kogemusi omandada.

Loomulikult võib tegutsemist tavapärasest teistsuguses keskkonnas, kultuuris ja tingimuses nimetada seikluseks. See oli samuti oluliseks mõjutajaks minu otsustusprotsessis. Võimalus maailma näha ja uute inimestega kohtuda on mind alati köitnud.

Missioonile lähetamine võib mõnel juhul tunduda ka karistusena. Eriti kui satud väga rasketesse tingimustesse ja selle eest vääriliselt tasutud ei saa. Samuti võib juhtuda, et tunnetad oma eemalolekut kui karistust pärast missioonilt naasmist – siis kui tekib tõrkeid karjääri arenemises ja sinu enda teada väärtusliku kogemust kodumaal eriti oluliseks ei peeta ja sellele sobivat rakendust ei leita. Seda olen muuseas kuulnud paljude riikide kolleegidelt. Minugi puhul on olukord näiteks selline, kus pean koju naastes tööd otsima, sest ainuke võimalus missioonile pääseda oli oma senisest ametikohast loobumine. Samas teadsin seda ju enne missioonile tulemist ja see oli minu kokkuleppe üks osa. Mõistan ka tööandjat – ei ole

võimalik seda positsiooni ajutiselt täita. Pealegi olen enda teada kõrgeim tegev politseiametnik, kes Eestist seni missioonile läinud (kui Eesti huvides Venemaale lähetatud sideohvitserid väljaarvata). Seega olen alles praktika kujundaja.

9. Kas Eestil oleks kasulikum välismissioonidel panustada rahaga või inimestega? (Palun põhjenda oma arvamust)

Jälle üsna raske küsimus. Ilmselt tuleb piirkondi ja missioone vaadata erinevalt. Kui rääkida rahalisest väärtusest, siis tõenäoliselt ei suuda Eesti suurune riik kunagi panustada välismissioonidele suurriikidega võrreldavaid vahendeid. Et sellele täpsemalt vastata, tuleks analüüsida erinevas vormis panuse suurust, selle maksumust. Kindlasti on inimestega panustamine oluliselt kallim, sest sellega kaasneb palju kulusid. Siin kasutaks illustreeriva näitena mõne riigiasutuse (näiteks politsei) eelarvet: jämedalt võib öelda, et umbes 80-85% protsenti eelarvest moodustavad personalikulud ja 15-20% majanduskulud. Sarnaselt tuleb vaadata Eesti panust. Tõenäoliselt oleks miljon krooni arvestatav panus toidu või muu esmase vajaduse rahuldamiseks. Samas saaks selle raha eest (kõiki kulusid arvestades) missioonile saata vaid ühe inimese.

Kui on tegemist tõsise humanitaarkriisiga, kus elementaarsete esmavajaduste rahuldamine kohalikel elanikel võimatu või äärmiselt raske, kaldun pigem pooldama raha panustamist. Samuti võiks tasakaalustatult panustada nii rahaliselt kui ka osaliselt spetsialistide läbi esmaste infrastruktuuride taastamist. Kui aga rääkida edasisest arengust kriisipiirkonnas võiks enam panustada inimestega. Arengukoostöö on kasulik mõlemale poolele: arendatav saab tuge ja arendaja väärtuslikku kogemust, mida riik enda kasuks pöörata saab. Seega oleks see ühtlasi investering riigi enda tulevikku.

Vaadata võib muidugi veel ka teisi kasukriteeriume nagu näiteks kasu üldises välispoliitises plaanis, kasu kahepoolsetele suhetele, kasu lepingute täitmisest, võimalik teiste riikide panus siis, kui Eestil seda vaja peaks olema jne. Seega ei saa kasulikkuse arvestamisel ainult rahalisest maksumusest rääkida, vaid tuleb tähelepanu pöörata kõigile asjaoludele ning nende koosmõjule.

10. Kuidas hindad Eesti erinevate ministriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Kuna olen siin üsna üksi ja siis ei oska seda hästi kommenteerida. Varasemalt mainisin, et Bosniat katva suursaadikuga on meil hea koostöö, kuigi ta siin ei resideeru. Isikliku initsiatiivi pinnal oleme loonud kontakti riigis (EUFOR Peakorteris Sarajevos) viibiva kahe Eesti Kaitseväe esindajaga. Nad on siin minu teada ainukesed Eesti esindajad peale minu.

Ametlikult mind infoga nende vahetumisest ja muutumisest ei varustata. Kuigi asun neist üsna kaugel, püüan ise kontakti hoida ja regulaarselt suhelda ning võimalikel muutustel silma peal hoida. Seega ametliku infovahetust ja koostööd selle missiooni osas ametkondade vahel eriti vist ei toimu.

11. Kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Kahjuks ei ole võimalust olnud seda eelnõud näha. Üritasin seda täna internetist leida ja ei õnnestunud. Nii palju kui selle seaduse algatamise põhjuste kohta kuulnud olen, pean seda väga vajalikuks õigusaktiks. Hetkel on üsna palju erinevaid regulatsioone ja teatav segadus on ka ühtsete sotsiaalsete garantiide säilimisega. Nimetatud seaduse kehtestamine aitaks tagada tsiviilmissioonidel osalevate ekspertide ühetaolist kohtlemist, korrastaks rahastamis põhimõtteid ning looks ühtse andmebaasi sobivatest kandidaatidest, kellele saaks vajadusel välismissioonile kandideerimist pakkuda. Samuti peaks nimetatud seadus sundima tööandja säilitama töökoha.

12. Muud teemakohased kommentaarid, mõtted:

Veel tahaksin lisada, et tegelikult oli minul uustulnukana sellesse missioonile saadetavate isikute üsna suletud ringi üsna keeruline pääseda. Kui rääkida EL missioonidest, siis enamikul juhul on vajalik varasem missioonikogemus, mida mul paraku polnud. Siit ka küsimus: Kuidas tekitada piisavat politseiekspertide ringi, keda välismissioonidele saata? Üks kord peab ju esimene kord olema. Arvan, et mind aitas oluliselt minu suhteliselt kõrge ametikoht Eestis. Ilmselt võiks ka sellele teemale oma töös pühenduma. Selles osas peaks ilmselt vähe pikaajalisema arengukava tekitama, et tagada piisavat rotatsiooni. Sinu enda näide Afganistanis on selle elavaks tõestuseks. Ilmselt aitaks taolisi olukordi vältida Välisministeeriumi ja Siseministeeriumi (sh Politseiameti) ühine tegevus ja kandidaatide pideva reservi olemasolu. Loomulikult peam ministeeriumite tasandil olema kokkulepe selles osas, et ametkonnad vajaliku inimese missioonile saatmisel takistusi ei tekita.

Samuti oleks minu arust vaja ülejäänud politseiametnike missioonil olevate ametnike tegevusega kursis hoida, et neis suuremat huvi asja vastu tekitada. Kui aus olla, siis mul oli pea võimatu kuskilt avalikust kanalist infot leida, kes meie inimestest ja kus viibib. Ainuke inimene, kes seda teab, on Eve politseiametist. Tegin ettepaneku, et politse siselehel võiks olla ametnike nimekiri koos kontaktide ja väikese selgitusega, mida ta missioonil teeb. Sama võiks olla kusagil Välisministeeriumi lehel kõigi ekspertide kohta. Samuti võiks regulaarselt meie

tegevusi kajastada Pagaripostis ja Politseilehes. Plaanin neil teemadel ka peadirektoriga väikese jutuajamise teha, kui võimalus tekib.

Intervjuu nr.2

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

Esimesele EUPM missioonile Bosnias 2004 sattusin paljuski juhuste kokkulangemise tõttu seda alates missioonikursusest 2003 Tamperes. Kosovosse EULEX tulin juba täiseti teadlikult kuna teadsin, et missioon ühel päeval algab ja proovisin enne ka siinsesse Planning Team- i aga tulutult. Samas kui 2007 käisin taas Kosovo kursustel Soomes siis ikkagi plaaniga juba missioonile kah saada.

2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

Nagu eelnevalt kirjutatud olen teisel missioonil ja mõlemad on EL-i missioonid. Samas kui EUPM juba töötas siis oli Kosovos alguses arusaamatult palju organisatoorseid probleeme, nüüd asjad juba iiguvad. Mandaadi erinevus on aonult see, et siin oleme vaatamata MMA staatusele relvastatud.

3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Endale kindlasti rahvusvahelises kogukonnas töötamise kogemuse ja julgen väita, et pärast missiooni on silmaring laiem ja oskad ka muule elule laiemalt kui ainult oma mätta otsast vaadata.

4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

Ilmselt küll aga alles mõne aja pärast kuni lapsed kasvavad. Miks osaleda - selleks, et anda edasi oma kogemusi ja ilmselt ka materiaalne külg.

5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Jah ja olen seda ka teinud.

6. Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?

Rahulikult, sest asudes tööle selles üksuses oli minu üks tingimusi, et tahan minna ühel päeval uuesti missioonile. Nii, et see oli teada, et see päev tuleb.

7. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

Siin Kosovos olles jah, nii oma politseiasutusega kui Polititseiameeti ja eriti Välisministeeriumiga on kontakt olemas. Kahjuks ei saa seda öelda minu missiooni kohta

Bosnias, kus oli vahel tunne, et saadeti sind nagu organisatsiooni esindama aga selle saatmisega asi ka piirdus. Ei miskit huvi või näiteks meelespidamist a'la Politseipäeval.

8. Kas välismissioonile lähetamine on motivatsioon, võimalus, seiklus, karistus, jne ?

Mina arvan, et see on motivatsioon, võimalus jne. Kuidas sellest Eestis aru saadakse on iseasi. P.S. Tundub, et Eestist ei saadeta välja inimesi keda karistada, usun(või vähemalt tahaks uskuda, et meil kõigil kes missioonidel on on midagi mida edasi anda ehk peamine teadmised. Küll aga jahmusin siin kui keset sissejuhatavat kursust tõusis püsti üks politseinik(maad ei hakka nimetama) ja küsis, et kus ta saaks lugeda mis on inimõigused ??????

9. Kas Eestil oleks kasulikum välismissioonidel panustada rahaga või inimestega? (Palun põhjenda oma arvamust)

Minu arvates ni, seda kui teist aga kui inimestega siis võimalikult palju vormis inimesetga, sest see on oma lipu näitamine ja mina ei usu, et keegi meist tahaks oma lippu täis teha. Lisaks sellele on seal ka teistele näitamine(eelkõige kohalikud), et Eesti osaleb missioonil.

10. Kuidas hindad Eesti erinevate ministriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Tundub, et asi toimib kuigi alati võiks paremini.

11. Kas oled tutvunud Tsiviilmissioonide seaduse eelnõuga? (mida kasuliku, mida peaks muutma?) Seni ei ole

Intervjuu nr.3 (Välisministeeriumi ametnik)

- Millises seisus on hetkel tsiviilmissioonide seadus?

Ministeeriumid on kooskõlastanud ning seadus saadetakse Riigikogusse vastu võtmiseks. Eialgu oli plaan seaduse jõustumiseks alates 01.juuni.2010, kuid kuna ministeeriumites kooskõlastamine ning paranduste ja täienduste tegemine võttis planeeritust rohkem aega, siis arvatavasti ei jõustu ennem 01.jaanuar 2011.

- Ekspertide tingimuste võrdsustamine. Lähetuse kulud, kulude katmine. Sotsiaalsed tagatised.

Kõikide tsiviilekspertide tasusid ei ole võimalik võrdsustada kuna lähtutakse eksperdi põhipalgast ning missioonil makstavast päevarahast. Samas on sotsiaalsete tagatiste tagamiseks OTMS olemas vastavad sätted.

Võrdne kohtlemine võimalik päevarahade maksmisel ning seda juhul, kui EL ei maksa päevarahasid. Kinni makstakse ka sõidukulud missiooni piirkonda ning vajadusel ka majutus.

Tsiviilmissioonide rahastamine (keskne rahastamise poliitika)?

Tsiviilmissioonide rahastamine toimub vastavast Välisministeeriumi eelarvest.

Juhul, kui tegemist Force Major toimunud tsiviilkriisiga, siis rahastatakse missiooni Valitsuse reservfondist.

- Aruandlus, koostöö ministeeriumite vahel?

Koostöö toimub ümarlaua vormis, kus igast ministeeriumist on esindaja määratud.

Aruandluse jaoks võimalik sõlmida kokkulepe ministeeriumite vahel, et on ühtne aruande vorm, mis esitatakse tsiviileksperti poolt näiteks välisministeeriumi tsiviileksperti registri pidajale või poliitilise koostöö osakonnale, kus kõikidel osapooltel oleks sellele juurdepääs või siis see edastatakse osapoolte kontaktidele elektrooniliselt.

- Vajadus ühtse tsiviilekspertide registri järele. Registri pidajaks Riiklik Kriisireguleerimiskeskus. Rootsi MSB –Civil Contingencies Agency ning Soome Crisis Management Centre Finland (CMC Finland) näidete põhjal.

Registri haldajaks on Välisministeerium. Register on Online ning kõikide ministeeriumite haldusalas olevad ametid täidavad ja uuendavad andmeid iseseisvalt, enda asutuse tsiviilekspertide kohta.

Kuna Eesti on väike, siis ei ole otstarbekas luua eraldi süsteemi Soome ja Rootsi näitel. Kuna Eesti võimekus on hetkel lähetada aastas 15 tsiviileksperti, siis lihtsam ja odavam on neid koolitada Soome või Rootsi tsiviilmissiooni koolituskeskustes.

- Missioonidele „eelluure“ meeskonnad tingimused, vajalik varustus, jne.)

EU missioonide poolt tehtav eeltöö. Missiooni korraldav organisatsioon edastab Välisministeeriumile kõik missiooni puudutavad andmed (logistika, varustus, julgeolekuolukord, majutustingimused, geo-poliitiline olukord, jne.) Puuduvad vahendid eelluure meeskonna jaoks. Eelnevalt missioonil osalenute „know-how“ ärakasutamine ja vastavalt sellele ka logistika ja varustuse täiendamine muutmine.

- Logistika, võimalikud lepingud liitlastega (Soome, Rootsi, Taani – Pegasus lennud)

Pigem ära kasutada Eesti Kaitseväe logistikat. Näiteks Afganistani saab inimesi lähetada koos kaitseväe rotatsioonidega ja samuti ka varustust. Kaitseväe logistika marsruut: Tallinn - Price Norton UK - Afganistan C.Bastion Helmandis või KAF Kandaharis.

Välispartnerite logistika kasutamine ainult sellisel juhul, kui Eesti Kaitseväe logistikat ei saa kasutada. Hetkel päevakorras ainult Kosovo EUPM missioon, kus võib tekkida vajadus relvastust ja laskemoona transportida.

Intervjuu nr.4

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

Asi sai alguse selles, et kuidagi jõudis minuni missiooni koolituse pakkumine Soomes. Eestile oli ettenähtud 2 kohta. Panin ennast sinna kirja ning sattusingi Soome koolitusele. Koolitus toimus 2003 a. kevadel CMC Finland. Põhiliselt osalesid seal soomlased, siis olid veel lätlased, rootslased, poolakad, leedukat, kes kõik peale koolitust läksid vahetult kohe missioonile. Peale koolituse lõppu ütlesin oma Eesti kolleegile, et arvatavasti ma mitte kunagi missioonile ei lähe, kuid juba pool aastat hiljem tuli suunatud pakkumine politseimissioonil osalemiseks. Kuna olin nimekirjas esimene politseiametnik, kes oli koolituse läbinud, kuid missioonil polnud varem osalenud pakuti seda mulle. EUPM Bosnias

2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

Osalenud olen ainult ühel missioonil ning seda Bosnias EUPM. Kui ma missioonile läksin, siis teadsin ma sellest väga vähe. Ennem missioonile minemist sain teada, et seal osaleb üks Eesti kolleeg, kellega suhtlesin e-maili teel ning sain teada, et põhiliselt on EUPM projektide põhine missioon. Irooniline on see, et kuna meie missioonile saatmine viibis meile teadaolemata põhjustel jõudsin sinna n+ nädalat hiljem, ja enamus projekte olid uuele kontingendile ära jaotatud, kes millist projekti jätkab või uue saab ja siis meie kantonis, piirkond kuhu mind suunati arusaam, et Eestist tuleb majandus raamatupidamise spetsialist. Ehk seda projekti mitte keegi ei tahtnud võtta see sai automaatselt minu omaks. Esimesed paar kuud olin, kui pommi augus. Lugesin seda materjali, et mida ma peaksin tegema kuna tegemist oli väga spetsiifilise inglise keelega, ehk mis puudutas raamatupidamist, kõikvõimaliku logistikat näiteks autosid, jne. Mul läks ikka päris mitu aega, et aru saada, mida see dokument 40 lk. sisaldab. Hakkasin vaikselt seda asja tegema ning järgmine aasta Juulis vaadati Sarajevos missiooni HQ, et minu tehtud projekt on kõige paremini arenenud. Ma ei tea millest nad seda välja lugesid, aga võib olla, et areng oli kõige parem kuna tegemist on ühe BiH kõige rikkama Kantoniga. Näiteks Bihac Kantonis, mis on BiH üks vaesemaid olid politsei palgad 3 kuud maksmata. Minu piirkonnas rahaline seis oli hea oli raha nii bensiini, kui ka varustust osta. Tegemist oli pehme missiooniga ning eesmärk oli nõustada, kontrollida, suunata Kantoni siseministeeriumi.

3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Tegelikult on väga raskest olukorrast ka välja ujuda. Suuresti aitas sellele kaasa ka tiim. Esialgu aitas mind järjepeale programmijuht, kes oli kõikide projektide eest vastutav ja peale teda tuli üksuse ülema asetäitja, kes on rahvuselt šotlane, ehk siis emakeele, kuna suhtlesime oma koostöö partneritega läbi tõlgi, siis esiteks ta oskas mulle selle projekti kirjeldust hästi lihtsas Inglise keeles selgeks teha, raamatupidamise aluseid, bilansse, kreedeteid ja deebeteid jne., et kuidas sellest lihtsam keeles aru saada.

Jah selline milline on see meeskond kellega sa koos töötad on väga oluline, et ma ei ole küll väga paljudes erinevates politseistruktuurides töötanud, et see milline on see meeskond – tiim on väga oluline. Edasi arendades mõtet, siis peale missiooni on nüüd mitu aastat mööda läinud ning meie tiim saab iga aasta kokku. Need inimesed, kes on varem missioonidel käinud ei uskunud alguses seda, et peale missiooni niimoodi väljaspool missiooni kohtumisi korraldatakse, et tavaliselt kohtutakse uutel missioonidel.

Jah, tiim on väga tähtis. Üksteise toetamine, aitamine . Ja mida ma veel sain, kindlasti seda tunnet, mida ma Eestis ei ole saanud, kui tähtis on pere, sõbrad tuttavad.

See, et oled mingis meeskonnas on küll hea, aga mingis vanuses hakkab lugema, kes sind ümbritsevad. Meeskond võib hea olla, aga koduigatsus tuleb peale. Siit ka see, et kes missioonidel on käinud teab, et on vajalik kodus puhkusel käija, et kui on ettenähtud puhkus, siis tuleb ka puhata. Tuleb vahepeal olla koduses miljöös oma kodustega, rääkida Eesti keelt. See on vaimse tervise säilimise jaoks väga oluline. Üks kolleg tõi missioonil näite, et mis ma sinna koju sõidan ja raha kulutan, et iga kord kui kodus käija raiskab palju raha. Ühel hetkel keeras ta mentaalselt täiesti ära ning ta saadeti missiooni poolt jõuga koju puhkama. Tuli puhkuselt tagasi oli jälle normaalne inimene.

Ja üks põhjuseid, miks ma missioonile läksin oli Inglise keel, et oma keele oskust täiendada. Ma tunnen, et missioonil paranes minu Inglise keele oskus ikka mitu numbrit.

Ennem missiooni oli näiteks kirjutamine lihtsam, kui rääkimine. Arvutis kirjutades saad igasuguseid abifunktsioone kasutada. Ka missioonil teiste rahvuste esindajad, kes minust olulisemalt paremini keelt valdasid kasutasid vestmike ning näiteks wordi sõnaraamatut. See oli täiesti loomulik. See on pigem valehäbi, et ma ei tohi vaadata, jne.

Ka võõras kultuurikeskkonnas elamine väärrib mainimist. Serbia, horvaadi, moslemi probleemid ja erisused. Kindlasti on kasulik teha rohkem kodutööd missiooni piirkonna kultuuri ja traditsioonide kohta uurida.

4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

Jah, nüüd mainiks, et müüt, mis väidab, et need, kes on korra missioonil käinud tahavad tagasi minna vastab tõe. Kui 2005 tagasi tulles olin veendunud, et ma enam kunagi ei lähe missioonile, siis 5 aastat hiljem ma olen kindel, et ma tahan uuesti missioonile minna. Kõik, kes on korra missioonil käinud tahavad sinna tagasi minna, kas see on haigus või on neil inimestel midagi puudu ei oska öelda. Seda ei oska põhjendada, aga selles on midagi, mis tagasi tõmbab.

Õeldakse, et missioonile minnakse raha pärast, eks ka selliseid inimesi on, aga mina arvan, et seal on midagi enam, mida ei saa rahas mõõta.

5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Ma muidugi ei ütle kellelegi, et ära mine. See on inimese enda otsus. Kedagi ei saa vastu tahtmist sundida. Aga kui kellegil on selline soov, siis ma toetaksin igati. Olles ühel missioonil käinud on raske mingeid õpetussõnu öelda, aga midagi kasuliku ikka. Näiteks kodustega peab arvestama ja sellega, kas sa suudad pikalt kodust ja lähedastest eemal viibida.

6. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

Iga kuu saatsin politseiametisse aruande oma tegemiste kohta ning pidin tegema ka finants aruandeid oma kulutuste kohta. Päevaraha ning eluaseme kompensatsioon. Kuna missioonile lähetamisega ei teadnud ma tagamaid, kes maksab päevara, palka, eluaseme toetust, siis selgus, et erinevate politseiasutuste vahel ei suudetud minu finants probleeme lahendada ning sisuliselt elasin 2 kuud ilma rahata. Kui raha asjad korda sai, siis ikka aeg-ajalt sellist huvi tundmist oli, aga ma ei saaks öelda, et huvitundmist ülemäära oli.

Kes sind täpselt lähetas, kas Välis- või siseministeerium – ma ei saa täpselt öelda, aga Välisministeerium sellesse teemasse ei sekkunud. Ikka Siseministeerium oli lähetajaks. Välisministeeriumiga kordagi ei suhelnud. See oli veel see aeg, kui asjad käisid otse läbi Siseministeeriumi. Rahaasjades puudus läbipaistvus ning minu päevarahade eest kemplemine käis Siseministeeriumi siseselt. Pidin ellujäämiseks, söök –eluase, laenasin raha oma kallite välismaa kolleegide käest ning esimese asjana, kui raha sain maksin oma võlad ära. Ka minu

töömoraal langes ning seda märkas minu missiooni ülemus. Ei tahtnud talle oma probleemidest rääkida, kuid selleks hetkeks olid need juba ka selle meeskonna probleemid ning ma rääkisin talle selles olukorrast ning meie meeskonna juht pöördus kirjalikult Eesti Siseministri poole, et seda olukorda lahendada. Ma ei esindanud ainult ise ennast vaid Eesti Vabariiki ning ma ei soovi, et keegi teine samasse olukorda satuks. Ma olin juba valmis missioonilt lahkuma ja koju sõitma, sest tagasisõidu pilet oli olemas, aga siis viimasel minutil rahaasjad lahenesid.

Jah loodan, et kunagi enam sarnast situatsiooni ei korduks ja nüüd, kui võetakse Tsiviilmissioonidel osalemise seadus vastu, siis rahaasjad muutuvad väga selgeks ning läbipaistvaks. Et lähetaja on Välisministeerium ning missioonil oleku ajal oledki Välisministeeriumi töötaja.

7. Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?

See oli kindlasti paljudele üllatus, sest minu kollektiivist ei olnud varem keegi kuskil käinud ei enne, ega pärast mind. Väga paljud nägid seda poolt, et nüüd läksid missioonile ja hakkad hullult pappi teenima, et saad miljonäriks. Sellist suhtumist kohtas palju rohkem küll seljataga sosistamist. See, et 500 krooni päevaraha, see oli mõne inimese jaoks ikka liig. Nähakse ainult seda raha numbrit, mida sa teenid mitte seda, mida sa seal missioonil tegelikult teed ja kus sa oled. Millise jälje see missioon sinusse jätab, kas tekitab stressi või mida iganes. Sellist inimliku kadedust on liiga palju.

8. Kuidas hindad Eesti-poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?

Missiooni eelset koolitust otsest ei saanud. Soome koolitus oli üldine ja mitte otseselt mingile missiooni piirkonnale suunatud.

Õnneks oli meie saabudes kohe missiooni induction training e. sissejuhatav koolitus ning me saime sealt põhi info kätte, aga kindlasti peaks enne mingi ülevaate saama.

9. Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)

Mingi aruandlus oli PA'le, aga kas need arhiveeriti, kas neid keegi üldse luges seda ei tea

10. Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Ei puutunud kokku.

11. Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)

Seda, kui midagi oleks missioonil olles juhtunud, siis kas politseiametniku sotsiaalsed garantiid ja kindlustus oleks ka mulle laienenud ma ei oska öelda, et kas oleks midagi makstud ning kes oleks maksnud seda ei tea. Tervisekindlustus mulle enim missioonile minekut ikkagi vist tehti PA poolt. Füüsiliselt ma ise neid kindlustus poliise ei näinud. Missiooni poolt ei olnud mingit kindlustust.

12. Kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Eelnõu järgi on kõik asjad paremad, kui seal taga on mõni hästi koostatud dokument. Juhul, kui see dokument, sellisel kujul, kui ta praegu on, vastu võetakse, siis ma arvan, et see on väga hea. Tegelikult väga hea on vähe öeldud. Need suurepärased punktid, mis just mind huvitasid olid väga hästi lahti kirjutatud.

13. Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsiviilekspertide registri „Ekspert“ juures?

See mõte ei ole üldse paha. Sellel asjal on point. Kindlasti kõik, kes mingis riigis on missioonil on käinud on midagi öelda ja kõigil, kes on missioonile minemas oleks midagi kõrvade vahele võtta. Kes seda peab ei ole oluline, tähtis on see, et olemas on. aga tsiviilekspertide registri juures oleks see kõigile kättesaadav. Tähtis on see, et ma saaksin kätte need vahendid, selle toe, abi mida ma missioonil vajan, kes, kus ja kuidas seda osutab ei ole oluline. Oluline on see, et keegi sellega vahetult ja kiiresti tegeleb. Kui koheselt ei saa probleemi lahendada tuleb ikkagi suhelda ja anda teada kerkinud probleemidest.

1. Mida sooviksid omalt poolt veel lisada?

Ei olegi midagi täiendada

Intervjuu nr.5

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

Intranetis ma informatsiooni ei märganud ning nagu olen kolleegidelt kuulnud, oli see seal nähtav suhteliselt lühikest aega. Missioonile mineku võimalustest sain teada missioonil viibivalt kolleegilt. (*Nagu ise mäletad – otsus tekkis Saue Kaubakeskuses*).

2. Kuidas hindad Eesti poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?

Minule võimaldati missiooniaelne ettevalmistus Soome CMC-s. See osutus äärmiselt kasulikuks – kuid nagu aru saan, ei ole selline ettevalmistus mitte alati ja mitte kõigile võimalik. Politsei-poolne ettevalmistus seisneb uute tulijate jaoks eelkõige varem EUPOL Afganistan`i missioonil viibinud töötajatelt informatsiooni saamises. Nii oli see minul endal ning nõustasin ka ise uusi tulijaid nii e-maili teel kui kohtusin nendega Eestis puhkusel viibides – üritades omalt poolt teha kõik, et missiooni ettevalmistusfaas sujuks ja uutel tulijatel tekiks mingigi ettekujutus tulevase töö osas. Samas ei ole võimalik eriti põhjalikult ette valmistada valmistada isikuid, kes ei ole Afganistanis viibinud - tegemist on igas mõttes niivõrd erineva keskkonnaga, et asja sisuliseks mõistmiseks peab inimene kohapeal vahetuid kogemusi saama.

Missiooni esimesed nädalad kuluvad *mission specific`* koolitustel osalemiseks, mis annavad uutele tulijatele mitmeid vajalikke oskusi ja teadmisi ning ühtlasi ka Afganistani iseärasuste kohta küllaltki korraliku ülevaate. Kuna Afganistan on, nagu öeldud, äärmiselt tugeva omapäraga riik (ning samuti erinevad riigi eri piirkonnad üksteisest tugevalt) , siis ei kujuta hästi ette, mil viisil saaks politsei missioonile minejaid teisiti ette valmistada kui varem missioonil viibinute kaudu. Küll aga on vajalik ettevalmistuse koordineeritus ja uutele tulijatele missioonil käinud ametnikega PPA poolt konsulteerimise korraldamine juhul, kui nende vahel isiklik kontakt puudub.

Olen jõudnud järeldusele, et äärmiselt vajalik on Eesti missiooniliikmete vahelise jätkuvuse korraldamine. Näiteks mina viibin Helmandi provintsis, mis erineb oluliselt ülejäänud Afganistani piirkondadest. Minu missioon lõpeb 19.06.2010.a. Juhul, kui mind tuleb vahetult asendada Eesti politseitöötaja, oleks vajalik korraldada tema saabumine selliselt, et mul oleks võimalik teda esimestel nädalatel kohapeal (st mitte Kabulis, vaid Lashkar Gah`s) juhendada

ning oma tegevus talle tervikuna üle anda. Seega peaks uus tulija saabuma missioonile umbes kuu aega enne minu missiooni lõppu, soovitatavalt koos minu endaga (arusaadavalt võib sellise asja korraldamine jääda finants-, logistiliste, asjaajamise jm probleemide taha.) Kuid niimoodi peaks Eesti missiooniliikme tegevuse üleandmine välja nägema Omamoodi keerukas on kasvõi Kabulist Helmandisse pääsemine. Lendude broneerimine, stardipaikade leidmine ja muu koos kõige muu juurdekuuluvaga (lähikaitsemeeskonna organiseerimine, vajalike dokumentide täitmine jne) käib seoses uute muljete rohkuse ning harjumuspärasest täiesti teistsugusesse keskkonda sattumise tõttu uuel tulijal ilmselgelt üle jõu. Seetõttu peangi oluliseks PRT-s toimuva tegevuse üleandmist selliselt, et uus tulija saaks kohale umbes kuu aega enne minu missiooni lõppu. See võimaldaks meil koos kogu logistilise asjaajamise läbi teha; samuti on vajalik Lashkar Gah tutvustamine kohapeal.

3. Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)

Isiklikult pean aruandluse süsteemi suhteliselt kohmakaks: nimelt tuleb Eesti ametiasutustele igakuiselt esitada topelt aruanded, kusjuures PPA-le ja SM-le esitatava aruande jaoks on olemas välja töötatud vorm, VM-le esitatava aruande jaoks aga mitte.

Ilmselgelt on VM missioonist oluliselt rohkem huvitatud kui PPA ja SM. SM poolne huvi ja tagasiside aruannete jm info kohta on olnud olematud. PPA-ga olen lahendanud vaid praktilise iseloomuga küsimusi, nagu rahaliste kulutustega seonduv, lennupiletite tellimine jne. Samas on side VM töötajatega kahepoolne, sisukas ning mõlemapoolselt kasulik. Nii näiteks saadetakse mulle VM poolt erinevate Brüsselis toimunud ning otseselt EUPOLit puudutavate koosolekute ning töökohtumiste materjale, poliitika- ja julgeolekukomitee kohtumine, panustajariikide komitee töökohtumine jt. Omalt poolt olen lisaks aruannetele VM töötajaid oma tegevuses toimuvate arengute ning uute ideede osas pidevalt informeerinud. Pidev side on missioonil viibides ka nii Eesti asjuri hr Tanel Sepaga kui hr Daniel Schaeriga .

Minu üleviimine Kabulist Helmandi provintsi sai teoks minu, Eesti VM ning missiooni juhtkonna kokkuleppel – seda ette valmistades suhtlesin VM töötajatega pidevalt ja kahepoolset.

4. Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)

Siiani ei ole selles osas puudujääke avastanud – töökoht on siiani säilitatud (*vist*). Iseküsimus on see, millisele ametikohale mind määratakse missiooni lõppedes (arvestades vahepeal toimunud reforme ja muid asjaolusid). Tsviilmissioonide seaduse eelnõus on õnneks üheselt fikseeritud, et missioonilt naasev töötaja tuleb määrata samale või samaväärsele ametikohale

5. Kuidas muudab tsviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsviilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Kahtlemata korrastab Tsviilmissioonide seadus missioonidele saatmise praktikat ning loob selleks üheselt mõistetavad seaduslikud alused. (*Ausalt öeldes pole väga viitsinud süveneda, lugesin korra läbi, ja nagu ütleb minu tuttav remondimees: „Nendele käib küll!“*).

6. Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsviilekspertide registri „Ekspert“ juures?

Kogu info on kahtlemata vajalik süstematiseerida ning see peab olema hiljem kättesaadav. Kõik missioonil viibinud ametnike kuuaruanded peavad minu arvates olema säilitatud ning katalogiseeritud. Samuti pean vajalikuks, et iga ametnik kirjutaks missiooni lõppedes kokkuvõtte kogu oma tegevusest ja selle tagajärgedest sihtriigile. Kokkuvõtte peaks ametnik kindlasti kirjutama missioonilt naasmise järele ning selles täiesti ausalt kajastama justnimelt oma tegevuse tagajärgi asukohariigile. Kokkuvõtte peaks olema äärmiselt lühike ja sisutihe; ilmselt oleks vajalik ka kindla vormi välja töötamine.

Arvestades VM oluliselt suuremat huvi missiooni sisuliste küsimuste vastu, arvan, et ilmselt oleks otstarbekas pidada antud süsteemi, kokkuvõtteid ja muid materjale VM haldusalas. Politsei peaks piirduma logistiliste jms praktilist laadi asjade korraldamisega.

7. Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Võrreldes aastataguse (ehk minu missioonile siirdumise ajaga) on koostöö erinevate ametkondade vahel (ning samuti ka ametkondade ja missioonil viibijate vahel) minu hinnangul oluliselt paranenud. See on iseenesest ka loomulik, arvestades missiooni praktika suurenemist ning õppimist varasematest kogemustest. Näiteks võib tuua kasvõi uute missiooniliikmete varustamist relvade ja laskemoonaga, millisest tegevusest võttis osa suur hulk erinevaid ametiasutusi (VM, KM, Kaitsejõudude Peastaap, SM, PPA, Eesti Kaitseväge kontingent Afganistanis ning EUPOL Afghanistan).

8. Mida sooviksid omalt poolt veel lisada?

Missioonil olles pean, nagu varem mainitud, oluliseks võimalikult sujuva jätkuvuse tagamist Eesti missiooniliikmete vahel. Juhul, kui on tegemist otseste töökohustuste üle võtmisega, peab missiooni lõpetavate ja sinna suunduvate ametnike vahel olema side ning tagada tuleb sujuv üleandmine. Samuti on oluline, et missiooniga seotud Eesti ametiasutused ja isikud omavahel suhtleksid – võrreldes teiste missioonil osalevate riikidega on Eestil oma väiksusest tulenevad eelised. Eesti ametiasutuste asjaajamine peaks võrreldes suurriikidega olema lausa ülikiire. Kahjuks esineb ka Eestis asjaajamise koordineerimatust ja puudulikku suhtlemist ning seega ei kasuta Eesti oma väiksusest tulenevaid eeliseid täiel määral ära.

Intervjuu nr.6

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

Mul oli selline sisemine selgus tekkinud umbes 1 a. või 1,5 a. enne kui ma missioonile kandideerisin, siis kui politsei üldmeilile tuli teade BiH missioonile, siis kandideerisin ja õnnestus.

2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

EUPM Bosnias, nõustav missioon. Minu töökoht oli värsket loodud keskses kriminaalpolitsei asutuses Sarajevos. Töökoht oli institutsiooni arendusnõunik, täpsemalt analüüsi võimekuse arendamine.

Kuidas hindad üldiselt Eesti politseinike taset missioonidel? Ma arvan, et tase on hea. Meige oldi rahul ning lähetuse lõppedes missioonil antav lõpphinnang oli mõlemal eestlasel „5“. Keeleliselt oli alguse natuke raske, kuid töös oli kerge, sest võrreldes muude Euroopa riikidega on meie IT lahendus väga hea ja selline siht oli silme ees mille poole liikuda.

3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Kasulik sain kindlasti ühe võõrkeele näol. Suudan hakkama saada Serbo-Horvaadi keeles. Inglise keel paranes tunduvalt, siis kindlasti tööalased väliskontaktid ning arusaam, kuidas teistel asjaajamine toimub, töökultuuri omapärad, jne. Maailmapilt avaneb, õpid hindama erinevaid kultuure rahvaid, kasvõi endise Jugoslaavia konflikt. Ennem sinna minekut mul ei olnud ettekujutust, mis seal on, miks sõdisid, mis probleemid on nüüd on väga selge pilt nende ajaloost. Mind siiani huvitab nende ajalugu, hiljuti just lõpetasin ühe raamatu lugemine.

4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

See on minu poolt kohatu küsimus, sest sa oled ju kohe, kohe uuesti missioonile minemas, aga miks sa sinna ikkagi tahad minna?

Jätame selle majandusliku teguri välja, päevarahade näol. Kindlasti on see mõjus, kuid nii huvitavat tööd, kui mul missioonil oli ei ole varem kunagi olnud. Võib-olla päris politsei taasloomise ajal oli sama põnev. Ülikoolis olen lõpetanud organisatsiooni käitumise eriala, mis missioonil läks väga täpselt kokku selle institutsiooni arendamisega. Ma ei kujuta ette,

kus ma eestis võiksin leida endale sellist tööd. Politseis kohe kindlasti ei leia. Missioonil olles saad aru, kui vähesega on inimesel võimalik elus hakkama saada ja õnnelik olla (seda perekonna kontekstis).

5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Tead, seal missioonil olles nägin ma seal selliseid kolleege teistest riikidest, kes ei tundnud ennast hästi ning ma soovitanud küll, aga rääkinud, kuidas see elu-olu seal on, kuid olla seal juures objektiivne ning rääkida, mis muutub. Kodust pikalt eemalolek ning ma olen täitsa kindel, et see ei ole kõigile. Inimene peab endas selgusele jõudma, kas ikka on see tema jaoks, et pikalt võõras kultuuris kodust eemal olla. Mina tean, et mina olen, aga kõik inimesed ei ole selleks valmis.

6. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

Missioonile minnes hakkasin koos teise eestlasega kohe päris korralike kvartali ülevaateid tegema. Kuna küsiti ka, siis me mõtlesime, et teeme ikka korraliku analüütilise ülevaate. Alguses oli see Politseiamet, kes küsis kvartali aruannet. Tegime põhjaliku ettekande ja saatsime selle ka Välisministeeriumisse. Välisministeeriumis tekkis meie kvartaliülevaate vastu nii suur huvi, et ka Eesti saadik Ungaris palus seda endale. Loomulikult sai selle EST Bosnia saadik, kes resideeris Bulgaarias, Brüsselis CIVCOM ning Tallinn. Tagasiside Välisministeeriumi poolt oli ning nende jaoks oli meie aruanne vajalik ning tagasiside Väliministeeriumist oli, et väga hea, et me sellist aruannet teeme. Saime aru, et aruande sisu on rohkem vajalik Välisministeeriumile, kui Politseiametile. Politseiameti kontakt isiku huvi oli pigem meie elu ja tervise kohta, et meil kõik ikka korras oleks. Politseiameti kaudu saime oma puhkuse asju aetud ning seda, et meie päevarahad korralikult laekuks. Kuna Eesti maksis meile päevarahasid, siis saime 500 EEK + eluaseme kompensatsioon.

7. Kuidas sinu kolleegid suhtusid sinu missioonile minemisse?

Ma usun, et positiivselt. Siiani ei ole küll midagi negatiivset selle kohta kuulnud. Kadedust ei ole tundnud.

8. Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Senini mulle tundus, et mõned kitsaskohad on, kuid Tsiivilmissioonidel osalemise seaduse eelnõu on piisavalt hästi kokku kirjutatud ning need probleemid seal lahendatud. Nüüd sõltub sellest kas see seadusena ka sellisel kujul vastu võetakse.

Senini missioonil olles ma ei tundud, et ministriumite vahelise koostöö tulemusena minu töö või elu missioonil olles kannatab. Päevarahad laekusid, varustus oli olemas, puhkusele sõidutati, kõik nii kui toimis.

9. Kuidas hindad Eesti-poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?

Keegi ikka võiks natuke valgustada, et kuhu ma lähen ja milline kultuur mind seal ees ootab, kuid ma ei saa nõuda, et kui ma üksi lähen, et siis mulle kursus korraldatakse.

10. Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)

Oli täitsa olemas ning Välisministeeriumist oli tagasiside olemas, kuid Politseiamet ning Sisemin. Poolt ei tea tagasisidet, kuidas meie aruannetega rahul oldi.

11. Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)

Missioonile sõites oli mulle tehtud kindlustus PA poolt. Arstlik kontroll, vaksineerimised see kõik korraldati PA poolt. Missioonilt naastes sain tööd samas asutuse ja tasemel, kuid täpselt sama ametit tagasi ei saanud. (pikem arutlus, kas ning kuidas tagada sotsiaalsed garantiid)

12. Kuidas muudab tsiivilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiivilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Olukorda paremaks muudab sellisel juhul, kui on kiiresti lühikese ajaperioodi jooksul vaja leida suurem hulk eksperte. Mul on millegi pärast selline tunne, et on parem, kui see register on Välismin. alluvuses. Sellepärast, et Välismin tegeleb rohkem selle teemaga, kui PäästeA alluvuses, siis oleks tegemist rohkem sellise paramilitaarse maiguga ettevõtmisega.

13. Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsiivilekspertide registri „Ekspert“ juures?

Kindlasti võiks olla selline koht, kus saada infot, aga BiH missiooni kontekstis sellist 24/7 tuge vaja ei ole, see on natuke ülepaisutatud. Kuskil relvakonflikti piirkondades, seal oleks kindlasti vaja.

Kindlasti oleks hea, kui saaks kusagilt infot. Kui mina esimest korda läksin, siis otsisin ülesse inimese, kes oli sealt riigist missioonilt tulnud ning sain tema käest informatsiooni. Sain kõik asjad teada, kuidas elu-olu on ja ei saa ütelda, et oleksin sinna infosulus läinud.

Võiks olla missiooniteemaline politsei intraneti foorum, kus misjonärid saaksid suhelda ning huvilised informatsiooni kätte saaks. Samas võiksid missioonidel käinud oma kogemused kirja panna ning selle näiteks välismin. andmebaas register juures kättesaadavaks teha. (see tekkis mõtterearenduses koos Rainiga)

14. Mida sooviksid omalt poolt veel lisada?

Tooksin ühe sellise näite, kui politsei bürokraatia ei suutnud arvestada missioonide eripäraga. Politseis muutus karjääri süsteem, siis tekkis ka mul koos tuhande politseiametnukuga see subjektiivne õigus saada edutatud. Esimesel aastal mind sinna nimekirja ei pandud kuna spordi normatiivid olid täitmata. Naeruväärne oli mõelda, et kui ma teen tööd Bosnias rahvusvahelisel missioonil, mis moodi ma siis neid spordi norme Eestis täidan. See on selline näide, kus bürokraatia ei suutnud arvestada selle eripäraga. Järgneval aastal pidin oma puhkuse ajast leppima kokku ajad, et saaksin Eestisse sõita spordinormatiive täitma, kuid ma leian, et see on täiesti naeruväärne võiks öelda isegi jabur.

Lahendus võiks olla PPA Peadirektori kk, muudatus, mis reguleerib edutamisel tehtavatel katsetel missioonil lähetuses viibivate politsei ja piirivalveametnike vabastamist katsetest.

Intervjuu nr.7

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

1997 käisin Rootsis SWEDINT UNPOC kursustel. Aasta hiljem pakuti PA poolt minna missioonile.

2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

Esimene missioon oli 1999 BiH ÜRO IPTF politseivaatlusmissioon. 1 aasta.

2 missioon 2004 a. oli OSCE missioon piiri vaatlusmissioon Gruusias, kus olin 1 aasta.

3 missioon 2006 a. oli Jordaania Iraagi politseiväljaõpetamine. Põhiline juhtriik oli USA.

3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Töökogemus, kontaktid, töötamine pidevas stressiolukorras= enesedistsipliin. Ka võib mainida materiaalselt poolt väljaarvatud Jordaania (päevaraha olematu), aga kogemus oli väga hea. Üle maailma parimad instruktorid ning sealt sain kõige parema õpetamise kogemuse.

4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

Kindlasti, uusi kogemusi, tutvuseid, samas ka materiaalne motivaator.

5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Kes keelt valdavad nendele kindlasti. Avardab silmaringi!

6. Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?

Negatiivselt. Põhjus see, et ülemused ei anna luba, põhjendus, mind vajatakse rohkem kodus!

Ainuke oli Bosnia missioon, kuhu minekul oli ülemus positiivselt meelestatud.

7. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

Välisministeeriumi ametnikud ikka tundsid.

8. Kuidas hindad Eesti-poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?

Need, kes lähevad missioonile, siis need vanemad kolleegid, kes on eelnevalt piirkonnas olnud teeksid paari tunnise ülevaate, samas ka ülevaate ka vajaminevast varustusest.

9. Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)

Mitte ühelgi missioonil ei ole minult aruandlust nõutud sega puudub ka igasugune tagasiside

10. Kuidas hindad Eesti erinevate ministriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Ei osak kommenteerida, kuna endal missioonil olles ei olnud kokkupuuteid.

11. Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)

OSCE'ga oli sõlmitud elu-tervisekindlustus. Bosnia ja Jordaania kohta täpselt ei tea.

12. Kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Läbi lugenud ei ole, kuid kolleegidelt olen kuulnud, et protsess toimub ning see teeb head meelt.

13. Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsiviilekspertide registri „Ekspert“ juures?

Kindlasti peaks olema ning iga missioonil osaleja teeks kokkuvõtte oma kogemustest. Nii Sisemin., kui ka Välismin peaks kokkuvõttest koopia saama.

14. Mida sooviksid omalt poolt veel lisada?

Ei

Intervjuu nr.8 (Kaitseministeeriumi ametnik)

- Millises seisus on hetkel tsiviilmissioonide seadus? (Kamina poolne komm)

Hetke seisuga on Kaitseministeerium oma kommentaarid seaduse eelnõule lisanud ning Veebruar2010 lõpus tagasi saatnud Välisministeeriumile.

Kaitseministeeriumile on samuti oluline, et Tsiviilmissioonidel osalemise seadus võimalikult kiirest jõustuks, sest Kaitseministeeriumi haldusalas on palju tsiviileksperte, kes erinevatel missioonidel osalevad.

- Ekspertide tingimuste võrdsustamine. Lähetuse kulud, kulude katmine. Sotsiaalsed tagatised.

Kindlasti on oluline võrdsustada ekspertide lähetamise tingimusi. Üks on rahaline pool ning teine on riiklikud tagatised. Järgmise Kaitseministeeriumi tsiviileksperti planeerime lähetada diplomaatilise passiga, kuid lähetuse raha tuleb Kaitseministeeriumi eelarvest.

- Tsiviilmissioonide rahastamine (keskne rahastamise poliitika)?

Kaitseministeeriumi seisukohast peaks tsiviilmissioonide rahastamine olema paindlikum. Lõviosa tsiviilmissioonide rahastamisest tuleb Välisministeeriumi vastavast eelarvest, kuid ka Kaitseministeeriumil on eraldi eelarve missioonide jaoks.

- Aruandlus, koostöö ministeeriumite vahel?

Infovahetus ministeeriumite vahel on väga hea, kuid puudu on tsiviilmissioonide „lessons learned“- õppetunnid, mida ei ole kuskil talletatud. Kaitseministeeriumi poolt on küll olemas Afganistani õppetunnid, kuid teiste ministeeriumite käest ei ole selle kohast informatsiooni saadud.

- Vajadus ühtse tsiviilekspertide registri järele. Registri pidajaks Riiklik Kriisireguleerimiskeskus.

Kaitseministeeriumi vaatenurgast on tsiviilekspertide register vajalik, sest see annab selge ülevaate, mis meil on ja mida ei ole (erialaste teadmised). Samas ka „lessons learned“- õpitud õppetunnid“ saab ju säilitada andmebaasi Ekspert juures. Kaitseministeeriumile sobib, et registripidajaks on Välisministeerium.

- Logistika,

Varustuse probleem lahenes märtsis 2010, kui muudeti Kaitseministri määrust, kuhu lisati terve peatükk missioonidel viibivaid politseiametnike silmas pidades.

Kargo ning ka personali transportimiseks Kaitseväe kanalite kasutamisega ei ole probleeme. Ainuke probleem tekib liitlaste õhusilda kasutades lennukile vabade istekohtade saamisel.

Kaitsevägi kasutab hetkel liitlaste (UK) õhusilda.

Eesti poolt NATO liitlastega ühiselt ostetud transpordilennuki C-17 lennutunde annab vahetada väiksemate transpordilennukite lennutundide vastu ning otselendudel Eestist missiooni piirkonda ei ole mingi probleem teiste ministriumite haldusala inimeste, varustuse transportimine. Lennutundide kasutamine ei ole veel hetkel kindlaks määratud.

Intervjuu nr.9 (PPA Välissuheteosakonna ametnik)

- Eesti poolsest ettevalmistusest missioonile lähetamisel?

Eestis puudub kaader väljaõppe läbiviimiseks. Politseimissioonide koolitus eeldab laiemate teadmistega eksperte. Olemas olevad on spetsialiseerunud liiga kitsale valdkonnale. Kohapeal koolituse läbiviimiseks tuleb kohale tuua väliseksperte, mis on liiga kulukas. Aastas lähetamise võimekus, hetkel 15 tsiviileksperti ning seda umbes 5 erinevas piirkonnas. Odavam lahendus on meie politseiekspertide (nii politseiametnikud, kui ka piirivalveametnikud) koolitamine välispartnerite juures, seda läbi Välisministeeriumi kanalite.

Ei ole otstarbekas Eestis missiooni ettevalmistust korraldada.

- Kas on võimalik üks terviklik ettekanne nii Välisministeeriumile, kui ka Siseministeeriumile vältimaks topelt aruandlust?

Vastavalt Siseministeeriumi korrale ministri käskkirjale tuleb politseimissioonil osalejatel esitada vastavalt määratud ajale missiooni aruanne.

Hetkel midagi muuta ei saa. Tsiviilmissioonidel osalemise seaduse vastu võtmisel tekib võimalus topelt aruandlusest loobumiseks. Hetkel oleks see ministrite vahelise läbirääkimise teema. Lihtsam on topelt aruandlus.

- Kuidas hindad Eesti erinevate ministeeriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidele lähetamisel? Mis vajaks muutmist või parandamist?

Koostöö protsess on juba paika loksunud. Juba mitu aastat on eksisteerinud ministeeriumite vaheline tsiviilmissioonide ümarlaud, kus töötati välja tsiviilmissioonide seadust. Tsiviilmissioonidel osalemise seadus on koos parandusettepanekutega saadetud tagasi Välismin. Varsti peaks tulema seaduse eelnõu uuele kooskõlastuse ringile.

- Kas missioonil osaledes on sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine Eestis, elu-tervise kindlustus, jne.)

PPS alusel peaksid kõik õigused ja kohustused ka missioonidele lähetatud ametnikele säilima. Täpse vastuse saamiseks on parem konsulteerida PPA juriidilise osakonnaga.

- Kas ja kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri rakendamine paremaks missioonidele lähetamist?

Hetkel ei muuda sisemin protseduure. Registris on ainult need PPA tsiviilekspertid, kes on juba missioonidel osalenud. Hetkel ei saa Välismin otse tsiviilekspertidega ühendust võtta kuna tekitab PPA süsteemis segadust.

Kord järgmine: missiooni kutse- eksperdi taotlus osalemiseks- eksperdi juhtide viisa- PPA peadirektorile- siseministeerium – välisministeerium.

- Kas politseis peab olema süsteem, kus talletatakse missioonidel saadud teadmised, kogemused (*know-how*) ning 24/7 tugi (*life-support*) missioonidele või peaks see olema Välisministeeriumi haldusalas tsiviilekspertide registri juures?

Kindlasti aruannete talletamine ning võiks koostada näiteks reisijuhi misjonäridele.

Iga uus rotatsioon saaks teha täiendusi, märkuseid reisijuhti.

Põhimõtteliselt on 1 inimene PPA's kogu aeg misjonäridele kättesaadav. Kui tema on puhkusel saavad misjonärid suhelda asendajaga.

- Kas intranetis on võimalik politseimissioonideteemaline foorum, kus kõik missioonidel osalenud politseinikud saavad suhelda ning huvilised nendega kontakteeruda?

Valmimisel on nimekiri kontaktidega, kes kus asub.

Sellise foorumi loomiseks peaks ühendust võtma PPA sisekommunikatsioonidega, et uurida tehnilisi lahendusi.

Võimalik ka organiseerida näiteks kord kuus PPA raamatukogus kohtumisi ning informatsiooni vahetamist.

- Kas sooviksid omalt poolt midagi lisada?

Iga aastaga läheb lähetamine lihtsamaks. Tekivad juba 2'ne, 3'mas ring missioonidel osalejaid, millega kaasneb järjepidevus, praktika.

Intervjuu nr.10 (Piirivalveametnik)

1. Kuidas sattusid politseimissioonile? (Kuidas said informatsiooni? Kas leidsid ise – politseiintranetist või keegi soovitas? jne.)

E-maili kaudu saadud informatsioon.

2. Millistel erinevatel missioonidel oled osalenud? (Organisatsioonide erinevus, missioonide erinevus-mandaat, plussid-miinused.)

Hetkel juba 2 aastat Kosovos EULex missioonil, kus olen 2 korda. BiH, ÜRO IPTF ning EUPM. Töö iseloom oli sarnane, monitooriv missioon. Suurim vahe oli päevaraha poolepealt, EUPM oli pea poole madalam, kui ÜRO missioonil. Päevaraha maksti Eesti poolt.

3. Mida kasulikku missioonil kogeti? (Nii endale, PPA-le, Eesti VR-le, missioonile tervikuna?)

Ikka sain kõike. Teadmiseid (näiteks õppisin Serbo-Horvaati rääkima ning natuke Albaania keelt), tutvuseid, kogemusi

4. Kas osaleksid mõnel politseimissioonil uuesti? (Miks? Mis motiveeriks?)

Kindlasti osaleksin. Töö on vaja lõpuni teha. Samas ka enesearendamine, kontaktid kolleegidega üle maailma ning ka rahaline motivaator.

5. Kas soovitaksid oma kolleegidele politseimissioonil osalemist?

Kindlasti soovitan, kui kellelgi huvi on!

6. Kuidas suhtusid kolleegid sinu missioonile minemisse?

Positiivselt, keegi viltu ei vaadnud.

7. Kas missioonil olles tundsid Eestipoolset (Politsei ja Piirivalveamet, Siseministeerium, Välisministeerium) piisavat toetust ja huvi sinu eluolu ja tegevuse vastu?

Hinne 3. Piirivalve ja Välismin väga hea kontakt, kuid Sisemin poolt mingit tagasisidet pole olnud.

8. Kuidas hindad Eesti-poolset ettevalmistust missioonile lähetamisel? Mida peab muutma?

Eesti poolne ettevalmistus puudub. Ainuke võimalus on väliskoolitus. Mina käisin Soomes Kuopios koolitusel.

9. Kuidas toimub aruandlus Eestiga suheldes? (Kas tuleb teha topelt ettekandeid? Kas midagi on varasemaga muutunud? Kas on saadud vajalikku tagasisidet? jne.)

Aruandlus on ettenähtud ning siin ei ole midagi kommenteerida.

Minu kogemus on selline, et saadan oma aruanded Sisemin., kes need edastab Välismin'ile.

10. Kuidas hindad Eesti erinevate ministriumide ja ametkondade koostööd politseimissioonidel? (Mis vajaks sinu arvates muutmist ja parandamist?)

Mina leian, et päris normaalne. Midagi ei saa öelda, toimib.

11. Kas missioonil osaledes on kodumaal sotsiaalsed garantiid Eesti seadustega tagatud? (Töökoha säilimine, elu-tervise kindlustus, jne.?)

Ei oska selle kohta midagi öelda. Missiooni poolt on meil tehtud elu-tervisekindlustus, aga Eesti poolse garantii kohta ei tea. Võib-olla on, aga meil missioonil puudub selle kohta igasugune informatsioon, keegi pole sellest rääkinud.

12. Kuidas muudab tsiviilmissiooni seaduse rakendamine ning tsiviilekspertide registri kasutamine missioonidele lähetamist paremaks? Omapoolsed kommentaarid, ettepanekud!

Puudub igasugune informatsioon selle eelnõu kohta.

13. Kas politseis peab leiduma süsteem, kuhu talletatakse missioonidel saadud teadmised ja kogemused (*know-how*) ning 24/7 missioonitugi (*life-support*)? Või peaks see asuma Välisministeeriumi haldusalas tsiviilekspertide registri „Ekspert“ juures?

Politseis peab küll olema mingisugune süsteem, kus kogutakse ja talletatakse kõik missioonide aruanded. Samas ka Välisministeeriumis, sest nemad ju lähetavad missioonidele.

Järsku peaks moodustama missiooniveteranide seltsi või ringi.

Võimalus on kokku koguda vanad koolitusmaterjalid ning selle põhjal mingi informatiivne materjal koostada.

14. Mida sooviksid omalt poolt veel lisada?

Ei midagi.